

วารสาร **JMBR**
มจร พุทธโสธรปริทรรศน์
Journal of MCU Buddhasothorn Review
ISSN: 2773-9554 (Online)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (2023) : กรกฎาคม - ธันวาคม

2
0
2
3

JMBR

Vol. 3 No. 2 (July-December 2023)

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhasothorn Review

ISSN: 2773-9554 (Online)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2566

Vol.3 No.2 July – December 2023

• วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการศึกษาวิจัยและตีพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ศาสนศึกษา และพุทธศาสนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือการประยุกต์พุทธศาสนากับสาขาวิชาอื่น เช่น การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน บทความทั้งหมดจะต้องเกี่ยวข้องกับการสอน และการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ใน 2 กลุ่มประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ได้แก่ หลักพุทธธรรม การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม และกลุ่มที่ 2 พุทธศาสนาประยุกต์ หมายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

• กำหนดการเผยแพร่วารสาร (Publication Frequency)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ เป็นราย 6 เดือน

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

• เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-3882-0916

Email: mcujsothorn@gmail.com

<http://sothorn.mcu.ac.th>

• **ที่ปรึกษาวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์**

พระราชปรีดีติสุนทร

พระครูปรีดีวัชรนาภรณ์, ผศ.

พระครูปลัดวิมลปรีดีวัฒน์, ผศ.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Editor-in-Chief)**

ผศ.ดร.จตุพล พรหมมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **กองบรรณาธิการ**

รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ผศ.ดร.อำนาจ ปาอ้าย

ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร์

ผศ.ดร.พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี

ผศ.ดร.สมชาย ดำเนิน

ผศ.ดร. ภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์

ดร.สกุล อันมา

พระพรหมพิริยะ ถาวโร

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

พรภิรมย์ ยอดบุญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ (Peer Review)**

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

• **ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤต ศรียะอาจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัน เสือสูงเนิน

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย สมอเนื่อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดุลย์ คนแรง

พระมหากษัตริย์ธนินต์ เสฎฐเมธี, ดร.

• **ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย**

ศาสตราจารย์เกียรติ บัญเจื้อ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน

รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ รักดีคำ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาวัณย์ จารุอรียานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ พจนอารีวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย คงศิริภักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต

พระมหาไยจีน มาศสุข, ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประมวล น้อยทรง

ดร.รวิช ตาแก้ว

ดร.พิบูลย์ ตัญญบุตร

• **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

• **พิธีกรอักษร**

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพล

พระครูสังฆรักษ์สวรงค์ นาคสีโล

พระเอนก คุณวุฒโท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมภพ สายหยุด

ดร.นิรมล ตรีตราเพ็ชร

• **งานสมาชิก**

พระมหาเกรียงไกร กิตติปัญโญ

นายสมศักดิ์ ธรรมศร

• **บันทึกข้อมูล**

นางกาญจนา เชี่ยวชาญ

นางวลัยพรรณ ไชทอง

• **งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ**

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

• **นิติกร**

นายสมศักดิ์ ทารินทร์

นายไพสม สายหยุด

พระมหาปิยะบุตร ปญญาวฑฒโน, ดร.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต

พระครูสังฆรักษ์วิจิตร ธีรจิตโต, ดร.

พระมหาสหาย กนตธมโม

พระมหาปิยะ ปิยวฑฒโน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

นางน้ำทิพย์ มั่งคั่ง

นางสาวณมล โพธิ์ทอง

นางสาวสุธิดา ทองอินทร์

นางสาววารุณี กราบตุ้ม

นายปัญญา โพธิ์ทอง

- ภาพ/ศิลปะ

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

นายสิทธิกร พันศิริ

- ออกแบบปก

พระพรหมพิริยะ ถาวโร

- จัดรูปเล่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริทัต ศรีอร่าม

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

- สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0 3882 0916

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566) มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ จำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย สกฤต อ้นมา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามปัจจัยคัดสรร และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

2) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย พระมหาณัฐธณีย์ เจตกาลบุญชู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

3) เรื่อง การบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดย ชาริตา แซ่เฮ้ง และภูมิภควิธัจ ภูมิพงศ์คชศร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ให้มีเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิต และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4) เรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย พระมหารุ่งโรจน์ แก้ววัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ และแนวทางการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรกรณีศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย พระสุรพล พลเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

6) เรื่อง มรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท: วิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบันและสุคติสัมปรายภพ โดย ภูริทัต ศรีอร่าม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามรณสติและวิธีการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขใน

ปัจจุบันในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อวิเคราะห์การเตรียมตัวตายอย่างสงบเพื่อสวดสัสมปรายภพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

7) เรื่อง กระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม โดย รวีวรรณ วงศ์เดชานันท์ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนาจิตอาสาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีการเติบโตและพัฒนาตนเอง

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี
บรรณาธิการ

สารบัญ

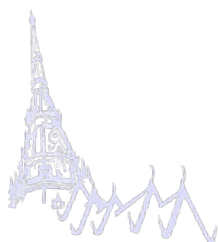
	หน้า
บทบรรณาธิการ	I - V
บทความวิจัย	
การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลอง เขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา	94 - 107
สกุล อ้นมา มหาวิทยาลัยบูรพา	
การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	108 - 120
พระมหาณัฐดนัย เจตกาลบุญชู วัดราษฎร์ศรัทธาทำ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
การบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 1	121 - 133
ชาริตา แซ่เฮ้ง และภูมิภาควัฒน์ ภูมิพงศ์คชศร วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์	
พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	134 - 145
พระมหารุ่งโรจน์ แก้ววัน วัดราษฎร์ศรัทธาทำ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร กรณีศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	146 - 158
พระสุรพล พลเมือง วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
มรณัสสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท: วิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบันและสุด สัมปรายภพ	159 - 172
ภูริทัต ศรือรัมย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

บทความวิชาการ

กระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม	173 - 187
รวิวรรณ วงศ์เดชานันท์	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

Administration According to the Principles of Good Governance of the
Subdistrict Administrative Organization in Khlong Khuean District
Chachoengsao Province

สกุล อันมา

Sakun Onma

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

Email: sakun@go.buu.ac.th

Received November 10, 2023; Revised November 29, 2023; Accepted December 29, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ใช้แนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอคลองเขื่อน จำนวน 115 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่า t-test และค่า f-Test (One Way Analysis of variance) ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามเพศ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการใช้ระเบียบที่มีมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างมีคุณภาพ ควรปลูกสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนได้นำหลักธรรมาปฏิบัติในการทำงาน

และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ควรส่งเสริมกิจกรรมหลักคุณธรรมจากคุณธรรมพื้นฐาน 9 ประการ สามารถนำไปกำกับการแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การบริหารงาน; หลักธรรมาภิบาล; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research was a quantitative research design (Quantitative Research) by collecting data by distributing some questionnaires and interviews, and using the concept of administration according to the good governance principles as the research framework. The research area is the Subdistrict Administrative Organization in Khlong Khuean District, Chachoengsao Province. The target group was employees of the Subdistrict Administrative Organization; Khlong Khuean District, with the number of 115 people, including the purposive selection method. There are two types of tools used in the research: questionnaire. The used statistics in data analysis are frequency (Frequency), percentage (Percentage), and mean and standard deviation t-test value and f-Test value (One Way Analysis of variance). The research results found that:

1. For an administration according to the principles of good governance of the Subdistrict Administrative Organization in Khlong Khuean District, Chachoengsao Province, in the overview and each aspect was at a moderate level.

2. For a comparison of the opinions of employees in the Subdistrict Administrative Organization of Khlong Khuean District towards administration according to the principles of good governance, classified by gender, its result was found that the employees' opinions towards the administration according to the principles of good governance was not significantly different at the .05 level. When had been classified by age, it was found that the employees had the different opinions with statistically significance at the .05 level on some management according to the good governance principles.

3. Suggestions regarding the administration according to the principles of good governance of the Subdistrict Administrative Organization in Khlong Khuean District, Chachoengsao Province were found that there should be clear guidelines for using regulations with the standards for the quality enforcement. Moreover, the consciousness should be raised in everyone to apply Dhamma principles in their work and they can be able to apply them in everyday life. They should promote the moral activities based on the nine types of basic virtues used to direct behavior appropriately.

Keywords: Administration; Principles of Good Governance; Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

“ธรรมาภิบาล” ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดแผนพัฒนาและแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศ คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือ “Good Governance” ตามที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์รัฐศาสตร์แห่งราชบัณฑิตยสถานบัญญัติไว้ว่า วิธีการปกครองที่ดีอันมีความหมายอย่างละเอียดว่า เป็นระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งช่วยให้องค์การเกิดการพัฒนาย่าง รวดเร็วและยั่งยืนต่อไป ทุกคนมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณ ในการปฏิบัติวิชาชีพและการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรมเสมอภาคเท่าเทียม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ลดการควบคุมจากส่วนกลาง ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้ (ชนิษฐา ศรีปิ่นแก้ว, 2560)

ทั้งนี้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปการทำงานของภาครัฐตามหลักการบริหารเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอภาครัฐต้องเพิ่มบทบาทในการปฏิบัติงานซึ่งไม่ใช่การคงไว้แต่ในฐานะของผู้บริหารงานภาครัฐ ตามระบบการบริหารบ้านเมืองที่ดี แต่ควรเป็นในฐานะของผู้ที่ประกันการสร้างคุณค่าที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน ในสังคม กระนั้นก็เชื่อว่าจะเป็นเพียงหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียวประชาชนรวมถึงหน่วยงานเอกชนเอง ถือว่า เป็นผู้มีส่วนสำคัญในฐานะผู้ที่จะช่วยสะท้อน ปัญหาและชี้แนะทางการแก้ไข (Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L., 2014)

จากแนวคิดดังกล่าว การสร้างคุณค่าสาธารณะถือเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับความสนใจ เนื่องจากการพัฒนาคุณค่าสู่ประชาชนมีผลสืบเนื่องมาจากระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี (Garcia-Zamor, J. C., 2015) ไม่เว้นแม้แต่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ถือเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อดูแลทุกข์สุข ให้การบริการประชาชนในหมู่บ้านและตำบลแทนรัฐหรือส่วนกลางที่ไม่สามารถดูแล ประชาชนทั่วประเทศ ได้อย่างทั่วถึง โดยในทางทฤษฎีนั้นการดำเนินงานตามโครงการใด ๆ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ควรตอบโจทย์การแก้ปัญหาเฉพาะในท้องถิ่นนั้น และต้องสามารถ ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ อย่างครบถ้วน เพื่อสร้างความพึงพอใจ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับประชาชนในพื้นที่แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การดำเนินการขององค์การส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน มีจำนวน 5 ตำบล ประกอบไปด้วย 1. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน 2. องค์การบริหารส่วนตำบลก้อนแก้ว 3. องค์การบริหารส่วนตำบล บางเล่า 4. องค์การบริหารส่วนตำบลบางตลาดและ 5. องค์การบริหารส่วนตำบลบางโรง (ราชกิจจานุเบกษา เรื่อง แบ่งเขตท้องที่อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งเป็นกิ่งอำเภอคลองเขื่อน, 2536) องค์การบริหาร ส่วนตำบลเป็นการบริหารงานอีกรูปแบบหนึ่งของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพยายามในการจัดการ ทั้งทรัพยากรบุคคลและพนักงานฝ่ายต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ในขณะเดียวกันอดีตที่ผ่านมาก็ยังปัญหา

ด้านบุคลากรอยู่บ้างเกี่ยวกับเรื่องของการบริหารงานก็ต้องมีบุคลากรที่บริหารงานนั้นมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมด้วย แน่นอนที่สุดว่า การบริหารงานทุกที่ล้วนต้องมีปัญหาในองค์กรทุกองค์กร อาทิ เช่น ปัญหาขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญไม่เพียงพอต่อหน่วยงานและปัญหาที่มีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ต่อการบริหารงานในการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในหน่วยงาน เป็นต้น เพื่อนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วยหลัก 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาใช้บริหารงานจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษารื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งหลักธรรมาภิบาลประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานส่วนราชการส่งผลให้การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการบริหารจัดการ ภาครัฐนั้นมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามปัจจัยคัดสรร
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

สมมติฐานการวิจัย

1. พนักงานที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน
2. พนักงานที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นต้นกำเนิด ในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ 4 ประการ ที่เรียกว่า POCC ไว้ดังนี้ (คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, 2549)

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการ ไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและ ระบุหน้าที่ โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

3. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงาน

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

เด่น ชะเนติยัง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (knowledge) มีหลักเกณฑ์ (principle) และทฤษฎี (theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชา จิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่ เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ (เด่น ชะเนติยัง, 2533)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

ธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้ความหมายว่า Good Governance หมายถึง วิธีการหรือแนวทางที่ดีที่สุดในการใช้อำนาจบริหารประเทศ โดยจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างชาญฉลาดเพื่อการพัฒนา (World Bank, 1992)

โคฟี อันนัน (Kofi Annan) ได้ให้ความหมาย ธรรมาภิบาล หมายถึง แนวทางการบริหารงานของรัฐบาลที่ก่อให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม สร้างเสริมประชาธิปไตย การดำเนินงานมีความโปร่งใสและเพิ่มประสิทธิภาพ (Thomam G. Weiss, 2000)

องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) ให้ความหมายว่า Good Governance หมายถึง การใช้อำนาจด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ และอำนาจในการบริหาร เพื่อดำเนินภารกิจโดยภาคเอกชนสามารถใช้สิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (UNDP, 1997)

สำหรับหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทยนั้นได้เริ่มเผยแพร่เข้ามาในช่วง พ.ศ. 2539 – 2540 โดยองค์การพัฒนาในประเทศไทย รวมถึงนักวิชาการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยได้หยิบยกปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการมีระบบบริหารจัดการ

ที่ไม่ดี และแนวทางการสร้างระบบที่ดีขึ้นมาเป็นประเด็นในการสร้างความเข้าใจและระดมความเห็นจากประชาชนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทยเป็นผลให้ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมเกิดการตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวอย่างกว้างขวาง (เสนห์ จุ้ยโต, 2557) เพราะในปี พ.ศ. 2540 ภาคราชการเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ซึ่งภาควิชาการและผู้ได้รับผลกระทบเห็นว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากความหย่อนประสิทธิภาพของการบริหารกิจการบ้านเมือง การบริหารราชการ การกำหนดนโยบายสาธารณะและการทุจริตมิชอบในวงราชการ อันเป็นความรับผิดชอบ ของภาคราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ ดังนั้น คณะรัฐมนตรีได้มอบให้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ (TDRI) ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) นำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังกล่าวมาจัดทำบันทึกเรื่องการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอแนะให้ออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้ส่วนราชการถือปฏิบัติเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2542 ต่อมาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2542 ได้ประกาศ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และเริ่มมีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่ 11 สิงหาคม 2542 ซึ่งนับได้ว่า เป็นก้าวแรกในการวางฐานการบริหารราชการตามหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2556)

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 มีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายกฎข้อบังคับเหล่านี้ ถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์การทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

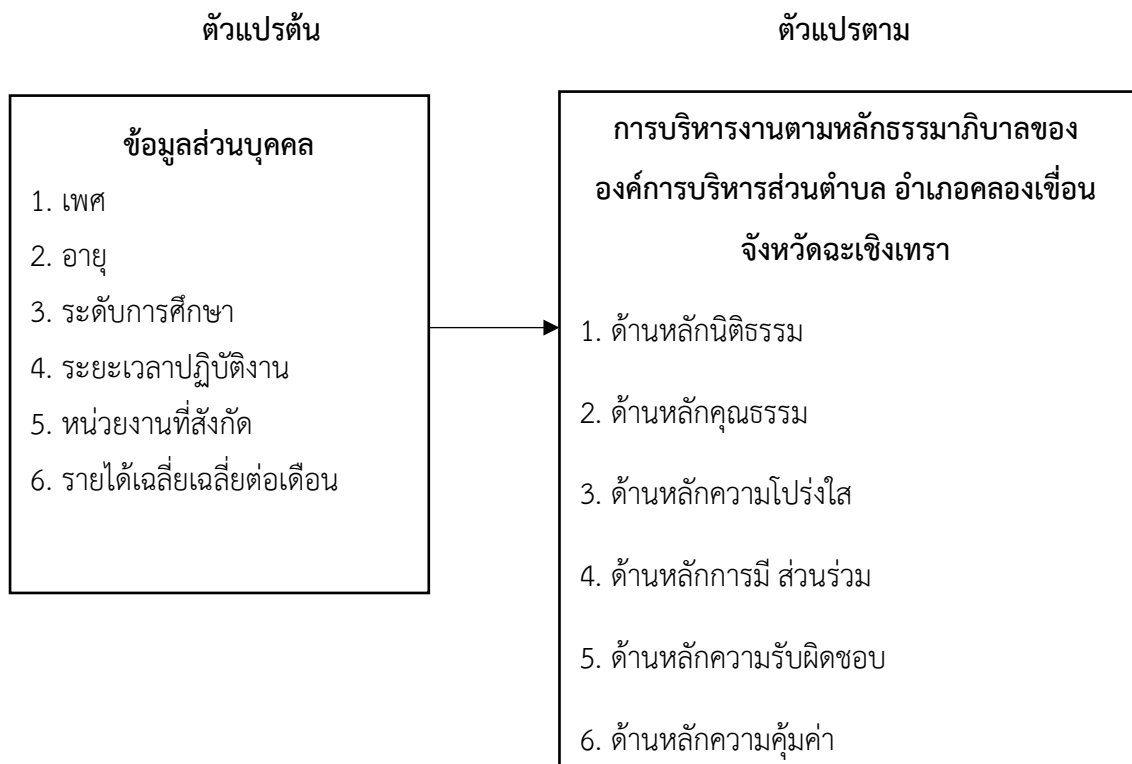
5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน (ราชกิจจานุเบกษาว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, 2542)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทราแล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลองค์ความรู้ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) เพื่อประกอบการศึกษาตามโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การเป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พื้นที่วิจัย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ พนักงานสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน

จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 115 คน คนใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 1 ชนิด ได้แก่

1) แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาปฏิบัติงาน หน่วยงานที่สังกัด และรายได้ ของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีจำนวน 30 ข้อ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านหลักนิติธรรม 2. ด้านหลักคุณธรรม 3. ด้านหลักความโปร่งใส 4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5. ด้านหลักความรับผิดชอบ 6. ด้านหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่าตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดเป็นตัวเลขและความหมาย คือ 5 หมายถึง อยู่ในระดับ มากที่สุด 4 หมายถึง อยู่ในระดับ มาก 3 หมายถึง อยู่ในระดับ ปานกลาง 2 หมายถึง อยู่ในระดับ น้อย 1 หมายถึง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) t-test และค่า f-Test (One Way Analysis of variance) ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานหลักธรรมาภิบาล นำมาสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อันดับหนึ่ง ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X}=3.39$) อันดับสอง ด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X}=3.15$) อันดับสาม ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}=3.14$) ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X}=3.10$) ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X}=3.09$) และด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.04$) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามปัจจัยคัดสรร พบว่า

การเปรียบเทียบการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม พบว่า พนักงานที่มีเพศต่างกัน

มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านหลักนิติธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเปรียบเทียบการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า พนักงานที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักคุณธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านหลักนิติธรรม ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการใช้ระเบียบที่มีมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างมีคุณภาพ ควรปลูกสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนได้นำหลักธรรมมาปฏิบัติในการทำงานและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านหลักคุณธรรม ควรส่งเสริมกิจกรรมหลักคุณธรรมจากคุณธรรมพื้นฐาน 9 ประการสามารถนำไปกำกับการแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมกับการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม ภูมิใจในความเป็นไทย มีสำนึกนำในการดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ การสำรวจตนเองทางด้านบุคลิกภาพ คุณธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผนชีวิตและงาน และแนวทางในการบริหารจัดการชีวิต ครอบครัว สังคม การมองโลกในแง่ดี โดยการนำคุณธรรม ความรู้ และทักษะไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

ด้านหลักความโปร่งใส ควรมองเห็นภาพโดยตลอดปราศจากประเด็นแอบแฝง ซ่อนเร้น มีข้อมูลชัดเจน ละเอียด ประกอบการประสานงาน การร่วมมือร่วมใจและการตัดสินใจ โดยความหมายของคำว่า “ความโปร่งใสในองค์กร” จะเน้นการจัดอุปสรรค และ/หรือการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน เข้าสู่ข้อมูลข่าวสารขององค์กร กฎหมาย กฎระเบียบ และกระบวนการทำงานโดยสะดวก จากคำจำกัดความดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ความโปร่งใสที่ใช้ในการบริหารงานจะหมายถึง การสร้างความเปิดเผย เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงานสามารถเข้าถึงข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการสื่อสาร การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบ รวมทั้งมีกระบวนการในการติดตามและประเมินผลที่ได้รับการยอมรับว่า เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

ด้านหลักการมีส่วนร่วม ควรมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคน ในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

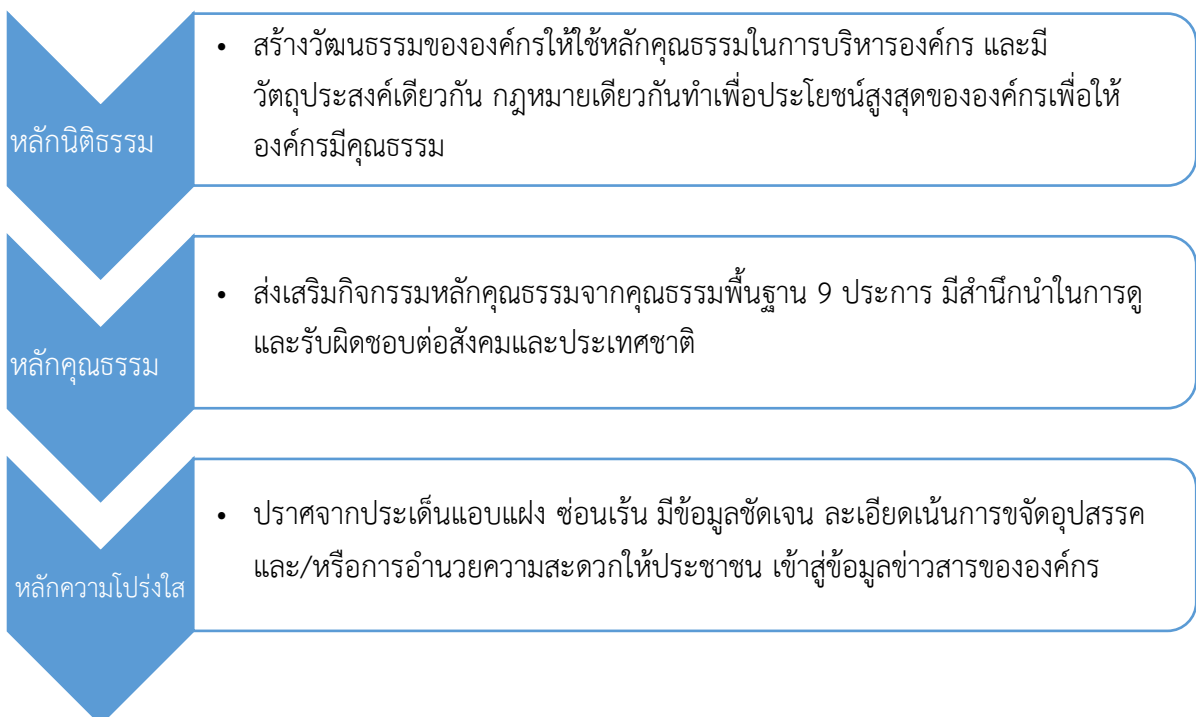

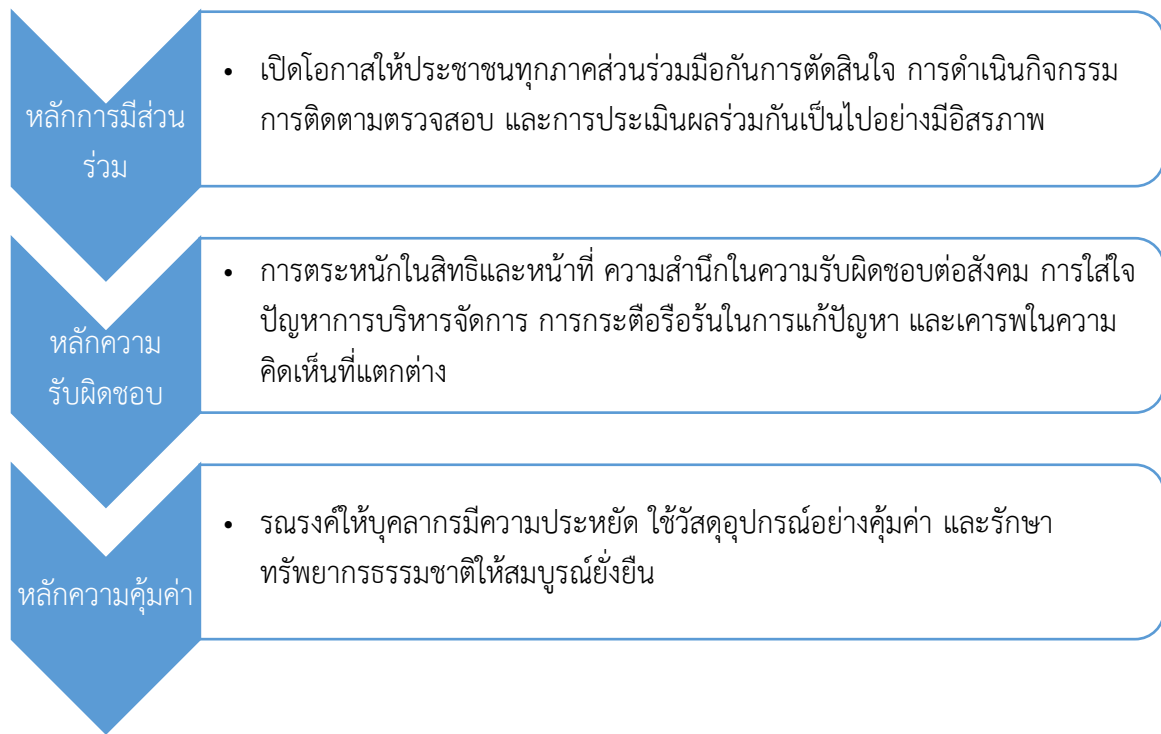
ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรมีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะรับผิดชอบ ความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยในแง่มุมของการปฏิบัติถือว่า สำเนักรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติหรือทักษะที่บุคคลพึงแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องชี้ว่า ได้ยอมรับในภารกิจที่ได้รับมอบหมายและนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ

หลักความคุ้มค่า ควรมีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน แนวทางปฏิบัติตามหลัก “ธรรมาภิบาล” ธรรมาภิบาลมีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจอย่างชัดเจน เพราะหลักทั้ง 6 ประการ สามารถนำมาแปรเป็นวิธีปฏิบัติสำหรับองค์กร เพราะเมื่อองค์กรมีการปฏิบัติที่ดีต่อพนักงาน พนักงานก็มีความสุขมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้พนักงานทุกคนรักและทุ่มเทในการทำงาน และพร้อมมีส่วนร่วมในความก้าวหน้าของบริษัท ดังนั้น การนำธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงาน จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อความสำเร็จขององค์กรทุกประเภททุกระดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 6 ด้าน คือ 1. ด้านหลักนิติธรรม 2. ด้านหลักคุณธรรม 3. ด้านหลักความโปร่งใส 4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5. ด้านหลักความรับผิดชอบ 6. ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อน ผู้บริหารและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินงานตามแนวทางที่ถูกต้องตามกรอบ ข้อกำหนด และกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต) (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประชาชน พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม พบว่า พนักงานที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งไม่สอดคล้องสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ ผิวนอน (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลกุยเหนือ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลกุยเหนือ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลกุยเหนือ จำแนกตามเพศ โดยเฉลี่ยและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า พนักงานที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พนักงานที่มีช่วงอายุที่ต่างกัน ประสิทธิภาพในการทำงาน อาจมีความแตกต่างกัน พนักงานที่มีช่วงอายุน้อย อาจจะปฏิบัติงานได้รวดเร็ว และมีความคล่องตัวเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วนพนักงานที่มีช่วงอายุที่เยอะ อาจจะไม่มี ความคล่องตัวเรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ก็อาศัยประสบการณ์ที่ปฏิบัติงานมาอย่างยาวนานก็จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีความละเอียดมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของภมร วงษ์ศรีจันทร์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่อายุ 51 ปีขึ้นไป เมื่อมาใช้บริการได้รับการบริการเป็นอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ ส่วนประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี อาจเป็นคนรุ่นใหม่ไฟแรง ทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง รวดเร็วองไว เมื่อมาใช้บริการก็อยากได้การบริการที่มีความรวดเร็วจากเจ้าหน้าที่ เมื่อมาใช้บริการอาจมีความรู้สึก ว่า ตนเองได้รับการบริการที่ช้าต้องรอคอยนาน ทำให้มีความคิดเห็นต่อการบริการตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป

สรุป

1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอคลองเขื่อนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามเพศ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการใช้ระเบียบที่มีมาตรฐาน

ในการบังคับใช้อย่างมีคุณภาพ ควรปลูกสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนได้นำหลักธรรมมาปฏิบัติในการทำงานและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ควรส่งเสริมกิจกรรมหลักคุณธรรมจากคุณธรรมพื้นฐาน 9 ประการสามารถนำไปกำกับการแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อประชาชนอย่างเสมอภาค เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ตามแนวทางที่ถูกต้องตามกรอบ ข้อกำหนดและกฎหมายต่าง ๆ ให้ความเคารพ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำกับดูแลพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลให้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระเบียบวินัย เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชน มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน และมีระเบียบวินัย

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ถึงโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ประชาชนร้องเรียนเกี่ยวกับประเด็นการดำเนินงานของผู้บริหารและพนักงาน ที่เกิดความขัดแย้งกับประชาชน

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีความรับผิดชอบในการให้บริการมีความมุ่งมั่นในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จโดยไม่ทอดทิ้งหรือละทิ้งงาน มีความพร้อมจะรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมสาธารณะของประชาชน และส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาประจำปี

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับประชาชนใช้งบประมาณในการดำเนินงานอย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.2. รูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.3. ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา ศรีปิ่นแก้ว. (2560). การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาล
หัวไผ่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

- เด่น ชะเนติยง. (2533). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท..
- นิภาพรรณ ผิวอ่อน. (2559). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลกุยเหนือ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง แบ่งเขตท้องที่อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งเป็นกิ่งอำเภอคลองเขื่อน. (2536, 8 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. 110 (74 ง): 21.
- พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต). (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภมร วงษ์ศรีจันทร์. (2559). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542, 10 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116, ตอนที่ 63 ง. หน้า 15.
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. *หลักธรรมาภิบาล. สารธรรม อภิบาล 1, 1* (มีนาคม 2556): 1.
- เสน่ห์ จุย์โต. (2557). *มิติใหม่การบริหารธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). *Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management*. *Public Administration Review*, 74(4), 445-456.
- Garcia-Zamor, J. C. (2015). Quality of governance and ethical public service delivery (PSD) in developing countries. *Journal of Management and Strategy*, 6(3), 28-37.
- Thomam G. Weiss. (2000). *Governance: Good Governance and Global Conceptual and Actual Challenges*. London: THIRD World Quarterly.
- UNDP. (1997). *Corruption and Good Governance: Discussion Paper 3, Management Development Discussion, Bureau for Policy and Programme Support*. New York: United Nations Development Programme.
- World Bank. (1992). *Governance and Development*. Washington D.C.: The World Bank.

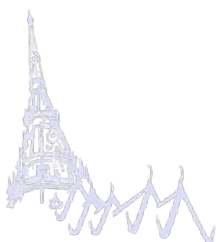
การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

Participation in the Promotion of Buddhism of the People of

Bang Khwan Subdistrict Mueang Chachoengsao District

Chachoengsao Province

พระมหาณัฐดนัย เจตกาลบุญชู

Phramaha Nattadon katathammo

วัดราชบุรุษรัศมีธรรมา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Wat Radsutthatham, National Office of Buddhism, Thailand

Email: nattadon2559@gmail.com

Received November 10, 2023; Revised December 20, 2023; Accepted December 28, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 6,555 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 382 คน ได้มาจากการใช้ตารางสำเร็จที่คำนวณได้จากสูตรตามวิธีการของเครจซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พระสงฆ์ควรออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภค และยารักษาโรค การจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย

เน้นการเผยแพร่ธรรมทาง Social media ให้มากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารงาน; หลักธรรมาภิบาล; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

In this study, the objective were to study the participation in promoting Buddhism of the people of Bang Khwan Subdistrict; Mueang Chachoengsao District Chachoengsao Province and to study problems, obstacles, and suggestions for participation in promoting Buddhism among the people of Bang Khwan Subdistrict, Mueang Chachoengsao District. Chachoengsao Province The population used in the research includes people in Bang Khwan Subdistrict; Mueang Chachoengsao District Chachoengsao Province, with the number of 6,555 people. The sample group used in the research was the number of 382 people in Bang Khwan Subdistrict, Mueang Chachoengsao District in Chachoengsao Province, was obtained by using the success table calculated from the formula according to the method of Krejci and Morgan. The tool used in the study was a type of questionnaire with a 5-ranking rating scale (Rating Scale). Data was collected by sending the questionnaires to students. The used data analysis was the basic statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the study found that:

1. For the participation in promoting Buddhism among the people of Bang Khwan Subdistrict. Mueang Chachoengsao District Chachoengsao Province, in the overview and each aspect was at a high level.

2. Suggestions regarding participation in promoting Buddhism among the people of Bang Khwan Subdistrict, Mueang Chachoengsao District in Chachoengsao Province were found that some monks should go out for alms to all villages so that Buddhists have lived far from the temple and they can participate in offering food, clothing, consumer goods and medicines. They have to arrange the several activities to coincide with public holidays so that people can easily participate, emphasizing the propagation of Dhamma via social media even more and provide opportunities for citizens to participate in solving various problems more.

Keywords: Administration; Principles of Good Governance; Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลานานและได้กลายเป็นสถาบันหลักที่ควบคู่มากับสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่า เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย เนื่องจากมีประชาชนส่วนใหญ่นับถือและให้คุณค่าของสังคมไทยในหลายๆ ด้าน เช่น เป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมที่งดงามและเป็นมรดกอันล้ำค่า สังคมไทยที่ยังคงสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ยังเป็นบรรทัดฐานที่คอยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรม คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาในอดีตจะมีความเคร่งครัดในเรื่องของศาสนาอย่างมาก สังเกตได้จากวัดวาอารามต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างให้สะท้อนถึงศรัทธาความเชื่อมั่นที่มีต่อพระพุทธศาสนา จากการศึกษาเอกสารและหลักศิลาจารึกประวัติศาสตร์ พบว่า วิถีชีวิตชาวพุทธไทยในอดีตมีความแนบแน่นอยู่กับพระพุทธศาสนาอย่างมาก ที่สำคัญ คือ วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของสังคมในหลายเรื่อง เช่น การศึกษา การฝึกหัดอาชีพ ที่ประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองกับชาวบ้าน (พระมหาเสกสรรค์ อุดคจารี, 2556)

วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยดั้งเดิมจะมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจ เป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม สืบสานประเพณีวัฒนธรรม อันดีงาม เสริมสร้างความสุขแก่คน ในชุมชน ดังนั้นวัดจึงมีอิทธิพลต่อค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยคนไทยนิยมไปวัดเพื่อทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์สมาทานศีล (รับศีล) ฟังพระธรรมเทศนา รักษาศีลเจริญจิตภาวนาเพื่อเสริมสร้างสิริมงคล ความสงบสุขร่มเย็นแก่ตนเองและครอบครัว เพื่อเป็นการพลิกฟื้นวิถีชีวิตอันดีงามของไทย ประกอบกับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้รับนโยบายของรัฐบาล ในการนำมิติทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยสร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้มีการนำพลัง “บวร” บ้าน-วัด-โรงเรียน เพิ่มเติมบทบาทของวัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เรียนรู้ทั้งด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ดำรงตนตามหลักธรรมทางศาสนา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีแนวคิดรณรงค์ส่งเสริมให้คนไทยเข้าวัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต (ฐิตินา สุภักค, ออนไลน์)

ตำบลบางขวัญ แต่เดิมรวมอยู่กับตำบลบางแก้ว เหตุที่เรียกว่า ตำบลบางขวัญ เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แบ่งการปกครองโดยให้ขุนบางขวัญมาปกครองดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ เมื่อมีการแบ่งเขตพื้นที่ตำบลออกจากตำบลบางแก้ว จึงใช้ชื่อตำบลตามชื่อของผู้ปกครองคนแรกว่า “ตำบลบางขวัญ” ส่วนใหญ่ชาวบ้านตำบลบางขวัญนับถือศาสนาพุทธ มีวัดจำนวน 3 แห่ง คือ (1) วัดราษฎร์ศรัทธาทำ (2) วัดวิเวกอาคม และ (3) วัดเที่ยงพิมลมุข (แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางขวัญ, 2565) ซึ่งวัดมีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาชุมชนโดยนำหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาใช้กับงานพัฒนา (กฤษฎา นันทเพชร, 2540) สิ่งที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของการพัฒนา คือ หลักธรรม การนำหลักธรรมมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าอันใช้เป็นหลักประพฤติในวิถีชีวิต จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอาวัดเอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดเมตตาต่อกัน เป็นเพราะมนุษย์มองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนในปัจจุบันเจริญทางวัตถุมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากทำให้เกิดสภาพขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมพุทธศาสนา โดยศึกษาในตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลของการศึกษาค้นคว้าสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน การสร้างความตระหนักของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการส่งเสริมพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างเต็มศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ ศึกษาค้นคว้า สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ หมายถึง การถวายการอุปถัมภ์บำรุงในด้าน ปัจจัย 4 คือ จีวร บิณฑบาต ที่พักอาศัย และยาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนี้

1. ด้านการถวายภัตตาหาร บทบาทในการถวายภัตตาหารถือว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีพ พระสงฆ์ดำรงชีพอยู่ได้ก็เพราะได้อาหารจากผู้มีจิตศรัทธาสมดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งปวงมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532) เป็นการบ่งบอกถึงการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปถึงกาลภายหน้า อุบาสิกา ที่มีบทบาทเด่นทางด้านนี้ ได้แก่ นางวิสาขามหาอุบาสิกา ซึ่งนิมนต์พระสงฆ์ 500 รูป มารับบิณฑบาตที่บ้านเป็นประจำทุกวัน ซึ่งบางครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาเป็นประธาน และในตอนเย็นนางได้นำน้ำปานะ 8 อย่าง ไปถวายพระสงฆ์ นางสาวาดี พร้อมด้วยหญิงบริวาร 500 คน ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระสงฆ์เป็นประจำ นางสาวาดีได้นำข้าวมธุปายาสใส่ภาชนะทองคำไปถวายแด่พระพุทธองค์ในวันก่อนที่จะตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ จึงถือว่าอาหารที่นางสุชาดาถวายเป็นอาหารมื้อสำคัญที่ถวายแล้ว ทำให้พระพุทธองค์ตรัสรู้ มีความสำคัญเท่ากับอาหารที่นายจุนทะถวายแด่พระพุทธเจ้า ในวันก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน นางสุปปวาสา หลังจากคลอดบุตรอย่างปลอดภัย ได้ถวายโภชนะอันประณีตมีรสเลิศต่าง ๆ แต่พระสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานตลอด 7 วัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532)

2. ด้านการถวายเครื่องนุ่งห่ม เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา ให้สาวใช้ไปนิมนต์พระสงฆ์ที่เขตวันมหาวิหารเมื่อสาวใช้ไปถึงวัดได้เห็นพระสงฆ์เปลือยกายทรงผ้าฝน สาวใช้เข้าใจผิด กลับไปบอกนางวิสาขาว่า ที่วัดไม่มีพระสงฆ์ มีแต่พวกอาชีวก (นักบวชชีเปลือย) กำลังอาบน้ำฝน นางวิสาขามีความคิดที่จะถวายผ้าอาบน้ำฝน เพื่อให้เอาไว้อาบน้ำ นางจึงได้ไปกราบทูลขอพร 8 ประการ ขอถวายผ้าอาบน้ำฝน

(ผ้าวัสสิกสาฎก) นางให้เหตุผลในการถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์ว่า การที่ภิกษุเปลือยกายอาบน้ำ เป็นสิ่งที่ไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง นางจึงขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์ตลอดชีวิต พระพุทธองค์ทรงอนุญาต และทรงอนุญาตพร 8 ประการ แก่ภิกษุ ต่อมากลายเป็นประเพณีของพุทธศาสนิกชนที่จะต้องถวายผ้าอาบน้ำฝน ก่อนเข้าพรรษาพระนางสามาวดี ได้อาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ 500 รูป ไปฉันภัตตาหาร ที่พระราชนิเวศน์เป็นประจำ พระอาณนทีได้ไปฉันภัตตาหารในวังของพระนางสามาวดี พระนางได้ถวายจีวร 500 ผืน พระอาณนทีได้นำจีวรเหล่านั้นมาแจกจ่ายให้กับพระภิกษุอื่น ๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532)

3. ด้านหน้าที่ในการถวายเครื่องอุปโภคและยารักษาโรค เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา นางได้ถวายผ้าราคา 1,000 กหาปณะ แก่พระอาณนทีไว้ปูลาดที่บันไดในวิหารวัดบุพพาราม และเมื่อสร้างวิหาร เสร็จนางได้ถวายทานแก่สงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน อยู่ภายในวิหารตลอด 4 เดือนและในวันสุดท้าย ของการถวายทาน นางได้ถวายผ้าสำหรับทำจีวร และได้ ถวายยารักษาโรคแก่พระสงฆ์ทุกรูป นางอุตตรา อุบาสิกา นางพร้อมด้วยหญิงบริวารได้ถวายภัตตาหารและยารักษาโรคที่มีความจำเป็นแก่พระสงฆ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532)

4. ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ด้านนี้จะช่วยส่งเสริม พระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง ยิ่งขึ้นกล่าวคือ ในการสร้างเสนาสนะและถาวรวัตถุ เสนาสนะ หมายถึง ที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ได้แก่ วัด ถาวรวัตถุก็คือ สิ่งก่อสร้างทางวัตถุอันเป็นสัญลักษณ์ของพระศาสนา เช่น วิหาร โบสถ์ ที่มีอยู่ภายในวัด สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อพระสงฆ์ เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่จะช่วยให้พระสงฆ์ได้รับความ สะดวก ในการปฏิบัติธรรม และทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อุบาสิกาที่มีบทบาทในด้านนี้ ได้แก่ นางวิสาขามหาอุบาสิกา นางมีจิตศรัทธา ได้ขายเครื่องประดับ ช้อมหาดาปสาสน์ ราคา 27 โกฏิ เพื่อซื้อที่ดิน สร้างวัดบุพพารามในเมืองสาวัตถี 9 โกฏิ สร้างวิหาร 4 โกฏิ และฉลองวิหารอีก 9 โกฏิ (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2532)

ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน การแสดงธรรมถือว่าเป็นวิธีเผยแผ่คำสอน ของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธองค์ บทบาทในด้านนี้เท่ากับได้อธิบาย ธรรมขยายเนื้อความธรรมที่เข้าใจยากให้ผู้อื่นเข้าใจ ทั้งยังส่งผลให้ผู้ฟังธรรมได้รับปัญญาและเข้าถึงธรรม ได้ อุบาสิกาผู้มีบทบาทด้านนี้ ได้แก่ นางขุชุตตรา นางได้ฟังธรรม จากพระพุทธองค์แล้วบรรลุโสดาปัตติผล นางได้นำธรรมของพระพุทธองค์มาแสดงให้นางสามาวดี และสตรีบริวาร 500 คนฟัง เมื่อฟังธรรม จากนางขุชุตตรา สตรีทั้งหมดก็บรรลุโสดาปัตติผล หลังจากนั้น นางขุชุตตราก็มีหน้าที่ไปฟังธรรม จากพระพุทธองค์แล้วกลับมาแสดงให้นางสามาวดีและสตรีบริวาร 500 คนฟังทุกครั้ง

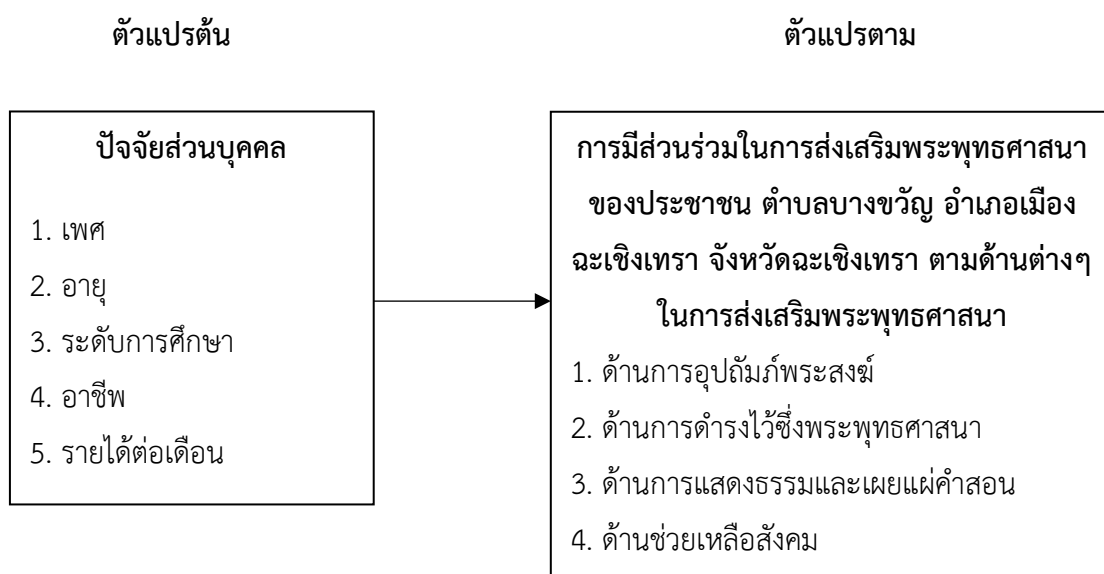
ด้านช่วยเหลือสังคม การช่วยเหลือสังคมหรือสังคมสงเคราะห์ถือว่าเป็นด้านหนึ่งที่จำเป็น ของมนุษย์ที่ต้องแสดงออกมาในรูปของการกระทำการเป็นการช่วยเหลือ เกื้อกูลอนุเคราะห์ เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ว่าในด้านวัตถุสิ่งของ เช่น มีอาหาร มีที่พักอาศัย มีเสื้อผ้าและการช่วยแนะนำสั่งสอน ให้เขาเกิดความรู้หรือเกิดปัญญาเพื่อให้สามารถ ดำรงชีวิตได้ถูกต้องดังนั้นการช่วยเหลือสังคม จึงเป็นการช่วยเหลือผู้ที่มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกันกับเราให้ได้รับความสุข ความสะดวกสบายขึ้น บทบาทด้านนี้ เป็นบทบาทที่แสดง ออกมาในด้านความมีคุณธรรมอย่างแท้จริง มุ่งหวังช่วยเหลือผู้ยากไร้

และช่วยรับภาระสังคม ทำให้สังคมที่เราอยู่ร่วมกันเกิดความสุข อุบาสิกาผู้ที่ระบุว่า ได้มีส่วนช่วยเหลือสังคม ได้แก่ พระนางสามาวดีพร้อมด้วยบิดามารดาได้อพยพไปกรุงโกสัมพี เพื่อหนีภัยแล้งความอดอยาก ไปพึ่งโศกเศรษฐีผู้เป็นสหายที่ไม่เคยเห็นหน้ากัน เมื่อไปถึงเมืองโกสัมพี นางไปรับอาหารในโรงทานของโศกเศรษฐี วันแรกนางไปรับอาหารมา 3 ส่วนวันที่สองนางรับอาหารมา 5 ส่วนและวันที่สามนางรับ อาหารมา 1 ส่วน คนแจกอาหารสงสัย การรับอาหารของนาง จึงสอบถาม นางเล่าให้ฟังว่า วันแรก มีกันอยู่ 3 คน จึงรับอาหารไป 3 ส่วน แต่เวลานี้บิดามารดาเสียชีวิตแล้ว จึงขอรับอาหารแค่ 1 ส่วน เพื่อตนเท่านั้น เรื่องราวของนางทราบไปถึงโศกเศรษฐี ๆ ได้รับนางสามาวดีให้อยู่ในฐานะเป็นธิดาของตน และมอบหญิงบริวารให้ 500 คน นางสามาวดีเป็นคนฉลาด เมื่อเห็นว่า ในโรงทานมีวิธีแจก อาหารที่วุ่นวายสับสนและเสียงดัง จึงจัดให้สร้างรั้วโรงทานให้คนเข้าและออกในเวลารับอาหารโดยสะดวก ให้มีระเบียบวินัย ไม่ให้เกิดเสียงดัง เพราะแย่งอาหารกัน นางได้ช่วยเหลือผู้ที่มารับ อาหารให้มีความสุขทั่วถึงกัน ทั้งยังเป็นการสร้างระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นในสังคม นางวิสาขามหาอุบาสิกา สละทรัพย์เพื่อได้ช่วยเหลือเกื้อกูล อนุเคราะห์ประชาชนด้วย วัตถุสิ่งของ นางเข้าวัด ฟังธรรมถวายปัจจัย 4 แก่ภิกษุอยู่เสมอเมื่อเสร็จจากการฟังธรรม ก็เดินตรวจดูแลความเป็นอยู่ของ ภิกษุ จัดหาวัตถุที่เหมาะสมแก่สมณะ ประชาชนเมืองสาเกตและเมืองสาวัตถีมีความรักใคร่ยกย่อง เคารพนับถือนางเหมือนญาติ เวลาทำบุญก็เชิญนางไปเป็นแขกพิเศษอยู่เป็นประจำ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลองค์ความรู้ ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) เพื่อประกอบการศึกษาตามโครงสร้างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม พื้นที่วิจัย คือ ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรกลุ่ม คือ ประชาชนในเขตตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 382 คน ได้มาจากการใช้ตารางสำเร็จที่คำนวณได้จากสูตรตามวิธีการของเครจซี่และมอร์แกน เพื่อหากลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้รวมต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของประชาชน ตามด้านต่าง ๆ ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน ด้านช่วยเหลือสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะเป็นปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน นำมาสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ส่วนใหญ่เป็นประชากรเพศหญิง จำนวน 192 คน (ร้อยละ 50.3) รองลงมาเป็นประชากรเพศชาย จำนวน 190 คน (ร้อยละ 49.7) ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 135 คน (ร้อยละ 35.3) รองลงมาเป็นประชากรที่มีอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 90 คน (ร้อยละ 23.6) และน้อยที่สุดเป็นประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีจำนวน 19 คน (ร้อยละ 05.0) ตามลำดับ

จำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 226 คน (ร้อยละ 59.2) รองลงมาเป็นประชากรที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 95 คน (ร้อยละ 24.9) และน้อยที่สุดเป็นประชากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 25 คน (ร้อยละ 06.4) ตามลำดับ

จำแนกตามอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่มีอาชีพเป็นธุรกิจส่วนตัว จำนวน 73 คน (ร้อยละ 19.1) รองลงมาเป็นประชากรที่มีอาชีพพนักงานบริษัทจำนวน 70 คน (ร้อยละ 18.3) และน้อยที่สุดเป็นประชากรที่มีเป็นประชากรที่มีอาชีพข้าราชการจำนวน 41 คน (ร้อยละ 10.7) ตามลำดับ

จำแนกตามรายได้ ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่มีรายได้ 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 140 คน (ร้อยละ 36.6) รองลงมาเป็นประชากรที่มีรายได้ 12,001 - 15,000 บาท จำนวน 71 คน เท่ากัน (ร้อยละ 18.6) เท่ากัน และน้อยที่สุดเป็นประชากรที่มีเป็นประชากรที่มีรายได้ 30,001 ขึ้นไป จำนวน 29 คน (ร้อยละ 06.8) ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา	n = 382		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์	4.01	0.563	มาก
2. ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา	4.07	0.593	มาก
3. ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน	3.84	0.593	มาก
4. ด้านช่วยเหลือสังคม	3.96	0.616	มาก
รวมเฉลี่ย	3.97	0.500	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$ และ $S.D. = 0.500$) เมื่อพิจารณาการจัดอันดับเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดของแต่ละข้อ พบว่า อันดับแรก ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.07$ และ $S.D. = 0.593$) รองลงมา ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ ($\bar{X} = 4.01$ และ $S.D. = 0.563$) ด้านช่วยเหลือสังคม ($\bar{X} = 3.96$ และ $S.D. = 0.616$) และด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน ($\bar{X} = 3.84$ และ $S.D. = 0.593$) อยู่ในอันดับสุดท้าย

3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระพุทธศาสนา ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ พบว่าประชาชนบางพื้นที่อยู่ห่างจากบริเวณวัดมากจึงเดินทางมาที่วัดไม่สะดวก เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ตามตลาดมีราคาแพง

ข้อเสนอแนะ วัดควรให้พระสงฆ์ออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้านเพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ควรมีเครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ให้ประชาชนเช่าบูชาในราคาที่ไม่แพงจนเกินไป

2. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระพุทธศาสนา ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดกิจกรรมบางอย่างของวัดไม่ตรงกับวันหยุดทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่มีเวลามาช่วยงานในกิจกรรมของวัด กิจกรรมของวัดมีเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ วัดควรมีการจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย วัดควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้บ่อยขึ้น

3. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระพุทธศาสนา ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน พบว่า การเผยแผ่ธรรมของประชาชนนั้นทำได้ยาก

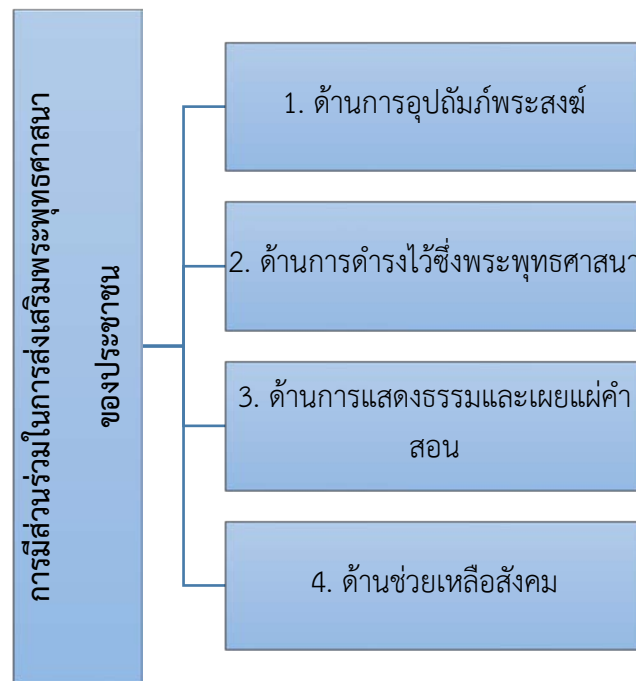
ข้อเสนอแนะ วัดควรจัดแสดงธรรมเฉพาะวัดพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดควรเผยแผ่ธรรมทาง Social Media มากขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาฟังธรรมในวันธรรมดาได้บ่อยขึ้น

4. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระพุทธศาสนา ด้านช่วยเหลือสังคม พบว่าวัดในชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนออกความเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ น้อยมาก

ข้อเสนอแนะ วัดควรเปิดโอกาสให้ประชาชนออกความเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ วัดควรให้พระสงฆ์ออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้านเพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ควรมีเครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ให้ประชาชนเข้าบูชาในราคาที่ไม่แพงจนเกินไป
2. ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา วัดควรมีการจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย วัดควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้บ่อยขึ้น
3. ด้านการแสดงธรรมะและเผยแผ่คำสอน วัดควรจัดแสดงธรรมะเฉพาะวัดพระและวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดควรเผยแผ่ธรรมทาง Social Media มากขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาฟังธรรมในวันธรรมดาได้บ่อยขึ้น
4. ด้านช่วยเหลือสังคม วัดควรเปิดโอกาสให้ประชาชนออกความเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ตามด้านต่าง ๆ ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน ด้านช่วยเหลือสังคม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ในการให้ความอุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนา

ตลอดทั้งการช่วยเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้กับคนรอบข้าง โดยยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่ระลึกนึกถึงอยู่เสมอ จึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา กรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมตรวจสอบ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรรค์ อุดคจารี แก้วทรัพย์ (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารการพัฒนาวัดใน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก PDCA ได้แก่ P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น D = Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอน ในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง C = Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน ในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่า มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด A = Action คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใด ๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติ ตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พระสงฆ์ควรออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภค และยารักษาโรค การจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย เน้นการเผยแพร่ธรรมะทาง Social media ให้มากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น สอดคล้องงานวิจัยของ จตุพล พรหมมี (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรม ภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า (1) คณะสงฆ์ ควรมีนโยบายที่ชัดเจน และทำความร่วมมือกับทางบริษัท (2) บริษัท ควรสนับสนุนให้พนักงานได้เข้ารับการอบรมทางด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่เป็นประจำ (3) หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของคณะสงฆ์

สรุป

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พระควรออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้านเพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวาย ภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค การจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย เน้นการเผยแพร่ธรรมะทาง Social media ให้มากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ ประชาชนบางพื้นที่อยู่ห่างจากบริเวณวัดมากจึงเดินทางมาที่วัดไม่สะดวก และ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ตามตลาดมีราคาแพง ดังนั้น วัดควรให้พระสงฆ์ ออกบิณฑบาตทั่วถึงทุกหมู่บ้านเพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างจากวัดได้มีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค และวัดควรมีเครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรค ให้ประชาชนเช่าบูชาในราคาที่ไม่แพงจนเกินไป

1.2 ด้านการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมบางอย่างของวัดไม่ตรงกับวันหยุด ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่มีเวลามาช่วยงานในกิจกรรมของวัด และ กิจกรรมของวัดมีเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น วัดควรมีการจัดกิจกรรมให้ตรงกับวันหยุดราชการมากขึ้นเพื่อให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่าย และ วัดควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้บ่อยขึ้น

1.3 ด้านการแสดงธรรมและเผยแผ่คำสอน การเผยแผ่ธรรมของประชาชนนั้นทำได้ยาก และวัด จัดแสดงธรรมเฉพาะวัดพระและวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น วัดควรเผยแผ่ธรรมทาง Social Media มากขึ้น และ วัดควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาฟังธรรมในวันธรรมดาได้บ่อยขึ้น

1.4 ด้านช่วยเหลือสังคม วัดในชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนออกความเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ น้อยมาก ดังนั้น วัดควรเปิดโอกาสให้ประชาชนออกความเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในมิติอื่น ๆ เพิ่มเติม

2.2 ควรศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบางขวัญ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา จังหวัดยะลาในเชิงคุณภาพ

2.3 ควรศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของประชาชนทั่วทั้งจังหวัดยะลา

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา นันทเพรช. (2540). *ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จตุพล พรหมมี. (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์*. 2(2), 11-22.

จิตติมา สุภักค์. การส่งเสริมให้คนไทยเข้าวัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษา. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2566, จาก <https://www.dra.go.th/files/knowledge/5df8384f718c1.pdf>

- พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา กรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(1), 457-478.
- พระมหาเสกสรรค์ อุดจรรย์ (แก้วทรัพย์). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1

Mango Processing Integration to Enhance the Life Skills of Secondary 1 Students

¹จาริตา แซ่เฮ้ง และ ²ภูมิภควัชร ภูมิพงศ์คชสร

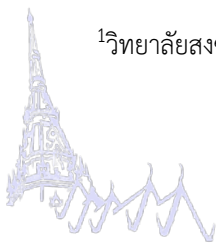
¹Charita Saeheng and ²Phumphakhawat Phumphongkhochasorn

¹วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ²มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

²Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Email: 6326502009@mcu.ac.th

Received November 1, 2023; Revised November 20, 2023; Accepted December 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ให้มีเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิต และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน นักเรียน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต จำนวน 1 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 และทดสอบค่าที (t-test Dependent) ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่า (E_1/E_2) เท่ากับ 79.20/80.18 ตามเกณฑ์ 80/80
2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิต พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: การบูรณาการ; การแปรรูปมะม่วง; ทักษะการดำเนินชีวิต

Abstract

In this research, the objectives are to develop the integrated mango processing activities to enhance the life skills. There should be an efficiency criterion of 80/80 to compare the learning achievement on mango processing before and after studying by using the life skills enhancement model and to study student satisfaction with the integrated mango processing activities to enhance life skills of Secondary 1 students. The target population includes Secondary 1 students, with a total number of 20 students. The tools used in the study were one activity plan for integrating mango processing to enhance life skills, a test to measure academic and post-study achievement, and a questionnaire. The data analysis was used the basic statistics, including Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, E_1/E_2 efficiency determination, and t-test Dependent. The research results found that:

1. Efficiency of the integrated mango processing activities to enhance the life skills of Secondary 1 students had a value (E_1/E_2) equal to 79.20/80.18 according to the criteria 80/80.
2. For comparison of the academic achievement on the mango processing before and after studying by using the life skills enhancement model, it was found that the average score after studying was higher than before studying with statistical significance at the 0.01 level.
3. Students have satisfaction with the integrated mango processing activities to enhance students' life skills. In the overall and each aspect, they were at a high level in every aspect.

Keywords: Integration; Mango Processing; Life Skills

บทนำ

ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในด้านความสามารถ ทักษะตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร มีภูมิคุ้มกันการดำเนินชีวิต ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม

ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และท้าทาย ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การตัดสินใจที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย มีความสุข จึงกำหนดให้สถานศึกษาต้องพัฒนา เสริมสร้างทักษะชีวิตให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มีทักษะการจัดการกับอารมณ์ ความเครียด รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้วยการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิต บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การมีทักษะชีวิตตามความคาดหวังของหลักสูตรตามช่วงวัยในแต่ละชั้นปีการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญ ที่จะสร้าง และพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็ก และเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ คือ (1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (ธนตฤกานต์ ศรีเฉลียว และคณะ, 2560)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ควรมีการนำภูมิปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโดยให้มีการผสมผสานกับศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจซาบซึ้ง ภูมิใจ และตระหนักในความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็สามารถนำไปผสมผสานให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ได้ ให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มีกระบวนการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (ชไมมน ศรีสุรักษ์, 2560)

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของครอบครัวนักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการแปรรูปมะม่วง ควรมีการเก็บรักษาที่ยาวนานมากกว่าที่เป็นอยู่และเป็นการเพิ่มมูลค่าของมะม่วง ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาการขาดทักษะการดำเนินชีวิตอีกทั้งได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการบูรณาการเข้ากับการเรียนในด้านทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน 1 ควบคู่ไปอีกด้วย จึงได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเสริมสร้างทักษะความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปัญญพิทยาคาร สันน พิชิตกุล อนุสรณ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปัญญพิทยาคาร สนน พิชิตกุล อนุสรณ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมทักษะ

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะซึ่งหมายถึงความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งนี้ในหลักสูตรแกนกลางกำหนดมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ (อินตา อรทัย, 2561) ได้แก่

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสังคมรวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศเข้าใจความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง และสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

นอกจากนี้ อินตา อรทัย (2561) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมทักษะของนักเรียนไว้ดังนี้

1. ได้รับประสบการณ์ตรงในการทำงานตลอดกระบวนการ ได้ทำงานหลายอย่างและทำงานเป็น
2. ได้รับความรู้และเพิ่มพูนความสามารถในการคิดการทำงานและการแก้ปัญหาที่ใกล้เคียงใกล้ชีวิตจริง ซึ่งหาได้ยากจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ
3. ได้รู้จักตนเองและบุคคลอื่นมากขึ้น
4. เพิ่มพูนกำลังใจในการเรียนและการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่อการแสวงหาความรู้เกิดความภาคภูมิใจเมื่อทำงานสำเร็จ
5. ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง
6. ได้สร้างความสามารถให้บุคคลอื่นได้เห็นและยอมรับ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. สร้างเสริมบุคลิกภาพ
8. รู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์
9. มีความเป็นผู้นำ รู้จักบทบาทของตนเองทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม
10. มีความสามารถพิเศษในการประกอบอาชีพตามถนัดของตนเองในอนาคตต่อไป

กระบวนการเกิดทักษะ

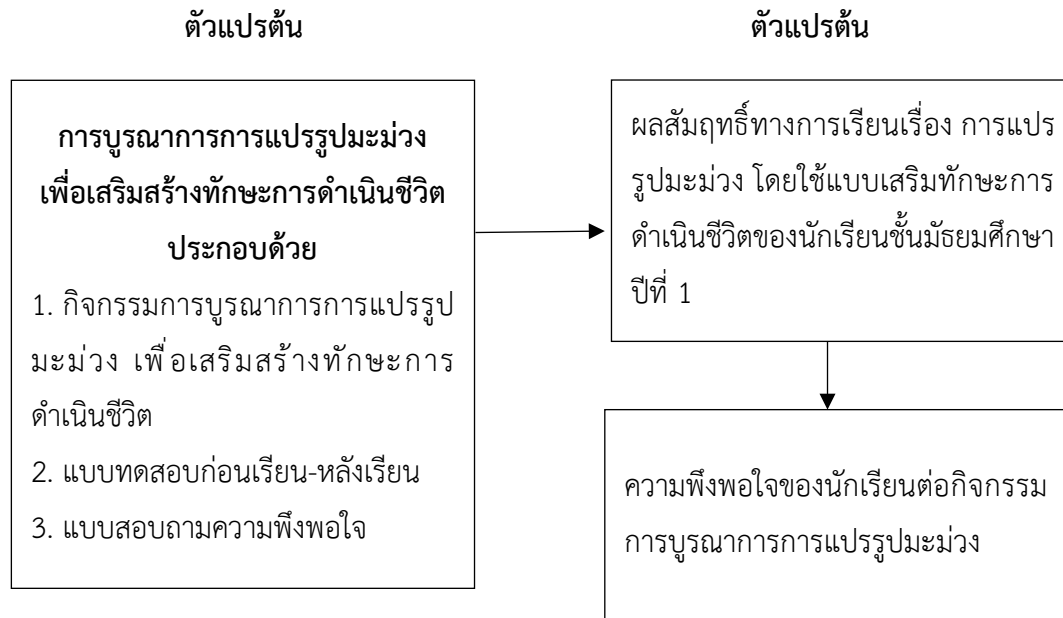
1. ขั้นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Phase) ทักษะในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนทักษะจะทำความเข้าใจหรือเรียนรู้ธรรมชาติของทักษะ ปกติทักษะขั้นนี้จะเกิดขึ้นโดยไม่ต้องใช้เวลาฝึกฝนมากความรู้ความเข้าใจนี้อาจเกิดจากการสังเกต จากการสอน หรืออธิบายจากผู้อื่น การเรียนทักษะในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องสนใจเป็นพิเศษ
2. ขั้นของการจัดระเบียบกลไกกล้ามเนื้อ (Organizing Phase) เป็นขั้นที่มีทักษะระดับกลางในขั้นนี้ อวัยวะรับสัมผัส อวัยวะแสดงออกและการตรวจสอบความถูกต้องจากการกระทำนั้น ๆ มีการประสานกันอย่างมีระเบียบ ซึ่งสามารถประกอบกิจกรรมได้ดีจนเกือบจะเป็นอัตโนมัติ เป็นขั้นใช้กลไกกล้ามเนื้อมากกว่าการใช้ความรู้ความเข้าใจ การเกิดทักษะขั้นนี้จะทำได้ดีแม้จะมีความตั้งใจน้อย สามารถตรวจสอบความถูกต้องหรือรู้ผลในสิ่งที่ทำได้รวดเร็ว และการตอบสนองที่สม่ำเสมอ
3. ขั้นที่มีทักษะสมบูรณ์ (Perfecting Phase) ขั้นนี้ต้องใช้การเรียนรู้หนัก ซึ่งจะต้องผ่านมาจากการเรียนรู้ขั้นที่ 1 และ 2 มาก่อน เป็นทักษะระดับที่สามารถทำได้รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นไปโดยอัตโนมัติ โอกาสที่จะผิดพลาดมีน้อยมาก (อินตา อรทัย, 2561)

สรุปได้ว่า กระบวนการเกิดทักษะจะเริ่มจากความรู้ความเข้าใจขั้นต้นก่อน จากนั้นจะเป็นการจัดระเบียบกลไกกล้ามเนื้อ และกระบวนการที่มีทักษะอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการทางสรีรวิทยาหรือกระบวนการทางจิตวิทยาด้วย ซึ่งมีผลต่อกระบวนการเกิดทักษะ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิจัยเชิงทดลองมุ่งเน้นการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนปัญญพิทยาคาร สนั่น พิชิตกุล อนุสรณ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1. กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต จำนวน 1 กิจกรรม รวมจำนวนชั่วโมงเรียนในห้องเรียน จำนวน 2 ชั่วโมง
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังเรียน เรื่อง การแปรรูปมะม่วง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน จำนวน 15 ข้อ
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพึงพอใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อกิจกรรม เรื่อง การแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต 5 ด้าน คือ 1. ด้านเนื้อหาสาระ 2. ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน 3. ด้านสื่อการสอน 4. ด้านการถ่ายทอดความรู้ความสามารถ 5. ด้านการวัดการประเมิน โดยนักเรียนกาเครื่องหมาย ถูก ลงในช่องที่กำหนดโดยสเกลการวัดแบบลิเคิร์ท แบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) น้อยที่สุด (1)

การใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ชั่วโมงที่ 1

เวลา	กิจกรรม
10 นาที	- เปิดสื่อการเรียนรู้ PowerPoint การงานอาชีพ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การแปรรูป มะม่วงแล้วอธิบายเพิ่มเติม และวิธีการแปรรูปมะม่วงให้นักเรียนดูทีละขั้นตอน
10 นาที	- นักเรียนพิจารณาการแปรรูปมะม่วง แล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการเลือกมะม่วง - การวางแผนในการทำงาน ขั้นตอนการปฏิบัติ ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ และวิธีการ แก้ปัญหา
5 นาที	- นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ช่วยกันวางแผน และลงมือแปรรูปมะม่วง
30 นาที	- นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยวิธีการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่มของแต่ละกลุ่ม
5 นาที	- นักเรียนนำมะม่วงแช่อิ่มที่ได้ทดลองทำจนเสร็จแล้ว ใส่ขวดโหลที่เตรียมไว้ จากนั้น ปิดฝาขวดให้สนิท ทิ้งไว้อุณหภูมิห้อง 1-2 วัน

ชั่วโมงที่ 2

เวลา	กิจกรรม
20 นาที	- นักเรียนนำมะม่วงแช่อิ่มที่ครบกำหนดเวลาการแช่อิ่ม นำไปให้ครู และเพื่อนในโรงเรียน ได้ทดลองชิม
20 นาที	- นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่ม พร้อมอธิบายขั้นตอน การทำงาน แล้วเปิดโอกาสให้เพื่อนกลุ่มอื่นซักถามข้อสงสัย
10 นาที	- ครูสรุปการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่ม ● ประโยชน์การแปรรูปมะม่วง ● วิธีการถนอมอาหาร และผลไม้ ให้เก็บไว้ได้นานมากขึ้น ● การสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน มีขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปรรูป มะม่วง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน จำนวน 15 ข้อ ก่อนการทดลอง

2. ดำเนินการสอนโดยใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต จำนวน 1 กิจกรรม ทำการสอนในช่วงชั่วโมงเรียนปกติ 2 ชั่วโมง

3. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบโดยใช้ค่าร้อยละ และใช้การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent)

4. ให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ การแปรรูปมะม่วง จำนวน 19 ข้อ

5. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 และทดสอบค่าที่ (t-test Dependent)

ผลการวิจัย

จากศึกษาการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ตารางที่ 1 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต

กิจกรรม	ประสิทธิภาพกระบวนการ E_1	ประสิทธิภาพผลลัพธ์ E_2
กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต	79.20	80.19

จากตารางที่ 1 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยประสิทธิภาพกระบวนการของกิจกรรม (E_1) เท่ากับ 79.20 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 80.19 ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์การใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงมีค่า (E_1/E_2) เท่ากับ 79.20/80.18 ตามเกณฑ์ 80/80 แสดงว่า (E_1) เป็นไปตามเกณฑ์ ส่วน (E_2) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง : การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ละให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D	t	sig
ก่อนเรียน	20	2.22	1.327	-14.115	.001
หลังเรียน	20	9.43	1.507		

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน ($\bar{X} = 2.22$, S.D = 1.327) และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียน ($\bar{X} = 9.43$, S.D = 1.507) เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับสมมติฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วงของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตมีเกณฑ์ประสิทธิภาพสูงกว่าก่อนเรียน

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านเนื้อหาสาระ	4.21	0.272	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.16	0.265	มาก
ด้านกิจกรรมการแปรรูปมะม่วง	3.94	0.583	มาก
ด้านการถ่ายทอดความรู้ความสามารถ	3.84	0.474	มาก
ด้านสื่อการสอน	4.02	0.452	มาก
ด้านการวัดการประเมิน	4.19	0.410	มาก
รวมเฉลี่ย	3.92	0.330	มาก

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D = 0.330) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า อันดับหนึ่งด้านเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.21$, S.D = 0.272) อันดับสองด้านการวัดการประเมิน ($\bar{X} = 4.19$, S.D = 1.410) อันดับสามด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.16$, S.D = 0.265) อันดับสี่ด้านสื่อการสอน

($\bar{X} = 4.02$, S.D = 0.452) อันดับห้าด้านกิจกรรมการแปรรูปมะม่วง ($\bar{X} = 3.94$, S.D = 0.593) อันดับที่หกด้านการถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ($\bar{X} = 3.84$, S.D = 1.474)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง การบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เปิดสื่อการเรียนรู้ Power Point การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การแปรรูปมะม่วงแล้วอธิบายเพิ่มเติม และวิธีการแปรรูปมะม่วงให้นักเรียนดูทีละขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 2 นักเรียนพิจารณาการแปรรูปมะม่วง แล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการเลือกมะม่วง

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนตามกระบวนการ PDCA ในการทำงาน ขั้นตอนการปฏิบัติ ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ และวิธีการแก้ปัญหา โดยนักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ช่วยกันวางแผน และลงมือแปรรูปมะม่วง

ขั้นตอนที่ 4 นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยวิธีการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่มของแต่ละกลุ่ม นักเรียนนำมะม่วงแช่อิ่มที่ได้ทดลองทำจนเสร็จแล้ว ใส่ขวดโหลที่เตรียมไว้ จากนั้นปิดฝาขวดให้สนิท ทิ้งไว้อุณหภูมิห้อง 1-2 วัน

ขั้นตอนที่ 5 นักเรียนนำมะม่วงแช่อิ่มที่ครบกำหนดเวลาการแช่อิ่ม นำไปให้ครูและเพื่อนในโรงเรียนได้ทดลองชิม นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่ม พร้อมอธิบายขั้นตอนการทำงาน แล้วเปิดโอกาสให้เพื่อนกลุ่มอื่นซักถามข้อสงสัย

ขั้นตอนที่ 6 ครูดำเนินการสรุปการแปรรูปมะม่วงแช่อิ่ม ประโยชน์การแปรรูปมะม่วง วิธีการถนอมอาหาร และผลไม้ ให้เก็บไว้ได้นานมากขึ้น การสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประเด็นที่น่าสนใจมาสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยประสิทธิภาพกระบวนการของกิจกรรม (E_1) เท่ากับ 79.20 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 70.19 ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์การใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงมีค่า (E_1/E_2) เท่ากับ 79.20/80.18 เป็นตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำรา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องแล้วดำเนินการพัฒนาแบบฝึกทักษะขึ้นโดยผ่านกระบวนการขั้นตอนการสร้างที่เหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่การเลือกเนื้อหา การเรียบเรียงเนื้อหา การศึกษาเอกสารหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพ เรื่อง การแปรรูปมะม่วง การวิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้กำหนดเนื้อหาในแต่ละกิจกรรม การกำหนดความคิดรวบยอดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดจนการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงตัวผู้เรียน อายุ ช่วงชั้นปีการศึกษา พื้นฐานความรู้ หรือประสบการณ์เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตรเป็นเนื้อหาที่เรียงเนื้อหาจากง่ายไปหายาก สอดคล้องกับวิจัยของ สุวิวรรณ แสงยะรักษ์ และพจนีย์ เสงี่ยมจิตต์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องการดำรงชีวิตของพืช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องการดำรงชีวิตของพืช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 83.25/82.81

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียน เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบูรณาการกิจกรรมการแปรรูปมะม่วง เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ โดยยึดหลัก PDCA และให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง มีการนำเสนอขั้นตอนการแปรรูปมะม่วงตามลำดับ และมีการสรุปเนื้อหาที่ชัดเจน ส่งผลให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัตถ์กานต์ ศรีเฉลียว ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และสำราญ กำจัดภัย (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิต นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีทักษะชีวิต ทั้ง 4 องค์ประกอบ อยู่ในระบับน้อย มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.39 คิดเป็นร้อยละ 47.80 หลังการพัฒนา มีทักษะชีวิต อยู่ในระบับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 คิดเป็นร้อยละ

85.60 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 37.80 ของคะแนนเต็ม ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ในด้านองค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะชีวิต อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.68 คิดเป็นร้อยละ 33.60 หลังการพัฒนามีทักษะชีวิต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.45 คิดเป็นร้อยละ 89.00 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 55.40 ของคะแนนเต็ม

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะ การดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอน มีการเตรียมการสอนก่อนที่จะเข้าสอนเพื่อที่จะให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัย ทาริกา สมพงษ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง เรื่อง ชนิด และหน้าที่ของคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง “การบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สร้างกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 จำนวน 1 ชุด
2. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังเรียน เรื่อง การแปรรูปมะม่วง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 15 ข้อ
3. แบบสอบความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อกิจกรรมเรื่อง การแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต
4. ผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้างทักษะ การดำเนินชีวิต ประกอบด้วยประสิทธิภาพกระบวนการของกิจกรรม (E_1) เท่ากับ 79.20 และประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 70.19 ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์การใช้กิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วงเพื่อเสริมสร้าง ทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงมีค่า (E_1/E_2) เท่ากับ 79.20/80.18 เป็นตามเกณฑ์ มาตรฐาน 80/80
5. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแปรรูปมะม่วง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบเสริมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำความแตกต่างรายคู่ ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน มาเปรียบเทียบ โดยใช้ t-test Dependent พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01
6. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะ การดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรสร้างกิจกรรมการบูรณาการการแปรรูปมะม่วง เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิต
ควรตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ก่อนทำการสอนทุกครั้ง เพื่อให้สามารถใช้ได้จริง

1.2 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นำไปใช้ ควรมีการสร้างแบบฝึกทักษะทาง ด้านการคิดวิเคราะห์
และการปฏิบัติ

1.3 ควรสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนกับการตอบสนองต่อแผนการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การสร้างแบบฝึกหัดเสริมทักษะสาระการเรียนรู้รายวิชา เพื่อแก้ปัญหาการเรียนให้กับนักเรียน

2.2 การแก้ปัญหาการเรียนที่มีพฤติกรรมขาดการกล้าแสดงออกในชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ชไมมน ศรีสุรักษ์. (2560). การบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นบนฐานของภูมิปัญญาและสถานศึกษาในการพัฒนาและแก้ปัญหาการศึกษาในชุมชนเทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ทาริกา สมพงษ์. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง เรื่อง ชนิดและหน้าที่ของคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธนต์กานต์ ศรีเฉลียว ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และสำราญ กำจัดภัย. (2560). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 11(2), 61-74.
- สุวิวรรณ แสงยะรักษ์ และพจนีย์ เสงี่ยมจิตต์. (2557). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง การดำรงชีวิตของพืช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์. 9(2), 142-148.
- อินตา อรทัย. (2561). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่กิจกรรมเสริมทักษะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

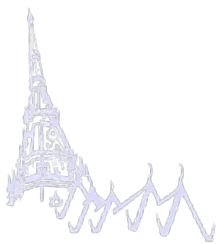
พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Behavior of Making Merit According to the Principle of Merit

Behavior of Students of Buddhasothon Monastic College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหารุ่งโรจน์ แก้ววัน

Phramaha Rungroj Kaewwan

วัดราษฎร์ศรัทธาทำ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Wat Rat Satthatham, National Office of Buddhism, Thailand

Email: 6226502006@mcu.ac.th

Received November 21, 2023; Revised December 10, 2023; Accepted December 28, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ และแนวทางการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีรูปแบบการวิจัยเป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พื้นที่วิจัย คือ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 136 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการศึกษาพบว่า

1. พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ การให้ทานตามกำลัง ยึดหลักเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธิ์ทั้ง 3 เวลา คือ ก่อนจะให้ ขณะที่กำลังจะให้ และหลังจากได้ให้ทานไปแล้ว รู้สึกปลื้มใจยินดีที่ได้ให้ทานนั้นไปแล้ว ส่งเสริมให้นิสิตสวดมนต์ วาจา และใจอยู่เสมอ และส่งเสริมให้นิสิตสวดมนต์ นั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที/วัน หมั่นบริหารสภาพจิตใจให้สงบ และหมั่นหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้ตนเองอยู่เสมอ

คำสำคัญ: พฤติกรรม; การทำบุญ; บุญกิริยาวัตถุ

Abstract

In this research, the objectives were to study the behavior of making merit according to the principle of merit making and guidelines for making merit according to the principles of merit making by students Buddhasothon Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The research format was the type of quantitative research. The research area was Buddhasothon Buddhist College; Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The sample group was the number of 136 students in 1st to 4th year by using the random sampling method. The research instrument was a questionnaire with a 5-rank rating scale (Rating Scale). Data were collected by sending questionnaires to the sample group. The used data analysis was basic statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the study found that:

1. For the merit making behavior according to the principle of merit making of Buddhasothon Sangha College students in Chachoengsao Province, in overall and each aspect was at a high level.

2. Guidelines for developing the merit-making behavior according to merit-making principles, there were namely giving alms according to one's ability, adhere to the principle of pure intention at all 3 times: before giving, while to give and after giving things. They felt delighted that the donation had already been given. We should encourage all of students to always be restrained in body, speech and mind. Finally, they should be restrained in body, speech and mind and encourage students to pray and meditate at least for 15 minutes per a day and keep their mind calm and always seeking knowledge to increase one's own wisdom.

Keywords: Behavior; Making Merit; Boonkiryawatthu

บทนำ

การทำบุญให้ทานในสังคมไทยนั้น มีมาทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้เกิดความร่ำรวยทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ หรือถึงพร้อมซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนเกิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น การให้ทานยังเป็นการกำจัดความโลภซึ่งจะเห็นได้จากอุปนิสัยของคนไทย เมื่อตื่นเช้ามาก็นำอาหารมาใส่บาตรให้กับพระภิกษุ-สามเณร เป็นภาพที่เห็นกันอยู่ทั่วไป การให้ทานนั้นถือว่าเป็นการทำความดีเบื้องต้นของชาวพุทธก็ว่าได้ การให้ทานย่อมได้อานิสงส์และส่งผลดีงามแก่ผู้ให้ทาน การให้ทานโดยทั่วไป คือ การให้เพื่อความอนุเคราะห์แก่ผู้ขาดแคลนที่สมควรอนุเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์เป็นการผูกมิตรภาพไมตรีหรือเพื่อบูชา

ผู้ที่ควรบูชาเป็นการบูชาครูหรือตอบแทนคุณหรือเป็นการบำเพ็ญในบุญเขต คือ การทำทานแบบถวายแก่พระภิกษุสงฆ์และเป็นการบำรุงพระศาสนา อย่างแท้จริง สำหรับการใส่บาตรนั้นจะมีพระภิกษุสงฆ์มาบิณฑบาต คำว่า บิณฑบาต หมายถึง การนำอาหารใส่ลงในบาตรของพระภิกษุ ในภาษาไทยใช้ในความหมายว่า พระที่ไปบิณฑบาต คือ ไปรับอาหารที่เขาส่งใส่ลงในบาตร การบิณฑบาตนี้จึงเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์โดยตรง เป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มาตราบเท่าทุกวัน (บุญรัตน์ อุตสาห, 2560)

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้หลักศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคม ทั้งทางหลักธรรมและการปฏิบัติทางศาสนา อันเป็นความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในสังคมให้เป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม อบรมให้คนในสังคมเป็นคนดี คิดดี ทำดี เพื่อสร้างบุญสร้างกุศลให้สังคมและตนเองมีความสุข บุคคลทั้งหลายที่ตั้งมั่นในความดีอย่างมั่นคง ย่อมได้รับผลตอบแทนทั้งในชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไปแน่นอน คำว่า บุญ ในที่นี้ได้แก่การกระทำใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะชำระล้างความโกรธ ความโลภ และความหลงทั้งปวง ถือกันว่า การสร้างคุณงามความดีโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนเป็นการทำบุญอย่างผู้มีปัญญา ผู้ใดทำบุญโดยหวังสิ่งตอบแทนอันได้แก่ ความสุข ลาภ ยศ สรรเสริญ ถือว่าผู้นั้นทำบุญโดยไม่ละโทษ โทษดังกล่าว ได้แก่ โทษจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นเอง การสร้างบุญไม่ว่าจะละโทษหรือไม่ ล้วนเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกองบุญมีมากมายมหาศาล ถ้าเปรียบเทียบกับเงินฝากเข้าบัญชีธนาคารแล้ว ผู้สร้างกองบุญได้ดอกผลมากมายกว่าการฝากเงินในธนาคารมากนัก ที่เห็นได้ทันที คือ บุญกุศลที่ได้สะสมไว้สามารถนำติดตัวไปในชาติหน้าต่อไปได้ แต่ทรัพย์สินทั้งหลายที่มี ไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน และโภคทรัพย์ต่าง ๆ ที่ได้สะสมไว้เป็นกรรมสิทธิ์จะต้องสลายกลายเป็นของคนอื่นในทันทีที่หมดลมหายใจ ยิ่งแก่ตัวเท่าไร เวลาที่เราจะได้เสวยสุขทางโลกก็น้อยลงไปทุกที การฉลองวันเกิดจึงเสมือนหนึ่งเป็นการฉลองวันตายที่ใกล้เข้ามา (เมธวัจน์ สิลลุตโต, 2560)

เรื่องการทำบุญในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ อย่างย่อมี 3 อย่างพิสดารมี 10 ดังจะมีรายละเอียดในบทต่อไป รวมทั้งในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในพระพุทธศาสนานั้น ผู้ศึกษาจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจในเรื่องการทำบุญประเภทต่าง ๆ ว่า มีอะไรบ้างและการทำบุญ ประเภทนั้น ๆ ทำอย่างไรจึงจะถูกต้องและได้ผลมาก เพราะการทำบุญเป็นกรรมดีหรือกุศลกรรมที่ทุกคนควรบำเพ็ญ ฉะนั้นในตอนนี้จะพูดถึงบุญกิริยาวัตถุ คือ หลักแห่งการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจกฎแห่งกรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ลักษณะของบุญ บุญ คืออะไร ? บุญ คือ สภาพที่ทำให้จิตใจให้สะอาดให้ผ่องใส ฉะนั้น ลักษณะของบุญในความหมายแรกนี้ จึงหมายถึงสภาพของจิตหรือคุณภาพของจิตที่ผ่องใส อีกอย่างหนึ่ง หมายถึง ความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่ากลัวบุญต่อบุญเลย คำว่า บุญนี้ เป็นชื่อของความสุข” ฉะนั้น ลักษณะของบุญในความหมายที่สองนี้ จึงหมายถึง ความสุขความเจริญ อีกอย่างหนึ่ง บุญ หมายถึง การทำความดี ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “พึงสั่งสมบุญทั้งหลาย อันจะนำความสุขมาให้” ฉะนั้น ลักษณะของบุญในความหมายที่ 3 คำนี้ หมายถึง การทำดี เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา (พระสมพร ติสสวโร, 2563)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องการทำบุญ

มีนักปราชญ์หลายท่านได้ให้ความหมายของบุญตามนัยพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551) ได้ให้ความหมายคำว่า บุญ หมายถึงเครื่องชำระ สันดาน ความดี กรรมดี ความประพฤติชอบทางกายวาจาใจ กุศลกรรม ความสุข กุศลกรรม ส่วนบุญกิริยาวัตถุ หมายถึง สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำบุญ ทางทำความดี บุญกิริยา วัตถุ 3 คือ (1) ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ (2) สีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี (3) ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2528) ให้ความหมายบุญไว้ว่า บุญ หมายถึง เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางทำความดี ความประพฤติชอบ ทางกาย วาจาและใจ ประกอบด้วย ทาน ศีลและภาวนา ซึ่งจะต้องปฏิบัติไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (บุญกิริยาวัตถุ 3)

พระเทพสิทธิมนี (โชคก ป.ธ. 9) (2541) ให้ความหมายบุญไว้หลายนัย ดังนี้ บุญ แปลว่า ชำระ หมายถึง ชำระกาย ชำระวาจา และชำระใจให้สะอาดเหมือนสบู่หรือผงที่ฟอกผ้าให้สะอาด บุญ แปลว่า กรอง หมายถึง บุญนั้นเป็นเหตุให้เกิดความสุขถึง 7 ประการ ทั้งในภพนี้และภพหน้า ได้แก่ สุขของมนุษย์ สุขของเทวดา สุขในฉน สุขในวิปัสสนาสุขในมรรค 4 สุขในผล 4 และสุข คือ นิพพาน

พุทธทาสภิกขุ (2540) ในความหมายของบุญไว้ว่า หมายถึง เครื่องฟูใจ (สบายใจ) เครื่องชำระบาป แต่ให้ความสำคัญกับคำว่า เครื่องฟูใจ อาจยึดติดโดยไม่รู้ตัว ทำให้ความหมายของบุญเพี้ยนไปได้

สรุปได้ว่า บุญเป็นเรื่องของการทำความดี ซึ่งการกระทำความดีทั้ง 3 ทาง คือ ทางกาย ได้แก่ การไม่เบียดเบียนกัน ทางวาจา คือ การพูดจาในทางที่เป็นประโยชน์ ไม่พูดเสียดสี ไม่พูดโกหก ไม่พูดหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อและรวมทั้งทางใจ คือ มีจิตเมตตาต่อบุคคลอื่น

ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ

พุทธทาสภิกขุ (2543) ได้ให้ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ 3 ไว้ว่า บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า ที่ตั้งแห่งการกระทำซึ่งบุญ หมายถึง สิ่งที่ยังปรารถนาของบุคคลผู้ประสงค์จะชำระบาปอกุศลโดยประการทั้งปวง จำแนกเป็น 3 ประการ คือ

1. ทานมัย บุญสำเร็จจากทาน ทาน แปลว่า การให้เป็นการบริจาคสิ่งของที่มีค่าหรือของรักหวงแหนให้ออกไปจากความเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อคลายความตระหนี่ รวมไปถึงการให้ความรู้ การให้ส่วนบุญและการให้อภัยโทษ

2. สีลมัย บุญสำเร็จจากศีล ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นการควบคุมกายวาจาให้บริสุทธิ์หรือให้สงบ ปราศจากโทษที่จะเกิดขึ้นทั้งทางกาย และทางวาจา รวมไปถึงการเลี้ยงชีพชอบ ความมีมารยาทดี ความละเอียดรอบคอบ

3. ภาวนามัย บุญสำเร็จจากภาวนา ภาวนา แปลว่า การทำให้เจริญ หมายถึง การกระทำทางใจเพื่อให้ใจสงบ หรือบริสุทธิ์ขึ้นสมาธิแล้วกระทำต่อจนกระทั่งเกิดปัญญาารู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงเกิดความบริสุทธิ์สูงสุด เพราะหมดจากกิเลส มี 2 ระดับ คือ

3.1 สมถภาวนา คือ การกระทำจิตให้เข้มแข็งเป็นอารมณ์เดียวหรือมีความมุ่งหมายเพื่อการรอบรู้อะไรยิ่งขึ้นด้วยความมีสติ ปิติ วิริยะ อุเบกขา เป็นต้น

3.2 วิปัสสนาภาวนา คือ การกระทำจิตให้ขยายขึ้นจากการมีอารมณ์เดียวเพื่อให้เกิดปัญญาเข้าใจรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง มีสัมมาทิฏฐิจนเกิดความบริสุทธิ์สูงสุดหมดกิเลส

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550) ได้ให้ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ 3 ไว้ว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี ทางทำดีประกอบด้วย 1. ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการให้เป็นสิ่งของ) 2. สีลมัยบุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการรักษา ศีล) หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย 3. ภาวนามัยบุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา) คือ การฝึกอบรมจิตใจเจริญปัญญาและได้อธิบายหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วย

1. การให้ทาน (ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ) คือ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อช่วยเหลือกัน ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย

1.1 อามิสทาน การให้สิ่งของ

1.2 ธรรมทาน การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. การรักษาศีล (สีลมัยบุญกิริยาวัตถุ) คือ ความมีระเบียบในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับสังคม ได้แก่ ความมีวินัยและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อความสุขในชีวิตและสังคม ศีลมีหลายระดับจัดไว้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตในการปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงจุดหมายของตนสำหรับประชาชนพึงรักษาศีล 5 เป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานในสังคม เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดีไม่เบียดเบียนทำร้ายละเมิดชีวิตและร่างกาย ไม่ละเมิดต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ไม่ประพฤติผิดเกี่ยวกับเพศ ไม่ใช้วาจาหลอกลวงกันและไม่ทำให้สูญเสียสติสัมปชัญญะด้วยการเสพสิ่งที่ให้เกิดความประมาท

3. การเจริญภาวนา (ภาวนามัยบุญกิริยาวัตถุ) คือ การฝึกอบรมจิตใจ หรือ การทำให้เป็นใหม่ ขึ้น และพัฒนาให้องค์งามสมบูรณ์ มี 2 ประการ คือ

3.1 จิตตภาวนา หรือ สมถภาวนา เป็นการพัฒนาจิต ความมีใจแน่วแน่

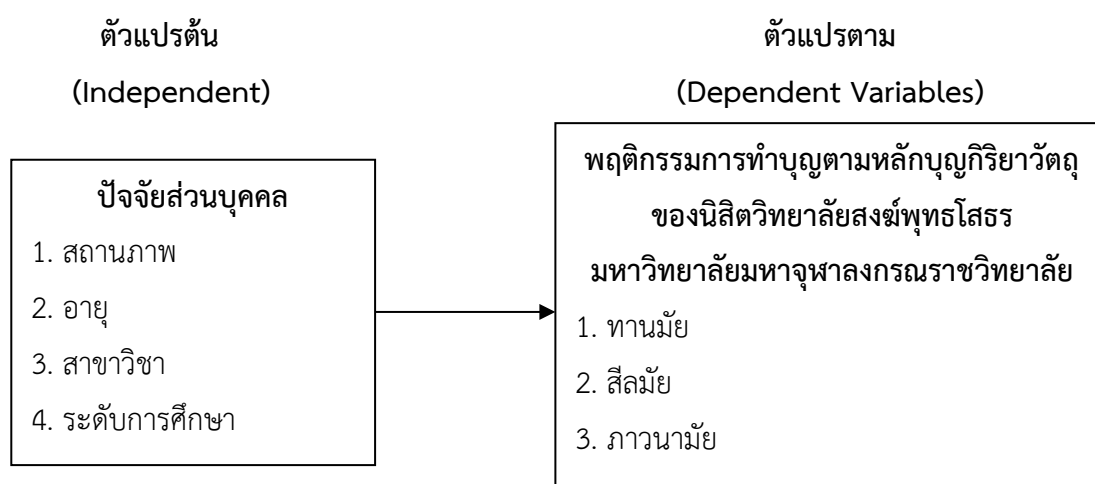
3.2 ปัญญาภาวนา หรือ วิปัสสนาภาวนา เป็นการเจริญวิปัสสนา มุ่งให้ มุ่งที่สมาธิ หรือความสงบ เกิดปัญญา เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงของชีวิต

สมทรง ปุณฺณฤทธิ (2544) ได้ให้ความหมายบุญกิริยาวัตถุว่า เป็นคุณงามความดี เป็นพื้นฐาน เป็นรากแก้วของความเป็นมนุษย์

สรุปได้ว่า บุญกิริยาวัตถุ คือ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำคุณงามความดี เป็นพื้นฐานของคนดีเป็นรากแก้วในการทำ ความดี ซึ่งประกอบด้วยการบำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน การบำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล การบำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการเจริญจิตภาวนา

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทำให้ผู้วิจัย ได้นำมากำหนด (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พื้นที่วิจัย คือ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตชั้นปีที่ 1 - 4 จำนวน 136 รูป/คน ได้มาโดย

วิธีการคัดเลือกตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (R.C. Krejcie and D.W. Morgan) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ สาขาวิชา ระดับการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิกายมหายาน มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านทานมัย 2. ด้านศีลมัย 3. ด้านภาวนามัย ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 อันดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยกำหนดคำถามเชิงบวก จำนวน 25 ข้อ มีระดับการจัดการ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการแปลค่าความหมายค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิกายมหายาน มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดการแปลผล โดยใช้ค่าเฉลี่ยตามหลักทางคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ค่า 0.51 ขึ้นไปให้ปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็น ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิกายมหายาน มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิกายมหายาน มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำมาสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน 91 รูป (ร้อยละ 66.9) รองลงมาเป็นคฤหัสถ์ชาย จำนวน 17 คน (ร้อยละ 12.5) เป็นสามเณร จำนวน 16 รูป (ร้อยละ 11.8) และน้อยที่สุดเป็นคฤหัสถ์หญิง จำนวน 12 คน (ร้อยละ 8.8) ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ 20 - 30 ปี จำนวน 80 คน (ร้อยละ 58.8) รองลงมา 41-50 ปี จำนวน 24 คน (ร้อยละ 17.6) มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 17 คน (ร้อยละ 12.5) มีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 5.1) มีอายุ 51-60 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 2.9) และน้อยที่สุดมีอายุ 61-70 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 2.9) ตามลำดับ

จำแนกตามสาขาวิชา ส่วนใหญ่เป็นนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ จำนวน 66 คน (ร้อยละ 48.5) รองลงมา เป็นนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 35 คน (ร้อยละ 25.7) เป็นนิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 21 คน (ร้อยละ 15.4) และน้อยที่สุดเป็นนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 14 คน (ร้อยละ 10.3) ตามลำดับ

จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา ส่วนใหญ่เป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 36 คน (ร้อยละ 26.5) รองลงมา เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 36 คน (ร้อยละ 26.5) เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 32 คน (ร้อยละ 23.5) และน้อยที่สุดเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 32 คน (ร้อยละ 23.5) ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$ และ S.D. = 0.424) เมื่อพิจารณาการจัดอันดับเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดของแต่ละข้อ พบว่า อันดับแรก ด้านการเจริญภาวนา ($\bar{X} = 4.32$ และ S.D. = 0.511) รองลงมา ด้านการรักษาศีล ($\bar{X} = 4.31$ และ S.D. = 0.491) และด้านการให้ทาน ($\bar{X} = 4.19$ และ S.D. = 0.500) อยู่ในอันดับสุดท้าย

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 3 ด้าน พบว่า

1. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ด้านการให้ทาน ควรให้ทาน ตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ โดยไม่ทำให้ตนเองลำบาก หรือเบียดเบียนตนเองจนเกินไป ยึดหลักเจตนาบริสุทธิ์

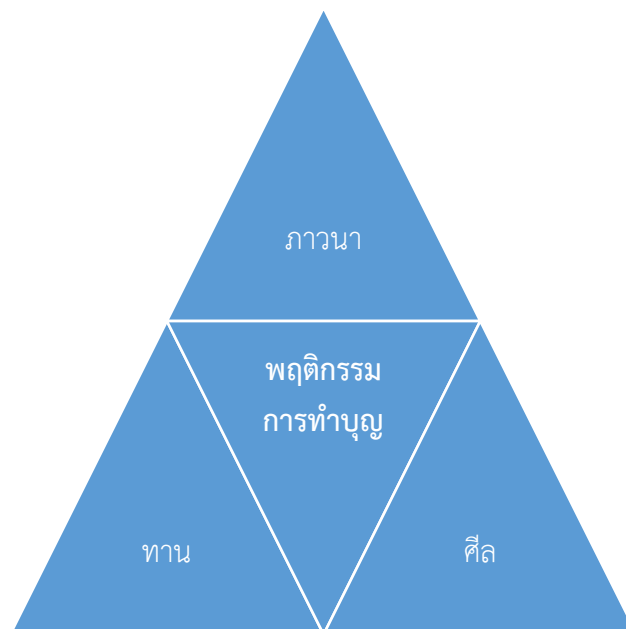
เต็มที่จะต้องบริสุทธ์ทั้ง 3 เวลา คือ ก่อนจะให้ทาน รู้สึกละอายใจว่า จะได้ให้ ขณะที่กำลังจะให้ทาน มีจิตเลื่อมใส ยินดีว่า กำลังให้ และหลังจากได้ให้ทานไปแล้ว รู้สึกปลื้มใจยินดีที่ได้ให้ทานนั้นไปแล้ว

2. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ด้านการรักษาศีล ควรประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้นิสิตสำรวมกาย วาจา และใจอยู่เสมอ สำรวมกาย คือ แต่งกาย นุ่งห่มให้เรียบร้อย ไม่คึกคะนองมือและเท้า สำรวมวาจา คือ ไม่กล่าวล่วงเกินพระรัตนตรัย ไม่คะนองปากล่วงเกินผู้อื่น สำรวมใจ คือ ระลึกรู้ถึงคุณของพระรัตนตรัย หมั่นชำระจิตใจตนเองให้สะอาดอยู่เสมอ

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ด้านการเจริญภาวนา ส่งเสริมให้นิสิตสวดมนต์ นั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที/วัน หมั่นบริหารสภาพจิตใจให้สงบและมีสติในการแก้ไขปัญหา หมั่นหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้ตนเองอยู่เสมอ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยสามารถนำมาเขียนเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 3 ด้าน พบว่า

1. การให้ทาน คือ การให้ทานตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ โดยทำให้ตนเองลำบากหรือเบียดเบียนตนเองจนเกินไป ยึดหลักเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธ์ทั้ง 3 เวลา คือ ก่อนจะให้ทาน รู้สึกละอายใจว่า

จะได้ให้ ขณะที่กำลังจะให้ทาน มีจิตเลื่อมใสยินดีว่า กำลังให้ และหลังจากได้ให้ทานไปแล้ว รู้สึกปลื้มใจยินดีที่ได้ให้ทานนั้นไปแล้ว

2. การรักษาศีล คือ การสำรวมกาย วาจา และใจอยู่เสมอ สำรวมกาย คือ แต่งกาย นุ่งห่มให้เรียบร้อย ไม่คึกคะนองมือและเท้า สำรวมวาจา คือ ไม่กล่าวล่วงเกินพระรัตนตรัย ไม่คะนองปากล่วงเกินผู้อื่น สำรวมใจ คือ ระลึกรู้ถึงคุณของพระรัตนตรัย หมั่นชำระจิตใจตนเองให้สะอาดอยู่เสมอ

3. การเจริญภาวนา คือ การสวดมนต์ นั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที/วัน หมั่นบริหารสภาพจิตใจให้สงบ มีสติในการแก้ไขปัญหา หมั่นหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้ตนเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการศึกษาวิชาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสูง ซึ่งเป็นปณิธานหลักของมหาวิทยาลัยที่จะให้เป็นแหล่งศึกษาวิชา นิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักบุญกิริยาวัตถุเป็นพื้นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญรัตน์ อุตส่าห์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นใน เขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร รองลงมา คือ ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร และค่าต่ำสุด คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ควรให้ทานตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ โดยไม่ทำให้ตนเองลำบาก หรือเบียดเบียนตนเองจนเกินไป ยึดหลักเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธิ์ทั้ง 3 เวลา คือ ก่อนจะให้ทาน รู้สึกรู้สิดีว่า จะได้ให้ ขณะที่กำลังจะให้ทาน มีจิตเลื่อมใสยินดีว่า กำลังให้และหลังจากได้ให้ทานไปแล้ว รู้สึกปลื้มใจยินดีที่ได้ให้ทานนั้นไปแล้ว ควรประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้นิสิตสำรวมกาย วาจา และใจอยู่เสมอ สำรวมกาย คือ แต่งกาย นุ่งห่มให้เรียบร้อย ไม่คึกคะนองมือและเท้า สำรวมวาจา คือ ไม่กล่าวล่วงเกินพระรัตนตรัย ไม่คะนองปากล่วงเกินผู้อื่น สำรวมใจ คือ ระลึกรู้ถึงคุณของพระรัตนตรัย หมั่นชำระจิตใจตนเองให้สะอาดอยู่เสมอ และส่งเสริมให้นิสิตสวดมนต์ นั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที/วัน หมั่นบริหารสภาพจิตใจให้สงบ และมีสติในการแก้ไขปัญหา และหมั่นหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้ตนเองอยู่เสมอ บุญรัตน์ อุตส่าห์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บิดามารดาควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนา พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน การให้ความรู้

โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรทำงานในเชิงรุก คือ การเข้าไปสั่งสอนธรรมกับวัยรุ่นแบบบูรณาการในโรงเรียนและชุมชน โดยมีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและนำเสนอสดมีเดียในการเผยแพร่ข่าวสารด้านที่ดีของพระสงฆ์อย่างทั่วถึงและเป็นระบบแบบแผนโดยความร่วมมือของชุมชน

สรุป

พฤติกรรมกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ การให้ทานตามกำลัง ยึดหลักเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธิ์ทั้ง 3 เวลา คือ ก่อนจะให้ ขณะที่กำลังจะให้ และหลังจากได้ให้ทานไปแล้ว รู้สึกปลื้มใจยินดีที่ได้ให้ทานนั้นไปแล้ว ส่งเสริมให้นิสิตสัปปายะ วาจา และใจอยู่เสมอ สัปปายะ วาจา สัปปายะ และส่งเสริมให้นิสิตสวดมนต์ นั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที/วัน หมั่นบริหารสภาพจิตใจให้สงบ มีสติในการแก้ไขปัญหา หมั่นหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้ตนเองอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 ควรส่งเสริมให้นิสิตหมั่นบุญตักบาตร ตามกำลังของตนเอง
- 1.2 ควรส่งเสริมให้นิสิตฝึกทักษะด้านการสื่อสาร ใช้คำสุภาพเหมาะสม และไม่กล่าวร้ายผู้อื่น
- 1.3 ควรส่งเสริมให้นิสิตหมั่นเจริญปัญญา ใช้สติในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ
- 2.2 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ
- 2.3 ควรศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภวนา 4

เอกสารอ้างอิง

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญรัตน์ อุตสาห์. (2560). *พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (เมธวัจน์ สีลภูสิโต). (2560). *การปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุของพุทธศาสนิกชน ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธศาสนิกชนวัดบางนารนอก (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพสิทธิมนี (โชดก ป.ธ. 9). (2541). *คู่มือสอบอารมณกรรมฐาน*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2540). *ทวน คีล ภาวนา*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมะฉบับเรียนลัด*. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.

_____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

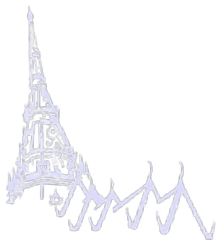
พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระสมพร ตีสวโร (สุรสิทธิ์). (2563). *การสร้างแรงจูงใจในการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2543). *ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุขภาพใจ.

สมทรง บุญญฤทธิ์. (2544). *วิธีทำบุญฉบับสมบูรณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-
สามเณร กรณีศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
Application of the Sufficiency Economy Philosophy in the Daily Life of Monks
and Novices, a Case Study of Wat Pitulathirat Rangsarit,
Chachoengsao Province

พระสุรพล พลเมือง

Phra Suraphon Phonmueang

วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Wat Pitulathirangrarungsarit, National Office of Buddhism, Thailand

Email: nay221248@gmail.com

Received November 7, 2023; Revised November 25, 2023; Accepted December 20, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ พระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนทั้งหมด 40 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.916 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย และด้านการใช้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการออม อยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน พบว่า ควรมีถังขยะรีไซเคิล ให้ใช้น้ำจากโรงน้ำของวัด เพิ่มการออม วัดควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนให้คำแนะนำแก่สาธุชนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับหลักสัปปุริสธรรม 7 กล่าวคือ ธรรมอันทำให้เป็นสัตบุรุษหรือคุณสมบัติของคนดี

คำสำคัญ: การประยุกต์; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; พระภิกษุ-สามเณร

Abstract

The objectives in this study were to study the application of the Sufficiency Economy Philosophy in daily life and suggestions regarding the application of the Sufficiency Economy Philosophy in the daily life of monks and novices at Wat Pitulathirat Rangsarit in Chachoengsao Province. The population used in this study were the total number of 40 monks and novices at Wat Pitulathirat Rangsarit in Chachoengsao Province. The tool used in the study was a questionnaire with 5-rank rating scale (Rating Scale). The reliability of the entire questionnaire was 0.916. The data was analyzed by using a statistical package. The used statistics in data analysis are frequency, percentage, and mean and standard deviation. The results of the study found that:

1. Application of the Sufficiency Economy Philosophy in the daily life of monks and novices at Wat Pitulathirat Rangsarit in Chachoengsao Province, in overall, it was found that it was at a high level. When have been considered in each aspect, there were on the receiving information about the Sufficiency Economy Philosophy, on the expense reduction and the consuming and conservation of the natural resources and it was at a high level. As for saving was at a moderate level.

2. Suggestions regarding the application of the Sufficiency Economy Philosophy in daily life were found that there should be a recycling bin, consuming the water from the temple's water plant to increase savings. The temple should organize activities to promote the continuous application of the Sufficiency Economy Philosophy as well as giving the good advice to the congregation regarding the application of the Sufficiency Economy Philosophy Combined with the principles of Sappurisdhamma 7, that is, the Dhamma makes one a good person or the qualities of a good person.

Keywords: Application; Sufficiency Economy Philosophy; Monks - Novices

บทนำ

ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เพื่อกำหนดทิศทางและนโยบาย การพัฒนาประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายด้านการลดปัญหาความยากจนและความหิวโหย โดยสามารถลด สัดส่วนประชากรยากจนลงเหลือร้อยละ 9.8 ได้ใน พ.ศ. 2545 แต่ดูเหมือนว่าเกิดการชะลอในการพิจารณา ปัญหาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระหว่างที่มีการพัฒนาและการเติบโตอย่างรวดเร็ว นั้น ได้ก่อให้เกิด

ความไม่สมดุลขึ้นในหลายมิติ ที่ต้องการการแก้ไขอย่างจริงจัง ก่อนที่ปัญหาจะทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง เช่น ความไม่สมดุลด้านการกระจายรายได้ ด้านการใช้และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาเมืองและชนบท ด้านปัญหาค่านิยม คุณธรรม และศีลธรรมที่เสื่อมลง เป็นต้น (ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2554)

ความไม่สมดุลที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงดำเนินการแก้ไขผ่านบทบาทที่สำคัญตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ คือ พระราชทานคำปรึกษา ทรงสนับสนุน และทรงตักเตือน (The right to be consulted. The right to encourage and the right to warn) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในทั่วทุกภาคของประเทศ จึงทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนและความทุกข์ยากของประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากได้ทรงทอดพระเนตรเห็นด้วยพระองค์เอง และด้วยพระเมตตาอันหาที่สุดมิได้ ทรงถือตลอดมาว่าทุกข์ของประชาชนเปรียบเสมือนทุกข์ของแผ่นดินและทุกข์ของแผ่นดินก็คือทุกข์ของพระองค์เอง ดังนั้นจึงได้ทรงทำทุกวิถีทางที่จะให้ประชาชนได้ผ่อนคลายทุกข์ ความเป็นอยู่ที่ไม่แร้นแค้น และพออยู่ พอกินเป็นเบื้องต้น เกี่ยวกับเรื่องนี้สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งโดยเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นประจำมิได้ขาด (อานันท์ ปันยารชุน, 2550)

วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ หรือวัดเมือง เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงฝั่งตะวันตก เลขที่ 156 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีเจ้าอาวาสปกครองวัด คือ พระเดชพระคุณพระธรรมปริยัติมุนี (ประยงค์ อจจาโร ป.ธ. 9) พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) ปัจจุบันได้มีการนำทฤษฎีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นความรู้และใช้ปัญญานำหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนามาผสมผสานกันในรูปแบบของการพัฒนาวัดหลากหลายรูปแบบ โดยยึดพุทธธรรมเป็นฐานงาน คือเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของสังคมไทยมานานมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่จริงของสังคม การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ชีวิตมีความถูกต้องดีงาม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ เพื่อนำผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก โดยต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550)

ทั้งนี้ มูลนิธิชัยพัฒนา (2550) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมี “เงื่อนไข” ของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้
 1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในการปฏิบัติ
 2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวคิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น 5 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้ (น้ำฝน ผ่องสุวรรณ, 2553)

1. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ ครอบครัว เป็นการประยุกต์ใช้ในระดับต้น โดยเริ่มจากเสริมสร้างการเรียนรู้ วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่บุคคล/ ครอบครัวเพื่อให้สามารถรู้ทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม ให้มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่า

ของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิตโดยความคิดและการกระทำที่เกิดขึ้นนี้ อยู่บนพื้นฐานของควมมีเหตุผล ความพอประมาณกับสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วฝึกปฏิบัติเช่นนี้ จนบุคคล/ ครอบครัวเหล่านั้นสามารถเป็นที่พึ่งของตนเอง และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน การประยุกต์ใช้ในระดับชุมชนนี้เกิดจากการรวมกลุ่มกันของบุคคล/ ครอบครัวที่มีความพอเพียงแล้วร่วมกันทำกิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับ สถานภาพภูมิสังคมของแต่ละ ชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้น ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก การกระทำกิจกรรมร่วมกันนี้ไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งจะเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่ชุมชน ท้ายที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบของเครือข่ายระหว่างชุมชนต่อไป

3. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ เป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ในส่วนนโยบายหรือแผนการบริหารจัดการประเทศให้องค์กรทุกภาคส่วนตระหนักและเล็งเห็น การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และปรับใช้กับการทำงานขององค์กรเหล่านั้น อีกทั้งเกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์แต่ละองค์กร สร้างความสามัคคีเกื้อกูลกันเกิดเป็นแรงผลักดัน ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนสืบไป

4. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร หรือที่รู้จักกันในชื่อ เกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว ที่สอดคล้องสอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยา เพื่อให้พออยู่ พอกิน สมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดและสามารถ เลี้ยงตนเอง/ ครอบครัวได้

4.2 เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 การรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ ร่วมมือกันในการผลิตจัดการตลาด และพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่นและเตรียม ความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

4.3 เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุนวิชาการ ความรู้ เทคโนโลยี จากธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้านเอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิต่าง ๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตจากขั้นตอนดังกล่าว เกษตรทฤษฎีใหม่ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานและแบบก้าวหน้า

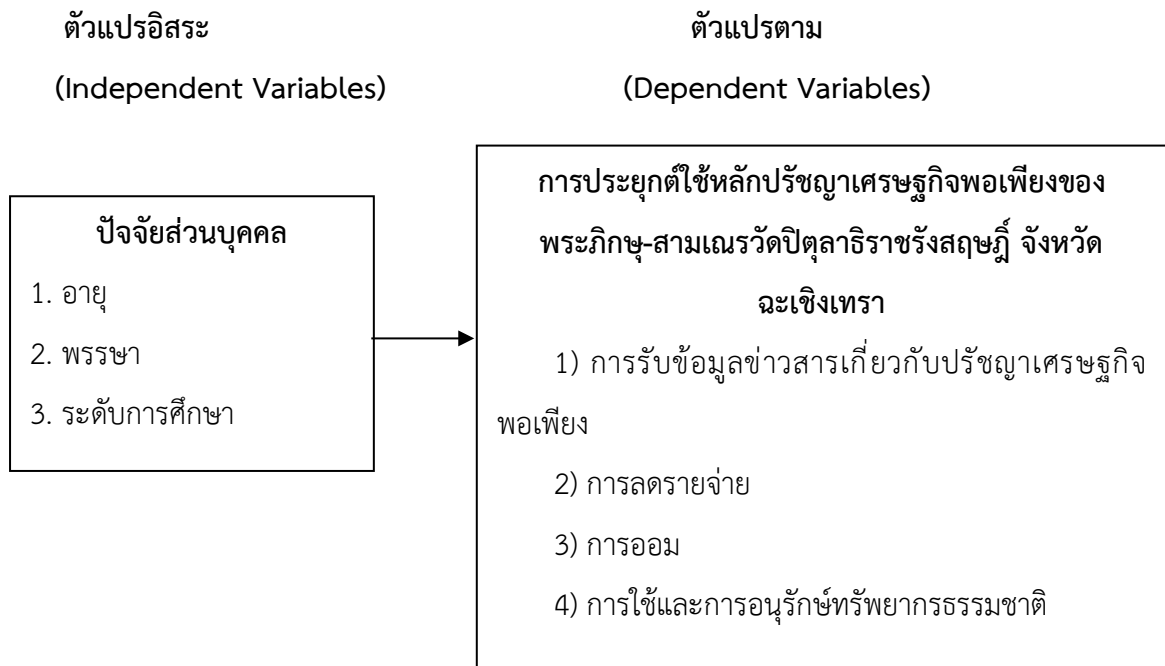
5. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับนักธุรกิจ มีคำถามมากมายว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถ นำมาใช้ในการบริหารธุรกิจที่มุ่งหวังกำไรสูงสุดได้หรือไม่ หากได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถึงแก่น แท้แล้ว จะเห็นได้ว่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับและทุกภาคส่วนในส่วนชองนักธุรกิจหรือองค์กรธุรกิจ แล้วนั้น การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ควรคำนึงถึงความมั่นคงและความยั่งยืน ของการดำเนินธุรกิจมากกว่าการแสวงหาผลกำไรในระยะสั้น

ดังนั้น จึงต้องมีความรอบรู้ในธุรกิจที่ตนดำเนินการอยู่ และมีการศึกษาข้อมูลข่าวสารอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้ศึกษาได้จัดกรอบแนวคิดในการดำเนินการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 40 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) และคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) รวมทั้งแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale Questions) โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ได้แก่ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) การลดรายจ่าย (3) การออม (4) การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ เป็นคำถามลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Checklist) โดยใช้สเกลการวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งออกเป็น 5 ช่วง คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อที่ประเมิน มากที่สุด	ได้ 5 คะแนน
ข้อที่ประเมิน มาก	ได้ 4 คะแนน
ข้อที่ประเมิน ปานกลาง	ได้ 3 คะแนน
ข้อที่ประเมิน น้อย	ได้ 2 คะแนน
ข้อที่ประเมิน น้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2564 – มีนาคม 2565 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา นำมาสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการออมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อคำถามที่ 4 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการพูดคุยสนทนากับเพื่อนสหธรรมิกและญาติโยม อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 3 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 5 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากอินเทอร์เน็ต ออนไลน์ต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 2 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการฟังวิทยุกระจายเสียง อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 1 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการดูโทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก

ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อคำถามที่ 2. ท่านมีการนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่ (Reuse, Recycle) เช่น กระดาษ, ขวดน้ำพลาสติก ฯลฯ เป็นต้น อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 1. ท่านมีการวางแผนก่อนออกเดินทาง

ไปทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 3. ท่านซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ และเครื่องใช้ที่ชำรุดเอง อยู่ในระดับมาก อันดับสี่ ข้อคำถามที่ 4. ท่านมีการจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของตนเอง แต่ละเดือน อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 5. ท่านมีการลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือสินค้าฟุ่มเฟือย อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านการออม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อคำถามที่ 2. ท่านมีการทำประกันชีวิตไว้สำหรับตนเอง อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 4. ท่านมีการวางแผนในการจ่ายเงินของตนเอง อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 5. ท่านมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายประจำเดือน ท่านนำไปเก็บออมเสมอ อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 1. ท่านมีเงินสำหรับเก็บออมไว้สำหรับอนาคตที่เป็นของตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ข้อคำถามที่ 3. ท่านมีส่วนร่วมและเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์, สหกรณ์, หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการออม และปันผล อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อคำถามที่ 1. ท่านปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากที่พักหรือไม่ใช้ประโยชน์ ข้อคำถามที่ 4. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 3. ท่านมีการกำจัดขยะและของเสียอย่างถูกวิธี (แยกขยะ) อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 2. ถ้าหากเครื่องใช้ไฟฟ้าเสียหายท่านจะเลือกซ่อมก่อนเสมอเพื่อที่จะนำกลับมาใช้งานอีกครั้ง อยู่ในระดับมาก ข้อคำถามที่ 5. ท่านจะเลือกซื้อของอุปโภค บริโภคที่คำนึงถึงการไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงการช่วยลดภาวะโลกร้อน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณรมีการอยู่แบบพอเพียง ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นไม่ฟุ้งเฟ้อรู้จักใช้จ่ายตามกำลังที่ได้มา ประหยัดและอดออมเพื่ออนาคต พึ่งตนเองมากที่สุด ไม่ก่อหนี้ยืมสิน รู้ประมาณค่าของที่ได้มาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และได้ให้คำแนะนำแก่สาธุชนให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือธรรมอันทำให้เป็นสัตว์บุรุษหรือคุณสมบัติของคนดี คือ สัปปุริสธรรม 7

ข้อเสนอแนะในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถวิเคราะห์สรุปภาพรวมได้ว่า ควรมีถึงขยะรีไซเคิลเพื่อนำไปขายหรือนำกลับมาใช้ใหม่ และควรให้พระภิกษุ-สามเณรณเณรใช้น้ำของโรงน้ำของวัดได้เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของพระภิกษุ-สามเณร และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็นจริง ๆ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน และสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแสดงพระธรรมเทศนาให้มากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร กรณีศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสามารถนำมาเขียนเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการนำไปประยุกต์ใช้กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นธรรมอันทำให้เป็นสัตบุรุษหรือคุณสมบัติของคนดี ได้แก่ ความรู้หลัก รู้จักเหตุ รู้กฎเกณฑ์ เหตุผล ความรู้จัก อรรถ รู้ความหมาย, รู้จักผล รู้ประโยชน์อันพึงประสงค์, รู้เหตุรู้ผล ฯลฯ รู้จักฐานะ ความรู้ – ความสามารถ ความถนัดเป็นต้น ฯลฯ ความรู้จักประมาณ ความพอดี, รู้จักบริโศกปัจจัย 4, รู้จักเหตุผลการบริโภคทรัพย์ การรู้จักกาล รู้จักเวลาอันเหมาะสม รู้จักเวลาที่จะต้องใช้ในการทำงาน, ตรงเวลา, เป็นเวลา ฯลฯ รู้จักบริษัท รู้จักชุมชน, รู้กิจริยาที่จะประพฤติดูแลที่ประชุมที่ตนร่วมอยู่ ฯลฯ ความรู้จักบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล อหิงสา, ความสามารถของบุคคล

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประเด็นที่น่าสนใจ และสามารถมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

ปฏิปทาการดำรงชีวิตและคุณธรรมที่พระเดชพระคุณหลวงปู่ พระธรรมปริยัติมุนี (เจ้าอาวาสวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ พระอารามหลวง) ได้ปฏิบัติมาตลอดและได้ให้คติธรรมแก่พระภิกษุเพื่อนำไปถ่ายทอด แก่เยาวชน, นักเรียน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป และหลวงปู่ท่านจะเป็นต้นแบบ และแบบอย่างให้แก่พระภิกษุ และศิษยานุศิษย์ ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัยศิริภักดี, และภุริทัต ศรีอร่าม (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมให้อุบาสกอุบาสิกานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้” ผลจากการวิจัยพบว่า ด้านหลักพุทธธรรมที่พระสงฆ์ใช้ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย มัชฌิมาปฏิปทาเป็นลำดับแรกและเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง นาถกรณธรรมซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมสำคัญอันเป็นการสร้างที่พึ่งของตนเอง มี ศีล พาหุสังกะหรือการเฝ้าหาความรู้ กัลยาณมิตตตา เป็นต้น, หลักกรรมมัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ ความพอดี รู้จักเหตุผลการบริโภคทรัพย์ และวิริยะความขยันหมั่นเพียร

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระภิกษุ-สามเณร ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการพูดคุยสนทนากับเพื่อนสหธรรมิกและญาติโยม และเป็นพระสอนธรรมศึกษาด้วย ทำให้ได้พบปะสนทนาธรรมกันอยู่เป็นเนื่อง ๆ ตลอดจนการออกรับกิจนิมนต์ต่าง ๆ รวมถึงการแสดงธรรมก็ต้องมีการเทศน์หลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ และก่อนที่ท่านจะแสดงพระธรรมเทศนานั้นก็ต้องมีการจัดเตรียมเนื้อหาสาระโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” ผลจากการวิจัยพบว่า ทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด “ทฤษฎีใหม่” อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทยทุกระดับตั้งแต่บุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้น มีรากฐานมาจากพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการเดินทางสายกลางในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธธรรมนั่นเอง นอกจากนี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังสอดคล้อง และมีพื้นฐานมาจากองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาเกือบทุกประการเช่นหลักในเรื่องของความสันโดษ ความพอเพียงความสมณะ ความไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ความมีเมตตา เกื้อกูลที่ชีวิตพึ่งมีต่อชีวิต ต่อชุมชน ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีสัมมาอาชีวะ เป็นต้น

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ด้วยวิถีการดำรงชีวิตของพระภิกษุ-สามเณร มีความเป็นอยู่แบบสันโดษ รู้จักประมาณตน พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ยึดมั่นทางสายกลาง พร้อมทั้งจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับญาติโยม และเพื่อนสหธรรมิก มีความขยันหมั่นเพียร รวมถึงการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัดเท่าที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล

และครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ผลจากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องการใช้จ่าย ใด ๆ ก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่ายการลงทุนก็ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนรู้จักวางแผนและต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตนส่วนการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและ ครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการประหยัด เช่น การปิด เครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ส่วนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยกับคำว่า “พอ” ที่เป็นการพัฒนาตนเองไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียงซึ่งจะประยุกต์ใช้กับตนและสมาชิก ในครอบครัวปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอทั้งนี้ผู้นำชุมชนและประชาชนจะเน้นย้ำ เกี่ยวกับเศรษฐกิจในคำว่า “ประหยัด” เป็นคำหลักและส่วนใหญ่จะพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันเพียงดำรงตน อย่างไม่ฟุ้งเฟ้อใช้สิ่งของให้คุ้มค่าและใช้ชีวิตอย่างมีสติสมาธิปัญญาเดินทางสายกลางเท่านั้นก็เพียงพอลดละ สิ่งชั่วประพฤติดันตาม

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการออม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมาช้านาน พระภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่พึ่ง ให้พุทธศาสนิกชนในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ รายได้ส่วนใหญ่ของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ มาจากการอุปถัมภ์ของญาติโยม ไม่ว่าจะเป็นการนิมนต์ไปทำบุญบ้าน งานศพ ทำบุญ ตักบาตรเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น จึงไม่มีความแน่นอนในเรื่องรายรับในแต่ละเดือน จึงเป็นสาเหตุ ให้การออมไม่มีความแน่นอน โดยเฉพาะการกำหนัดชีวิตไว้สำหรับตนเองหรือมีส่วนร่วมและเป็นสมาชิกกลุ่ม ออมทรัพย์, สหกรณ์, หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการออม และปันผลนั้น ที่ต้องมีการออมหรือรายจ่ายที่ต้องจ่าย ตามจำนวนที่กำหนดด้วยแล้วก็ยังทำให้เป็นไปได้น้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริศนา โลมากุล (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าด้านเงื่อนไขอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ ส่วนการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า ด้านความสุขของประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านเงินออม ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้น และด้านความเข้มแข็งของประชาชน ตามลำดับ

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ-สามเณร วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระภิกษุ-สามเณรได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ของชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ท่านสามารถจัดสรรการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะ การกำจัดขยะและของเสียอย่างถูกวิธี (แยกขยะ) และการซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ ด้วยตัวท่านเองเสียก่อน ตลอดถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าบางชนิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศสุตา โมคานิตย์ และกัฬา หนูยศ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ตำบลบ้านขาม อำเภोजัตร์สจังหวัดชัยภูมิ” ผลจากการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารกองทุนหมู่บ้านบ้านขามตำบลบ้านขามอำเภोजัตร์สจังหวัดชัยภูมิพบว่าการประยุกต์ใช้ดังนี้ (1) ด้านการบริหารคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านยึดหลักความมีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีคือมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ความไว้วางใจต่อกันความเสียสละเพื่อส่วนรวมความรับผิดชอบร่วมกันและมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (2) ด้านการเงินโดยมีลักษณะการประยุกต์ใช้คือความพอประมาณไม่ก่อหนี้เกินกำลังที่จะสามารถชำระคืนได้ด้วยหลักของความมีเหตุมีผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองต่อเพื่อนสมาชิกและต่อกองทุน (3) ด้านการบริหารจัดการโดยยึดหลักความมีเหตุผลความมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังเสียสละแบ่งปันและซื่อสัตย์สุจริต

สรุป

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พระภิกษุ-สามเณรวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก มีข้อเสนอแนะในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ควรมีถังขยะรีไซเคิล (ขวดน้ำ) เพื่อนำไปขายหรือนำกลับมาใช้ใหม่ และควรให้พระภิกษุ-สามเณร-สามเณรเณรใช้น้ำของโรงน้ำของวัดได้เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของพระภิกษุ-สามเณร-สามเณร และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็นจริง ๆ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน และสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแสดงพระธรรมเทศนาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรเพิ่มสื่อ หรือช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการศึกษาเรียนรู้การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน
2. ควรมีการจัดกิจกรรม อบรมสัมมนาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันเป็นประจำทุกเดือน
3. ควรมีการลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น การสั่งของออนไลน์ เป็นต้น
4. ควรมีการเพิ่มการเก็บออมไว้สำหรับอนาคตที่เป็นของตนเอง และมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริม และรณรงค์ให้พระภิกษุ-สามเณรภายในวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์และพุทธศาสนิกชนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงคุณภาพให้มากขึ้น
2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เข้าสู่ชุมชน
3. ควรทำการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เกศสุตา โภคานิตย์ และกัฬา หนูยศ. (2559). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ตำบลบ้านขาม อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 13(2): 11-18.
- น้ำฝน ผ่องสุวรรณ. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตรธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริศนา โลมากุล. (2560). การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ). วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภูสิทธิ์ ขันติกุล. (2555). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา.
- ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2554). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุทัย ศิริภักดิ์ และภุริทัต ศรีอร่าม, (2555). การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท : วิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน และสุคติสัมปรายภพ

Passing Away with Awareness in the Theravada Buddhist Canons:
the Practices for the Happiness in the Present Time and in the Heaven

¹ภุริทัต ศรีอร่าม, ²พระครูปลัดวิมลปรียัตติวัฒน์ (ไกรฤกษ์ศิลป์), ³พระครูโอภาสสรวิฑูรย์ (โหมตศิริ)
และ⁴พระมหาอิศเรศ สุขสวัสดิ์

¹Phurithat Sri-aram, ²Phrakruparadwimonpariyattiwat (Krairerksil),

³Phrakhru Ophassarathikhun (Modsiri) and ⁴Phramaha Essares Citacitto

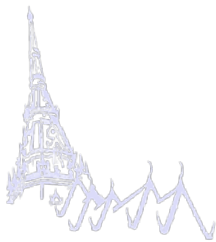
^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴วัดสุวรรณมงคล สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

^{1,2,3}Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

⁴Wat Suwanmongkol, National Office of Buddhism, Thailand

Email: Phurithat2007@gmail.com

Received June 20, 2023; Revised September 16, 2023; Accepted December 10, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษามรณสติและวิธีการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบันในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อวิเคราะห์การเตรียมตัวตายอย่างสงบเพื่อสุคติสัมปรายภพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสและหนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า

1. มรณสติ เป็นการระลึกถึงความตายเพื่อให้เกิดความไม่ประมาทและไม่หวาดกลัว คิดเร่งขวนขวายบำเพ็ญกิจและทำความดี, สามารถส่งผลให้เกิดผลได้ถึงการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาหรืออรหัตผลได้, สำหรับผู้ที่ไม่ฝึกการระลึกถึงความตายหรือไม่สนใจในการเตรียมความพร้อมสำหรับความตายจะเกิดอาการหลงตาย อาจส่งผลให้เกิดการตายด้วยความทุกข์ทรมานกระสับกระส่ายได้ด้วย

2. วิธีการปฏิบัติเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบ เริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง มีเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นต้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยแห่งการประพตีกุศลธรรมด้วยการให้ทาน รักษาศีล การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมาธิหรือฝึกจิตให้ถึงพร้อมด้วยกุศล ควรแนะนำและอธิบายให้คนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวได้เข้าใจถึงประโยชน์และวิธีการเริ่มต้นจนพัฒนาให้เกิดความชำนาญตามความสามารถ เพราะคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวที่เข้าใจในสิ่งที่เราปฏิบัติเพื่อการตาย

อย่างสงบ จะเข้าใจเจตนารมณ์และรู้วิธีการเตรียมการเพื่อการตายอย่างสงบเมื่อวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมาถึงได้อย่างสมบูรณ์แบบ

คำสำคัญ: มรณัสสติ; ประโยชน์สุขในปัจจุบัน; สุกตีสัมปรายภาพ

Abstract

The purposes of this research study are to study passing away with awareness and the practices for peaceful deaths in the Theravada Buddhist canons and to analyze the preparations for the peaceful deaths in the canons. This study is a type of the documentary research. The data were collected from Tripitaka, Atthakatha, Tika, Pakaranavisesa and Theravada Buddhist texts. The results of the study revealed that

1. Mortality is the remembrance of death to create the awareness and mindfulness, including to Thinking, hurrying up and doing good deeds, it can give the results in reaching the highest level of enlightenment Arhatship in Buddhism, but for those who do not practice with death remembrance or are not interested in preparing for death. The symptoms of death may also result in a painful and restless death for those who have not prepared themselves.

2. With practices for preparing for a peaceful death, they should begin with the right views or the correct knowledge on the cycles of birth and death, etc., which will be the factors of conducting the charity by giving alms, observing the precepts, or not committing all sins, including the merit collection accompanied by meditation or mind training. This death would be introduced and explained to the closed people or the family members to understand its benefits and how to start practice until developing skills according to their abilities, because they understand what we practice for peaceful death with the intentions and know the skills for the peaceful death at the end of life.

Keywords: Awareness; Current Benefits and Happiness; Heaven

บทนำ

เมื่อครั้งพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาแรกหลังจากทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในท้ายที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา ท่านพระโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งมวล มีความดับเป็นธรรมดา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สามารถขยายความในสภาวะแห่งชีวิตมนุษย์ได้ว่า

เมื่อมีชีวิตเกิดขึ้นมา ย่อมมีความตายเป็นที่สุด ดังพระคาถาที่ทรงตรัสแก่พระอุตตราเถรีผู้มีอายุ 120 ปี ว่า “ร่างกายนี้แก่ห่อหมแล้วเป็นรังของโรค มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เฒ่าเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการตรัสถึงธรรมชาติของร่างกาย และสภาวะสุดท้ายของชีวิตอันมีร่างกายเป็นที่ยอาศัย

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงช่วงชีวิตปัจจุบันในเรื่องการกำเนิดชีวิตมนุษย์ มีเหตุปัจจัยในการเกิดปรากฏในมหาตมहाสังขยสูตร กล่าวถึงการที่มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดูและคันธัพพะก็ปรากฏ เพราะปัจจัย 3 ประการประชุมพร้อมกันการถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลังจากกำเนิดเป็นมนุษย์แล้วพระบรมศาสดาทรงตรัสถึงพัฒนาการชีวิตมนุษย์ดังปรากฏในอินทกสูตร เนื้อเรื่องกล่าวถึงอินทกยักษ์ผู้ทูลถามว่า “ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า รูปไม่ใช่ชีวะ สัตว์นี้จะมีร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ กระดูกและก้อนเนื้อมาจากไหน สัตว์นี้จะอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทรงตรัสตอบว่า “รูปนี้เป็นกลละก่อนจากกลละเกิดเป็นอัมพุทะ จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นขนะ (เป็นก้อน) จากขนะเกิดเป็นปุม 5 ปุม ต่อจากนั้นผม ขนและเล็บจึงเกิดขึ้น มารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้นบริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้นก็ยังอรรถภาพให้เป็นไปในครรภ์ด้วยข้าวน้ำโภชนาหารอย่างนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลังจากชีวิตถือกำเนิดและคลอดออกมาเป็นทารกอย่างสมบูรณ์ ในระหว่างการดำรงชีวิตจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต และชีวิตหลังความตาย พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเพื่อการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติทั้งในระหว่างดำรงชีวิตอยู่ เช่น ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นต้น การปฏิบัติเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายแห่งชีวิต หรือการเตรียมจิตดวงสุดท้ายให้ไม่เศร้าหมองเพื่อสุคติอันพึงหวังได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และชีวิตหลังความตายจากผลของการกระทำความดีกรรมชั่วหรือกรรมที่จิตดวงสุดท้ายยึดไว้ที่เรียกว่า ยทาสันกรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรืออาสันกรรม เป็นกรรมที่ระลึกถึงในเวลาใกล้ตาย ซึ่งจะให้ผลก่อน อันจะส่งผลให้เป็นชนกกรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นำไปเกิดในภพภูมิทั้งสุคติและทุคติ

จากความหลากหลายในหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกช่วงแห่งชีวิต ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เพื่อการเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายหรือการปฏิบัติให้จิตดวงสุดท้ายมีความผ่องแผ้วอันจะทำให้ได้ผลเป็นสุคติภพภูมิที่พึงหวังได้ ความผ่องแผ้วของจิตในข้อมูลข้างต้นเป็นบริบทของปัญญา ซึ่งจะต้องมีศีลและสมาธิเป็นฐาน ทำให้เข้าใจได้ว่า ไตรสิกขาเป็นหลักของการพัฒนาจิตให้ผ่องแผ้วและถึงซึ่งสุคติภพภูมิได้ตามลำดับ แม้เพียงการปฏิบัติในลำดับต้น คือ การรักษาศีลก็สามารถทำให้ถึงซึ่งสุคติภพภูมิได้ถึงแม้จะไม่สามารถทำสมาธิและปัญญาให้บริบูรณ์ตามพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้เข้าใจได้ว่า การเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายของชีวิตตามหลักพุทธธรรมสามารถปฏิบัติได้ทุกระดับตามความสามารถ ตั้งแต่ระดับศีลการรักษากายและวาจา

ระดับสมาธิการพัฒนาจิตให้ตั้งมั่น และระดับปัญญาการทำความเข้าใจสภาวะธรรมชาติตามความเป็นจริง เช่น ขั้น 5 หรือร่างกาย เป็นต้น การเตรียมความพร้อมเพื่อให้จิตดวงสุดท้ายผ่องแผ้วเป็นการเตรียมตัวตายอย่างสงบ หลักพุทธธรรมที่จะเป็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ มรณสติ การระลึกถึงความตาย ซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติเชื่อมโยงไตรสิกขากับหลักธรรมอื่น ๆ ด้วยบริบทของการระลึกถึงความตายที่ไม่สามารถกำหนดวาระสุดท้ายที่แน่นอนได้ การเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายจึงต้องอาศัยความเพียรที่ปรารภความไม่ประมาทประกอบเข้าด้วยกัน จึงส่งผลให้มีการปรารภการปฏิบัติในกรอบของกุศลธรรมเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้จิตผ่องแผ้วอยู่เป็นประจำหรือการเตรียมพร้อมสำหรับความตายในแต่ละวัน เมื่อมีการปรารภความไม่ประมาทอย่างต่อเนื่องจึงทำให้มีการปฏิบัติในกรอบกุศลธรรมเป็นประจำ อันจะทำให้เกิดความเคยชินและพัฒนาเป็นความประพฤติดีที่เป็นปกตินิสัย ซึ่งถ้ามีผู้เข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางนี้เป็นจำนวนมากย่อมทำให้เกิดบุคคลผู้ประพฤติดีในสังคมเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องการเตรียมตัวตายอย่างสงบตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทจะเป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอข้อมูลหรือแนวปฏิบัติเพื่อการเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายแห่งชีวิตตามหลักพุทธธรรมให้กับผู้สนใจและเป็นประโยชน์กับสังคมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามรณสติและวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์การเตรียมตัวตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การทบทวนวรรณกรรม

พุทธทาสภิกขุ (2551) กล่าวว่าไว้ในหนังสือตายก่อนตายดับไม่มีเหลือว่า มรณานุสติเป็นวิธีปฏิบัติที่จะทำให้จิตใจเข้าสู่ความสงบ และเป็นวิธีที่ทำให้เกิดขึ้นทางปัญญา และยังคงกล่าวเป็นประเภทของมรณานุสติไว้ เป็นการระลึกถึงความตายที่มีแก่นตัน ด้วยตั้งสติไว้กับการระลึกเอาความตายเป็นอารมณ์ โดยไม่ส่งใจไปที่อารมณ์อื่น เพื่อให้ใจเกิดความสงบเป็นสมาธิและระงับความฟุ้งซ่าน ความกลัว คลายออกจากความทุกข์ทางใจ เป็นการพิจารณาถึงสาเหตุของความตาย คือ สิ่งที่ทำให้ชีวิตของบุคคลได้ดับสิ้นไป เนื่องจากมีเหตุปัจจัย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจถึงความเข้าใจถึงสาเหตุของความตาย เพื่อจะได้หาหนทางป้องกันแก้ไขหรือจะไม่ได้ประมาทกับการดำรงชีวิตและจะไม่ได้เป็นทุกข์,

พระธรรมโกศาจารย์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2546) กล่าวว่าไว้ในหนังสือธรรมะกับชีวิตประจำวัน เกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดาของชีวิตว่า บุคคลควรพิจารณาให้เป็นกิจวัตร เพื่อจะได้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ดังความตอนหนึ่งว่า เราพาลูกหลานไปไหว้ศพ เช่นว่า เดือน 5 ไปเซ่งเม้งที่ฮวงซุ้ย ก็ควรบอกพวกเขาให้รู้เสียว่า นี่แหละชีวิตมันสุดกันตรงนี้ แล้ววันหนึ่งก็จะถึงวาระของพวกเราละพวกเรานี้ ไม่รู้ว่า ใครจะไปก่อนไม่รู้ว่า คนไหน เมื่อนึกได้อย่างนี้ก็อย่าเกียจคร้าน อย่าหลงไหลไปเที่ยวเล่น ตั้งใจทำหน้าที่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจะได้มีความรู้เกิดสติปัญญาเติบโตไปในวันข้างหน้าสามารถที่จะเอาตัวรอดให้อยู่ได้ สอนเตือนให้เขานึกถึงความตายไว้เสมอ เวลาถึงงานศพก็พาเด็กมาวัดมาเห็นเมรุที่เผาศพ ก็บอกให้รู้ว่า

นี้แหละฉากสุดท้ายของชีวิต เราทุกคนจะต้องเป็นอย่างนี้ไม่มีใครหนีไม่พ้นไปได้ ทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งนั้น ที่สุดแล้วก็จึงบอกตัวเองไว้บ่อย ๆ จะได้เกิดปัญญา เวลาเราไปไหนมาไหนก็เหมือนกัน ถ้านึกถึงความตายไว้ จะไม่ประมาท เช่น เวลาขับรถ นึกถึงความตายเอาไว้มันจะได้ไม่ประมาท ไม่ขับรถเร็ว ไม่แข่งในที่ที่ห้าม ไม่ตัดหน้าใครจนเขาชนคว่ำไป เราหมั่นนึกถึงความตายเอาไว้เป็นเครื่องเตือนจิตใจ, สำหรับผู้ที่ไม่ฝึกการระลึกถึงความตายหรือไม่สนใจในการเตรียมความพร้อมสำหรับความตายจะเกิดอาการอย่างหนึ่งที่เรียกว่า หลงตาย อาจส่งผลให้เกิดการตายด้วยความทุกข์ทรมานกระสับกระส่ายได้ด้วย

พระไพศาล วิสาโล (พระไพศาล, 2552) กล่าวไว้ในหนังสือมรณสติว่า ในปัจจุบันนี้ คนที่อยู่แบบล้มตายมีเป็นจำนวนมาก คือ ล้มไปว่า ตนเองจะต้องตายและส่วนใหญ่ เมื่อมีชีวิตแบบล้มตายพอถึงเวลา สิ้นลม ก็จะมีอาการอย่างที่คุณโบราณเรียกว่า หลงตาย คือ ตายด้วยความหลง ตายด้วยความทุกข์ทรมาน กระสับกระส่าย ยิ่งสมัยนี้มีเทคโนโลยีนานาชนิด ซึ่งในบางกรณี แทนที่จะเป็นการยืดชีวิตหรือช่วยชีวิต กลับกลายเป็นกระบวนการยืดความตาย ก็เท่ากับว่า ทำให้สภาวะหลงตายยืดยาวไปด้วยเช่นกัน แต่ก่อนจะถึงภาวะหลงตาย หลายคนจะมีชีวิตเหมือนคนตาย หรืออยู่ในภาวะตายทั้งเป็น

พระพุทฺธพจน์ในปฐมมรณัสสติสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย มรณสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด... ภิกษุผู้พิจารณาว่า เราพึงมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะเดียวกินคำข้าว 1 คำ และเราพึงมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะลมหายใจเข้า หายใจออกชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณสติอย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย” โดยปกติทั่วไป เมื่อนึกถึงความตาย นึกถึงการสูญเสียร่างกาย ที่เรียกว่า สูญเสียรูปนามหรือขันธ 5 ทั้งของผู้อื่น ผู้ใกล้ชิด ญาติสนิทมิตรสหายหรือแม้แต่ตนเองได้เผชิญกับเหตุการณ์เฉียดตาย จะมีความรู้สึกปลงสังเวช สลดใจ เศร้าโศกหรือหวาดกลัว พระพุทธศาสนามิได้ให้พิจารณาเพียงเพื่อให้ได้ความรู้เท่านั้น หลักพุทธธรรม มีวิธีปฏิบัติต่อเนื่องไปอีกเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้พิจารณาด้วยการพัฒนาจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

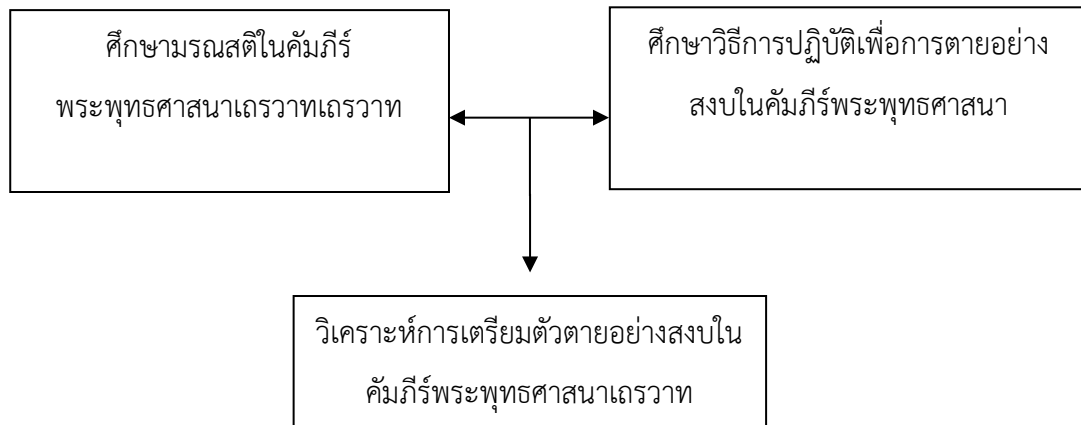
พระพุทฺธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในทุติยมรณัสสติสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า “พระภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อเวลากลางคืนและกลางวันผ่านไปพิจารณาเห็นเหตุที่สามารถทำให้เกิดความตายได้ เช่น สัตว์มีพิษอย่างงู แมงป่อง หรือตะขาบ ย่อมทำอันตรายแก่เราได้, การหกล้ม, อาหารไม่ย่อย, ติ เสมหะ หรือลมในร่างกายนสามารถกำเริบได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ถึงแก่ความตายได้, พิจารณาในด้านบาปอกุศลที่ยังละไม่ได้ ถ้าหากว่า จะต้องตายในคืนนี้ บาปอกุศลจะทำอันตรายแก่จิตในขณะที่กำลังจะตายได้หรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้ว ยังมีอันตรายอยู่ ทรงตรัสต่อว่า ภิกษุควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดุสสาเห ความไม่ทอดทิ้ง มีสติและสัมปชัญญะให้มากอย่างยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลเหล่านั้น และทรงตรัสว่า ภิกษุพึงเป็นผู้มีปิติ และปราโมทย์ ตามสำเนียงในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันกลางคืนอยู่เกิด”

กรอบแนวคิดการวิจัย

การเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายหรือการปฏิบัติให้จิตดวงสุดท้ายมีความผ่องแผ้ว อันจะทำให้ได้ผลเป็นสุคติภพภูมิที่พึงหวังได้ ความผ่องแผ้วของจิตในข้อมูลข้างต้นเป็นบริบทของปัญญา

ซึ่งจะต้องมีศีลและสมาธิเป็นฐาน คือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา, หลักพุทธธรรมที่จะเป็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ มรณสติ การระลึกถึงความตาย ซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติเชื่อมโยงไตรสิกขา กับหลักธรรมอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปแนวปฏิบัติเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสและหนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

1. ข้อมูลเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลการเจริญมรณสติ การปฏิบัติตามหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสและหนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

1) ได้ข้อมูลมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

2) ได้ข้อมูลวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1) ได้ข้อมูลการพิจารณามรณานุสติ

2) ได้ข้อมูลวิธีการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อการตายอย่างสงบ

3. รวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

นำข้อมูลมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท, ข้อมูลวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท, ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณามรณานุสติ และวิธีการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อการตายอย่างสงบ มาวิเคราะห์การเตรียมตัวตายอย่างสงบโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

- 1) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. ด้วยการอธิบายวิธีการเจริญมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. ด้วยการวิเคราะห์การเตรียมตัวตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ตามข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

การศึกษามรณสติ เป็นการระลึกถึงความตายอันจะต้องมีมาถึงตนเป็นธรรมดา พิจารณาให้ใจสงบจากอกุศลธรรม เกิดความไม่ประมาทและไม่หวาดกลัว คิดเร่งชวนชวนบำเพ็ญกิจและทำความดี การพิจารณาในเบื้องต้นเพื่อให้รู้ความจริงตามสภาวะธรรมชาติอย่างชัดเจนว่า มนุษย์ทุกคนต้องมีความตายเป็นที่สุดจริงหรือไม่ ญาติมิตรและตัวเราเองต้องถึงแก่ความตายด้วยกันทุกคนจริงหรือไม่ เมื่อพิจารณาได้ข้อสรุปว่า ความตายของมนุษย์ทุกคนเป็นความจริงแล้ว พระพุทธศาสนามีได้ให้พิจารณาเพียงเพื่อให้ได้ความรู้เท่านั้น หลักพุทธธรรมมีวิธีปฏิบัติต่อเนื่องไปอีกเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้พิจารณาด้วยการพิจารณาจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณามรณสติจะมีการหวาดกลัวและความเศร้าโศกเป็นต้น พุทธธรรมให้ต่อยอดด้วยการพิจารณาให้เห็นสภาวะของความตายว่า เป็นธรรมชาติที่แท้จริงไม่ผันแปรเป็นอย่างอื่น ถ้าต้องการจะฝ่าฝืนก็จะเป็นลักษณะของกิเลสตัณหาที่เป็นความต้องการของเราแต่ไม่สอดคล้องกับสภาวะธรรมชาติ เมื่อถึงวาระที่ความเป็นจริงจะเป็นไปตามสภาวะธรรมชาติที่แท้จริงไม่เป็นไปตามที่เราต้องการความทุกข์ทางใจก็จะเกิดขึ้น วิธีแก้ไขปัญหานี้พระพุทธานุญาตให้ละความต้องการที่ไม่สอดคล้องกับสภาวะธรรมชาตินั้นไปหรือการละกิเลสตัณหาในเรื่องนั้น ๆ เป็นต้น เมื่อละความต้องการที่เป็นสาเหตุลงความทุกข์ใจที่เป็นผลจากความต้องการก็จะลดปริมาณลงไปด้วย แต่การพิจารณาเพื่อจะละความต้องการหรือกิเลสตัณหาไม่ใช่จะสำเร็จบริบูรณ์ด้วยการพิจารณาเพียงครั้งเดียว หลักพุทธธรรมให้ทำต่อเนื่องบ่อย ๆ เป็นการปรารภความเพียรและอาศัยสติสัมปชัญญะในการควบคุมเพื่อการละความต้องการหรือกิเลสตัณหาในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียดได้ ประโยชน์ของการพิจารณามรณสติ พระพุทธองค์ตรัสว่า มีผลมากมีอานิสงส์มาก สามารถเป็นตัวกระตุ้นเพื่อปรารภความเพียรในกุศลธรรมจนถึงทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ มรรคผลนิพพานได้ ผู้ที่เห็นประโยชน์ในการพิจารณาความตาย จะมีความพยายามในการสร้างกุศลธรรมและการปฏิบัติธรรมเพื่อให้จิตตั้งอยู่ในกุศลอย่างบริบูรณ์หรือทำกุศลให้ถึงพร้อม และฝึกปฏิบัติจิตให้พัฒนาไปถึงขั้นการทำจิตให้ผ่องใสไม่เศร้าหมอง มีความชำนาญในการทำจิตให้ผ่องใส มีความสงบสุขของจิตใจในปัจจุบัน เมื่อฝึกปฏิบัติได้ถึงขั้นนี้แม้จะนึกถึงความตายอยู่เป็นประจำก็จะไม่เกิดความหวาดกลัวและความเศร้าโศก เพราะมีความมั่นใจในกุศลธรรมที่ได้ทำไว้อย่างสมบูรณ์ พร้อมกับมีความชำนาญในการทำจิตให้ผ่องใสซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เพราะหลักพุทธธรรมกล่าวไว้ว่า เมื่อจิตดวงสุดท้ายไม่เศร้าหมอง ย่อมไปเกิดในสุคติภูมิหรือภพภูมิที่ดีได้ ในทางกลับกันถ้าจิตดวงสุดท้ายเศร้าหมอง ย่อมไปเกิดในทุคติภูมิหรือภพภูมิที่ไม่ดี มีนรก เปต อสุรกายและสัตว์เดรัจฉาน

พระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตของมนุษย์หลังจากตายแล้วเมื่อยังไม่สิ้นกิเลส จะมีการเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการตายแล้วเกิดในภพภูมิเหล่านี้บางคนเชื่อบางคนไม่เชื่อ คนที่พิจารณาด้วยวิธีการทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า อปัณณกธรรมหรือตามความคิดของตนเองแล้วเชื่อก็มี บางคนพิสูจน์ด้วยวิธีปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจนตนเองมั่นใจแล้วจึงเชื่อก็มี ความเชื่อหรือทัศนคติเหล่านี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า ความเห็นหรือทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องเรียกว่า สัมมาทิฐิและความเห็นที่ไม่ถูกต้องเรียกว่า มิจฉาทิฐิ ความเห็นที่เชื่อว่า มีการตายแล้วเกิดจะมีผลต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมตามมา โดยเฉพาะขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา และสัมมาทิฐิเป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งถือว่า สำคัญอย่างยิ่ง, เมื่อมีสัมมาทิฐิในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว พระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแก่คฤหัสถ์เป็นส่วนมากก่อนที่จะตรัสอริยสัจ 4 คือ อนุปพพิกขา ประกอบด้วย (1) ทาน (2) ศีล (3) สวรรค์ ที่เป็นผลของการให้ทานและรักษาศีลนอกจากจะได้ความสุขในปัจจุบันแล้ว หลังจากตายแล้วจะมาเกิดในสวรรค์ซึ่งเป็นสุคติภพภูมิที่มีความสุขกว่าโลกมนุษย์ (4) ตรัสเรื่องโทษของกามในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ ทั้งในปัจจุบันที่เป็นมนุษย์และในสุคติโลกสวรรค์ (5) เนกขัมมานิสังสกภาพหรืออานิสงส์แห่งการออกจากกาม เป็นการชี้ให้เห็นว่า มีทางออกจากกามที่พิจารณาเห็นว่า เป็นโทษแก่ผู้สอ่งเสพ มีความสุขอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีลักษณะสงบระงับ ไม่ดิ้นรน มีอารมณ์ละเอียด ดีกว่าความสุขจากกาม, จากนั้นทรงแสดงอริยสัจเพื่อการละกิเลสด้วยการพิจารณาความจริงที่เห็นได้ชัดเจน โดยเริ่มจากพิจารณาทุกข์ที่ปรากฏและเห็นประจักษ์ วิธีการปฏิบัติต่อทุกขอริยสัจ คือ การกำหนดรู้ทรงแสดงเหตุแห่งทุกข์ว่า มีลักษณะเป็นความต้องการตามที่ชอบใจตามช่องทางแห่งการรับรู้ มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ที่ชอบใจ วิธีการปฏิบัติต่อสมุทัยอริยสัจ คือ การกำหนดละ จากนั้นทรงตรัสนิโรธอริยสัจ ความสงบระงับ ความดับกิเลส ผลของการละกิเลส ถ้าเชื่อมโยงกับอนุปพพิกขาที่กล่าวข้างต้น ก็เป็นการผลของการออกจากกาม ถ้ากล่าวถึงผลของผู้ปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสจะเป็นอริยผล วิธีการปฏิบัติต่อนิโรธอริยสัจ คือ การทำให้แจ้งหรือทำให้บรรลุมรรคผลนิพพาน ทรงแสดงอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อการทำให้แจ้งในนิโรธอริยสัจ สามารถจัดเข้าในหลักของไตรสิกขา คือ (1) ศีล มีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ (2) สมาธิ มีสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ (3) ปัญญา มีสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ วิธีการปฏิบัติให้สมบูรณ์ในอริยมรรคมีองค์ 8 พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมที่หลากหลายมากมายทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร ตามอัธยาศัยและอุปนิสัยของผู้ฟัง โดยหลักแล้วเพื่อการทำศีล สมาธิ และปัญญาให้บริบูรณ์ ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับหลักธรรมอื่นได้ด้วย เช่น วิสุทธิ 7 วิปัสสนาญาณ เป็นต้น ขั้นตอนในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ดังนี้ เมื่อผู้ปฏิบัติเพียรระวังรักษาในศีลให้บริบูรณ์แล้ว ย่อมไม่มีความเดือดร้อนจากการละเมิดศีล ความปราโมทย์ย่อมเกิดขึ้น เมื่อมีความปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติย่อมเกิดปัสสัทธิหรือความสงบกาย เมื่อมีปัสสัทธิย่อมเกิดสุข เมื่อมีสุขย่อมเกิดสัมมาสมาธิ เมื่อมีสัมมาสมาธิย่อมเกิดญาณทัสสนะหรือความรู้ ความเห็นตามเป็นจริง เมื่อมีญาณทัสสนะย่อมเกิดนิพพิทา คือ ความหน่ายที่เกิดขึ้นจากปัญญาพิจารณาเห็นความจริง เมื่อมีนิพพิทาย่อมเกิดวิราคะ คือ ความสิ้นกำหนัด เมื่อมีวิราคะย่อมเกิดวิมุตติญาณทัสสนะ คือ ความรู้ ความเห็นในวิมุตติ, ความรู้เห็นว่า จิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับปวงชนบุคคลทั่วไปในยุคสมัยปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมสำหรับความตายที่จะมีมาในกาลเบื้องหน้า ถ้าไม่เคยรับฟังหรือเรียนรู้หลักการทางพระพุทธศาสนาบ้างก็คงเป็นเรื่องที่น่าหนักใจ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาว่าถึงสภาวะความเป็นจริงของชีวิต และกล่าวถึงวิธีการเตรียมความพร้อมสำหรับวาระสุดท้ายแห่งชีวิตที่จะเกิดขึ้นจริง การเตรียมความพร้อมด้วยการระลึกถึงความตายเป็นประจำทุกวัน เป็นการช่วยเตือนสติให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทซึ่งส่งผลให้มีการเพิ่มความระมัดระวังในระหว่างการเดินทางชีวิตได้ด้วย การระลึกถึงความตายในช่วงแรกจะมีความกลัวหรือความเศร้าโศกเกิดขึ้น วิธีแก้ไขตามหลักการภาพรวมในทางพระพุทธศาสนา คือ โอวาทปาฏิโมกข์ ในส่วนบทท้ายหรือที่เรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนาประกอบด้วย (1) การไม่ทำบาปทั้งปวง (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (3) การทำจิตให้ผ่องใส สามารถย่อลงอีก คือ ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส และพระพุทธศาสนา กล่าวถึงวาระแห่งจิตดวงสุดท้ายว่า “เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกคติก็เป็นอันหวังได้...เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุกคติก็เป็นอันหวังได้” เมื่อมีความกลัวหรือความเศร้าโศกจากการระลึกถึงความตายแล้วควรพิจารณาถึงวิธีปฏิบัติที่สามารถทำได้ง่ายและพัฒนาสะสมให้เคยชินตามวิธีการละชั่ว ทำดี และทำจิตให้ผ่องใส โดยมีเป้าหมายเพื่อการทำจิตให้ผ่องใสไม่เศร้าหมองในเมื่อวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมาถึง เมื่อทำจนเคยชินเป็นปกติจนจิตมีความคุ้นเคยกับความสงบสุขผ่องคลายเบาสบายพอควร เมื่อระลึกถึงความตายอีกครั้งความกลัวและความเศร้าโศกลดปริมาณลงทำให้เห็นประโยชน์ได้ชัดเจนจากปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ขั้นตอนต่อไปเป็นการดูแลรักษาและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามความสามารถจนกลายเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องละชั่ว ทำดี และทำจิตให้ผ่องใส ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ผู้ศึกษาพิจารณาว่า บุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ไม่ยากเพราะเริ่มจากจุดที่สามารถทำได้และมีความเพียรพยายามต่อเนื่อง และสามารถนำหลักการหรือหลักธรรมอื่นทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติเพิ่มขึ้นได้เมื่อมีความชำนาญ เช่น การรักษาศีล 5 ที่รักษาได้ดีในระดับหนึ่งแล้ว สามารถเพิ่มกุศลกรรมบท 10 มาปฏิบัติร่วมด้วย หรือเพิ่มจากการรักษาศีล 5 เป็นการรักษาศีล 8 ตามวาระหรือวันพระ, ในด้านการฝึกจิตให้ผ่องใสช่วงแรกอาจเริ่มจากการให้ทาน รักษาศีล ก็เพิ่มการศึกษาเรียนรู้เรื่องสมาธิภาวนามากขึ้นทั้งสมถะและวิปัสสนา เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องมรณัสสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท : วิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน และสุคติสัมปรายภพ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลมรณัสสติและวิธีการปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า มรณัสสติ เป็นการระลึกถึงความตายเพื่อให้เกิดความไม่ประมาทและไม่หวาดกลัว คิดเร่งชวนชวนบำเพ็ญกิจและทำความดี สอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ (พุทธทาสภิกขุ, 2551) กล่าวไว้ในหนังสือตายก่อนตายดับไม่มีเหลือว่า มรณานุสติเป็นวิธีปฏิบัติที่จะทำให้จิตใจเข้าสู่ความสงบ และเป็นวิธีที่ทำให้เกิดขึ้นทางปัญญา และยังกล่าวเป็นประเภทของมรณานุสติไว้ เป็นการระลึกถึงความตายที่มีแก่น

ด้วยตั้งใจไว้กับการระลึกเอาความตายเป็นอารมณ์ โดยไม่ส่งใจไปที่อารมณ์อื่น เพื่อให้ใจเกิดความเป็นสมาธิและระงับความฟุ้งซ่าน ความกลัว คลายออกจากความทุกข์ทางใจ เป็นการพิจารณาถึงสาเหตุของความตาย คือ สิ่งที่ทำให้ชีวิตของบุคคลได้ดับสิ้นไป เนื่องจากมีเหตุปัจจัย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้มีความเข้าใจถึงสาเหตุของความตาย เพื่อจะได้หาหนทางป้องกันแก้ไขหรือจะไม่ได้ประมาทกับการดำรงชีวิต และจะไม่ได้เป็นทุกข์, และสอดคล้องกับ (พระธรรมโกศาจารย์, 2546) กล่าวไว้ในหนังสือธรรมะกับชีวิตประจำวัน เกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดาของชีวิตว่า บุคคลควรพิจารณาให้เป็นกิจวัตร เพื่อจะได้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ดังความตอนหนึ่งว่า เราพาลูกหลานไปไหว้ศพ เช่นว่า เดือน 5 ไปเซ่งเม้งที่ฮวงซุ้ยก็ควรบอกพวกเขาให้รู้เสียว่า นี่แหละชีวิตมันสุดกันตรงนี้ แล้ววันหนึ่งก็จะถึงวาระของพวกเราละพวกเรานี้ไม่รู้ว่าจะใครจะไปก่อนไม่รู้ว่าจะใครไหน เมื่อนึกได้อย่างนี้ก็อย่าเกียจคร้าน อย่าหลงใหลไปเที่ยวเล่น ตั้งใจทำหน้าที่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจะได้มีความรู้เกิดสติปัญญาเติบโตไปในวันข้างหน้าสามารถที่จะเอาตัวรอดให้อยู่ได้ สอนเตือนให้เขานึกถึงความตายไว้เสมอ เวลาทำงานศพก็พาเด็กมาวัดมาเห็นเมรุที่เผาศพ ก็บอกให้รู้ว่า นี่แหละฉากสุดท้ายของชีวิต เราทุกคนจะต้องเป็นอย่างนี้ไม่มีใครหนีไม่พ้นไปได้ ทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งนั้น ที่สุดแล้วก็จึงบอกตัวเองไว้บ่อย ๆ จะได้เกิดปัญญา เวลาเราไปไหนมาไหนก็เหมือนกัน ถ้านึกถึงความตายไว้ จะไม่ประมาท เช่น เวลาขับรถ นึกถึงความตายเอาไว้มันจะได้ไม่ประมาทไม่ขับรถเร็ว ไม่แซงในที่ที่ห้าม ไม่ตัดหน้าใครจนเขาชนคว่ำไป เราหมั่นนึกถึงความตายเอาไว้เป็นเครื่องเตือนจิตใจ, สำหรับผู้ที่ไม่ฝึกการระลึกถึงความตายหรือไม่สนใจในการเตรียมความพร้อมสำหรับความตายจะเกิดอาการอย่างหนึ่งที่เรียกว่า หลงตาย อาจส่งผลให้เกิดการตายด้วยความทุกข์ทรมานกระสับกระส่ายได้ด้วย สอดคล้องกับ (พระไพศาล, 2552) กล่าวไว้ในหนังสือมรณสติว่า ในปัจจุบันนี้ คนที่อยู่แบบลืมตายมีเป็นจำนวนมาก คือ ลืมไปว่า ตนเองจะต้องตายและส่วนใหญ่ เมื่อมีชีวิตแบบลืมตายพอถึงเวลาสิ้นลม ก็จะมีอาการอย่างทีคนโบราณเรียกว่า หลงตาย คือ ตายด้วยความหลง ตายด้วยความทุกข์ทรมานกระสับกระส่าย ยิ่งสมัยนี้มีเทคโนโลยีนานาชนิด ซึ่งในบางกรณี แทนที่จะเป็นการยืดชีวิตหรือช่วยชีวิต กลับกลายเป็นกระบวนการยืดความตาย ก็เท่ากับว่า ทำให้สภาวะหลงตายยืดยาวไปด้วยเช่นกัน แต่ก่อนจะถึงภาวะหลงตาย หลายคนจะมีชีวิตเหมือนคนตาย หรืออยู่ในภาวะตายทั้งเป็น

การเจริญมรณสติสามารถส่งผลได้ถึงการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาหรืออรหัตผลได้ สอดคล้องกับพระพุทธพจน์ในปฐมมรณัสสติสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย มรณสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด... ภิกษุผู้พิจารณาว่า เราพึงมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะเดียวกินคำข้าว 1 คำ และเราพึงมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะลมหายใจเข้าหายใจออกชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณสติอย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย”, โดยปกติทั่วไปเมื่อนึกถึงความตาย นึกถึงการสูญเสียร่างกาย ที่เรียกว่า สูญเสียรูปนามหรือขันธ 5 ทั้งของผู้อื่น ผู้ใกล้ชิดญาติสนิทมิตรสหายหรือแม้แต่ตนเองได้เผชิญกับเหตุการณ์เฉียดตาย จะมีความรู้สึกปลงสังเวช สลดใจ เศร้าโศกหรือหวาดกลัว, พระพุทธศาสนามีได้ให้พิจารณาเพียงเพื่อให้ได้ความรู้เท่านั้น หลักพุทธธรรมมีวิธีปฏิบัติต่อเนื่องไปอีกเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้พิจารณาด้วยการพัฒนาจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในทุติยมรณัสสติสูตร (มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, 2539) สรุปความว่า “พระภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อเวลากลางคืนและกลางวันผ่านไปพิจารณาเห็นเหตุที่สามารถทำให้เกิดความตายได้ เช่น สัตว์มีพิษอย่างงู แมงป่อง หรือตะขาบ ย่อมทำอันตรายแก่เราได้ การหกล้ม, อาหารไม่ย่อย, ดี เสมหะ หรือลมในร่างกายสามารถกำเริบได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ถึงแก่ความตายได้ พิจารณาในด้านบาปอกุศลที่ยังละไม่ได้ ถ้าหากว่า จะต้องตายในคืนนี้ บาปอกุศลจะทำอันตรายแก่จิตใจ ในขณะที่กำลังจะตายได้หรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้วว่า ยังมีอันตรายอยู่ ทรงตรัสต่อว่า ภิกษุควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความไม่ท้อถอย มีสติและสัมปชัญญะให้มากอย่างยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลเหล่านั้น และทรงตรัสว่า ภิกษุพึงเป็นผู้มีปีติและปราโมทย์ ตามสำเนียงในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันกลางคืน อยู่เถิด” และสอดคล้องกับสุขญา ศิริธัญญกร และคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท : ความตาย กับ มรณัสสติ” ผลจากการวิจัยพบว่า (1) หลักคำสอนเรื่องความตายที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้กันโดยมากกว่า เรื่องความตายเป็นสัจธรรมแห่งชีวิต เกิดมาแล้วทุกคนต้องตาย ไม่มีใครจะหลีกเลี่ยงไปได้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ แต่ความตายก็ก่อให้เกิดความสะดุ้งกลัวแก่ทุกคน ทุกคนพยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะไม่ให้ความตายมาถึง เพราะกลัวต่อความตาย ความจริง ความตายเป็นสิ่งไม่น่ากลัว แต่ภาวะก่อนตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวมากกว่า เพราะภาวะที่จะตายนี้ถ้าจิตผ่องใสจะไป สู่สุคติ ถ้าจิตเศร้าหมองจะไปสู่ทุคติ ดังนั้นคนเราควรเรียนรู้เกี่ยวกับความตาย เช่น เรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ก่อนตายที่เรียกว่า อารมณ วิถีจิตก่อนตาย วิธีแก้ไข ตลอดจนคำสอนเกี่ยวกับความตาย อย่างถูกต้องตามวิธีที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ก็จะทำให้เรานั้นปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เวลาตายก็จะตาย อย่างสงบ จัดเป็นการตายที่ดี แต่เมื่อว่าตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท การไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป คือ บรรลุพระนิพพานจัดว่า เป็นการตายที่ดีที่สุด, (2) การใช้ความตายเป็นอารมณ์กัมมัฏฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา รู้กันโดยมากกว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสมรณสติไว้หลายแห่งเป็นต้นว่า ผู้จะเจริญมรณสติควรพิจารณาดังนี้ว่า เราพึงเป็นอยู่ได้ชั่วขณะเดียวกินข้าว 1 คำ หรือเราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วการหายใจเข้า-ออกเท่านั้น และผู้เจริญมรณสติได้ดี ควรพิจารณาถึงความตายของตนเป็นหลักทั้งกลางวันและกลางคืน และควรพิจารณาเห็นชีวิตว่า มีอันตรายรอบด้านทั้งภายในและภายนอกที่จะทำให้เสียชีวิตไป และควรมีธรรม 3 ประการ คือ สติ สังเวคะ และญาณ เมื่อปฏิบัติตามได้เช่นนี้แล้ว จะสามารถคลายความทุกข์พ้นจากความทุกข์ได้ เมื่อเห็นคนอื่นผู้เป็นที่รักตายไปก็สามารถบรรเทาความเศร้าโศกที่จะเกิดขึ้นได้อีกด้วย, (3) วิธีปฏิบัติต่อความตายสำหรับประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน รู้กันโดยมากกว่า คำสอนของพระพุทธศาสนา หากนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เช่น ใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดหลักคำสอนเรื่องความตายกับ มรณสติ ลงเป็นม้วนเทปบ้าง แผ่นซีดีบ้าง เป็นภาพนิ่งบ้าง เป็นภาพยนตร์บ้างก็อาจจะสามารถช่วยเหลือผู้ที่มีความเศร้าโศกให้คลายความเศร้าโศกลงได้ หรือผู้ที่มีความทุกข์ก็ให้คลายความทุกข์ได้ นอกจากนี้ควรช่วยสร้างมุมมองเรื่องความตายใหม่ เป็นมุมมองการตายที่ดีว่า คนเราสามารถทำได้ โดยเน้นการเผยแผ่หลักคำสอนเรื่องกรรมหรือภพภูมิว่า มีความสัมพันธ์กับคนเราอย่างแยกไม่ออก กรรมดีนำไปสู่สุคติ กรรมชั่วนำไปสู่ทุคติ สัมพันธ์สอดคล้องกับการตายของคนเราอย่างชัดเจน

วิธีการปฏิบัติเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบ ผู้วิจัยเห็นว่า สัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะเป็นปัจจัยแห่งการประพาศิทธธรรมด้วยการให้ทาน รักษาศีลด้วยการไม่ทำ บาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมาธิหรือฝึกจิตให้ถึงพร้อมด้วยกุศล และการทำจิต ให้ผ่องใสด้วยการเจริญภาวนาหรือเจริญวิปัสสนา อันมีเป้าหมายเพื่อการรักษาสภาวะจิตให้ตั้งอยู่ในศีล และสมาธิเป็นฐาน และทำจิตให้ผ่องใสตามกำลังความสามารถในวาระแห่งจิตดวงสุดท้ายหรือเวลาตาย สอดคล้องกับที่ทรงตรัสข้อมูลมัจฉาทิฐิและสัมมาทิฐิในระดับโลกียะมีปรากฏในอภินิหารสูตร ว่าด้วยการปฏิบัติที่ไม่ผิดในการทำความเข้าใจเรื่องผลการทำบุญทำบาป โลกนี้โลกหน้า เป็นต้น ด้วยการพิจารณาว่า “ถ้าโลกหน้ามี เมื่อเป็นอย่างนี้ บุรุษบุคคลนี้ หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลก สวรรค์” ถ้าโลกหน้าไม่มีจริง คำของสมณพราหมณ์เหล่านั้นจะจริงหรือไม่ก็ช่างเถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น บุรุษบุคคล นี้ก็ย่อมได้รับคำสรรเสริญจากวิญญูชนในปัจจุบันว่า เป็นบุรุษบุคคลผู้มีศีล เป็นสัมมาทิฐิ เป็นอติกาหะ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อมีสัมมาทิฐิในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว พระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแก่คฤหัสถ์ เป็นส่วนมากก่อนที่จะตรัสอริยสัจ 4 คือ อนุปพุทฺธิกา ประกอบด้วย (1) ทาน (2) ศีล (3) สวรรค์ ที่เป็นผล ของการให้ทานและรักษาศีลนอกจากจะได้ความสุขในปัจจุบันแล้ว หลังจากตายแล้วจะมาเกิดในสวรรค์ ซึ่งเป็นสุคติภพภูมิที่มีความสุขกว่าโลกมนุษย์ (4) ตรัสเรื่องโทษของกาม ในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ ทั้งในปัจจุบันที่เป็นมนุษย์และในสุคติโลกสวรรค์ (5) เนกขัมมานิสังสกา หรืออานิสงส์แห่งการออก จากกาม เป็นการชี้ให้เห็นว่า มีทางออกจากกามที่พิจารณาเห็นว่า เป็นโทษแก่ผู้สอ่งเสพ มีความสุข อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีลักษณะสงบระงับ ไม่ดิ้นรน มีอารมณ์ละเอียด ดีกว่าความสุขจากกาม สอดคล้องกับคชภู มิสูตรวรรค (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนามีความเห็นที่ชีวิตมนุษย์ประกอบด้วยชั้น 5 การทำงานประสานกันของ ชั้น 5 ทำให้มนุษย์รับรู้โลกได้ โดยมีช่องทางติดต่ออยู่ 2 ชุด คือ ชุดที่รับเข้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และชุดที่แสดงออก ได้แก่ กาย วาจา และใจ โลกที่ศึกษา คือ โลกตามการรับรู้ของมนุษย์เอง ได้ผลการศึกษา คือ ปัญญารู้ตามความเป็นจริง คือ รู้ชัดในอริยสัจ 4 ซึ่งพระพุทธศาสนาอธิบายไว้หลายนัย จากมรรคมงคล 8 ปรับให้เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อการศึกษาจากหายาไปหาประณีต เป็น 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา อันจะนำ ผู้ศึกษาบรรลุมรรคผลที่สมบูรณ์ คือ มีปัญญาพ้นทุกข์สิ้นเชิง และเป็นเป้าหมายการศึกษาในระดับอุดมคติ ด้วยพระพุทธศาสนาพิจารณาเป้าหมายไว้หลายแนว แต่ละแนวให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาในแง่มุม ที่ต่างกัน กิจกรรมการศึกษาก็สืบเนื่องจากไตรสิกขา เมื่อทำกิจกรรมการศึกษาก็มีกระบวนการศึกษาเกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางศีล สมาธิ ปัญญา กัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดการพัฒนา ส่วนสังคมพระพุทธศาสนามี 2 ประเภท สังคมฆราวาส และสังคมผู้บวช ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมการศึกษา มีการเลือกสรรสมาชิก การจัดระเบียบสังคมโดยอาศัยวินัยสงฆ์เป็นหลัก และเป็นสังคมที่มีโอกาสในการศึกษา และบรรยากาศทางการศึกษาสูงกว่าสังคมฆราวาส

เมื่อผู้ปฏิบัติเพียรระวังรักษาในศีลให้บริบูรณ์แล้ว ย่อมไม่มีความเดือดร้อนจากการละเมิดศีล ความปรามิทย่อมเกิดขึ้น เมื่อมีความปรามิทย่อมเกิดปิติ เมื่อมีปิตีย่อมเกิดปัสสัทธิหรือความสงบกาย

เมื่อมีปัสสัทย่อมเกิดสุข เมื่อมีสุขย่อมเกิดสัมมาสมาธิ เมื่อมีสัมมาสมาธิย่อมเกิดญาณทัสสนะ หรือความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง เมื่อมีญาณทัสสนะย่อมเกิดนิพพิทา คือ ความหน่ายที่เกิดขึ้นจากปัญญาพิจารณาเห็นความจริง เมื่อมีนิพพิทาย่อมเกิดวิราคะ คือ ความสิ้นกำหนด เมื่อมีวิราคะย่อมเกิดวิมุตติญาณทัสสนะคือ ความรู้ความเห็นในวิมุตติ, ความรู้เห็นว่า จิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การปฏิบัติตามลำดับที่กล่าวมานี้สามารถจัดเข้าในลำดับขั้นตอนของไตรสิกขา ของวิสุทธิ 7 และวิปัสสนาญาณได้ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายแนวการพิจารณาอริยสัจโดยการปฏิบัติตามหลักของไตรสิกขา และขยายออกตามแนววิสุทธิ 7 ไว้ในหนังสือพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) ซึ่งเป็นการพิจารณาตามขั้นตอนของการเจริญปัญญาภายในตามแนววิสุทธิมรรค โดยเริ่มจากศีลสิกขาหรือศีลวิสุทธิที่ 1 เกิดปราโมทย์ เกิดปิติ เกิดปัสสัทธิ เกิดสุข และเกิดสัมมาสมาธิ เป็นสมาธิสิกขาหรือจิตวิสุทธิที่ 2 และเกิดญาณทัสสนะหรือความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง ในขั้นตอนนี้จัดเป็นกระบวนการของปัญญาสิกขา ส่วนของวิสุทธิ 7 จัดเป็นทิววิสุทธิที่ 3 กังขาวิตรณวิสุทธิที่ 4 มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิที่ 5 และปฏิบัติญาณทัสนวิสุทธิที่ 6, ส่วนของวิปัสสนาญาณ 16 ตั้งแต่นามรูปปริจเฉทญาณที่ 1 ถึงอาทิวญาณที่ 7, เมื่อมีญาณทัสสนะย่อมเกิดนิพพิทา คือ ความหน่ายที่เกิดขึ้นจากปัญญาพิจารณาเห็นความจริง และเมื่อมีนิพพิทาย่อมเกิดวิราคะ คือ ความสิ้นกำหนด ขั้นตอนระหว่างนิพพิทาถึงวิราคะ ในส่วนของวิสุทธิ 7 เป็นญาณทัสสนวิสุทธิที่ 7 ความหมดจดแห่งญาณทัสสนะ คือ ความรู้ในอริยมรรค 4 หรือ มรรคญาณ อันเกิดถัดจากโคตรภูญาณเป็นต้นไป เมื่อมรรคเกิดแล้วผลจิตแต่ละอย่างย่อมเกิดขึ้นในลำดับถัดไปจากมรรคญาณนั้น ๆ ความเป็นอริยบุคคลย่อมเกิดขึ้นโดยวิสุทธิข้อนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2557) ในส่วนของวิปัสสนาญาณ 16 เป็นนิพพิทาญาณที่ 8 ถึงผลญาณที่ 15, ในขั้นตอนสุดท้ายเมื่อมีวิราคะย่อมเกิดวิมุตติญาณทัสสนะ คือ ความรู้ความเห็นในวิมุตติ ส่วนของวิปัสสนาญาณ 16 เป็นปัจจุเวกขณะญาณที่ 16 พิจารณามรรคผล กิเลสที่ละแล้ว กิเลสที่ยังเหลือและนิพพาน (เว้นพระอรหันต์) จนมั่นใจว่า บรรลุอมรรคผลนิพพาน

สรุป

มรณสติ เป็นการระลึกถึงความตายเพื่อให้เกิดความไม่ประมาทและไม่หวาดกลัว คิดเร่งขวนขวายบำเพ็ญกิจและทำความดี, สามารถส่งผลให้เกิดผลได้ถึงการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาหรืออรรถผลได้, สำหรับผู้ที่ไม่ฝึกการระลึกถึงความตายหรือไม่สนใจในการเตรียมความพร้อมสำหรับความตายจะเกิดอาการหลงตาย อาจส่งผลให้เกิดการตายด้วยความทุกข์ทรมานกระสับกระส่ายได้ด้วย, วิธีการปฏิบัติเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบ เริ่มด้วยสมาธิฐานหรือความเห็นที่ถูกต้องมีเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นต้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยแห่งการประพาสกุศลธรรมด้วยการให้ทาน รักษาศีล การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมาธิหรือฝึกจิตให้ถึงพร้อมด้วยกุศล ควรแนะนำและอธิบายให้คนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวได้เข้าใจถึงประโยชน์และวิธีการเริ่มต้นจนพัฒนาให้เกิดความชำนาญตามความสามารถ เพราะคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวที่เข้าใจในสิ่งที่เราปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบ จะเข้าใจเจตนารมณ์และรู้วิธีการเตรียมการเพื่อการตายอย่างสงบเมื่อวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมาถึงได้อย่างสมบูรณ์แบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

กจิวัตรโดยย่อในแต่ละวันเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบ ควรหมั่นไตร่ตรองข้อผิดพลาดที่ผ่านมา เพื่อการปรับปรุงแก้ไขด้วยการพยายามละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส ระลึกถึงการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา มีพุทธานุสติเป็นประจำทุกวัน มีระลึกถึงพุทธคุณ 9 และภาวนาพุทโธ หรือคำภาวนาอื่นที่ระลึกถึง พระพุทธคุณและพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือสมาธิกรรมฐานกองอื่นตามอัธยาศัย และปฏิบัติวิปัสสนาควบคู่กันไปตามความรู้ความเข้าใจ, ควรแนะนำและอธิบายให้คนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวได้เข้าใจถึงประโยชน์และวิธีการเริ่มต้นจนพัฒนาให้เกิดความชำนาญตามความสามารถ เพราะคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวที่เข้าใจในสิ่งที่เราปฏิบัติเพื่อการตายอย่างสงบ จะเข้าใจเจตนารมณ์ และรู้วิธีการเตรียมการเพื่อการตายอย่างสงบเมื่อวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมาถึงได้อย่างสมบูรณ์แบบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติธรรมเพื่อการเตรียมตัวตายอย่างสงบที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในยุคปัจจุบัน, ศึกษาวิธีการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเพื่อการตายอย่างสงบ, ศึกษาการอำนวยความสะดวกของครอบครัว สังคม ชุมชนและสถานพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเพื่อการตายอย่างสงบ

เอกสารอ้างอิง

- ดุขฎี สิตลวรงค์. (2532). *การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2546). *ธรรมะกับชีวิตประจำวัน เกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดาของชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *มรณสติ*. สมุทรปราการ: ชมรมกัลยาณธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2551). *ตายก่อนตายดีไม่มีเหลือ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.
- สุขญา ศิริธัญญกร และคณะ. (2548). *การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท : ความตายกับมรณัสสติ* (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม

Social Volunteer Development Process

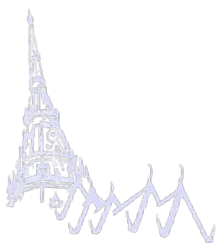
รวีวรรณ วงศ์เดชานันท์

Raveewan Wongdechannun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: raveewan.wong@mcu.ac.th

Received November 12, 2023; Revised November 30, 2023; Accepted December 28, 2023

บทคัดย่อ

จิตอาสาสามารถทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขเป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกันคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้องอาศัยการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยเรียนจิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิตอาสาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีการเติบโตและพัฒนาตนเองในด้านจิตใจ และเห็นวัฒนธรรมการให้บริการและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาสา โดยทั่วไปแล้วการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเป็นผู้นำที่ดี ส่งเสริมความรับผิดชอบส่วนตัว และสังคมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สำหรับการพัฒนาจิตอาสาควรมีการกำหนดเป้าหมายที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์กับกระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม ได้แก่ การฝึกอบรมและการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางจิตวิทยา การสร้างสรรค์และการแบ่งปันความรู้ และการสนับสนุนทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคมได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: สังคม; จิตอาสา; กระบวนการทางสังคม

Abstract

Volunteerism can enable everyone in the society to live together. It became a society to give and share with each other. Taking into account the interests of the community is the location that must drive the entire system, especially school-aged children. Because volunteerism and public mind are desirable qualities that must be cultivated continuously, therefore, the development of volunteerism is a process that focuses on personal growth and development in the mind and have visibility into the service culture and competencies

involved in volunteer work volunteering development generally involves fostering good leadership. Promote personal and social responsibility and promote systematic thinking skills and Teamwork Skills Planning and Goal Setting. The process begins with planning and setting the clear goals for volunteer development. Goals should be set with the clear content and objectives. In this article, the author presents the content issues related to the process of social volunteer development, namely: training and learning personal skill development psychological support creation and knowledge sharing and social support to be a guideline leading to the development of the process of developing volunteer spirit for society.

Keywords: Process; Volunteer Development; Society

บทนำ

การปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะจิตอาสา หรือการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาท้องถิ่นหรือกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมประเภทต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาคนและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) สังคมจะพัฒนาได้ดีนั้นปัจจัยสำคัญ คือ ผู้คนในสังคมต้องมีความตระหนักถึงส่วนรวม ซึ่งทุก ๆ ภาคส่วนพยายามรณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เสียสละช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจเพื่อความสุขร่วมกันของคนในสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่จุดตั้งต้น คือ การเริ่มปลูกฝังที่เยาวชนที่เปรียบดั่งเมล็ดพันธุ์แห่งโพธิจิต คือ จิตที่มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ มีความเมตตาและกรุณา ดุจดั่งจิตของพระโพธิสัตว์ตั้งแต่ยังเยาว์ โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กและเยาวชน โดยนำเสนอมุมมองเรื่องจิตอาสาที่เกิดจากจิตเดิมแท้ของมนุษย์ที่มีความรัก ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเป็นพื้นฐาน ร่วมรับรู้ความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ โดยไม่ได้คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ และสีผิว การเสริมสร้างจิตอาสาให้แก่เยาวชนนานาชาติจึงเป็นการร่วมมือกันในมิติทางสังคมแบบไร้พรมแดน (Society without borders) ซึ่งมีคุณค่าร่วมที่เชื่อมร้อยผู้คนไว้ด้วยกัน เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันในด้านจิตอาสา คือ ความเอื้ออาทรและการแบ่งปัน (Caring and Sharing) และสิ่งสำคัญในการทำงานจิตอาสา คือ กระบวนการเผชิญอุปสรรคและปัญหาอย่างมีสติจะพัฒนาจิตใจมากกว่าการคาดหวัง ความสำเร็จทำให้เกิดพลังการเข้าไปสัมผัสเพื่อนมนุษย์ที่เรียกว่า “Awaken human heart” ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อเข้าใจมนุษย์ เชื่อมประสานผู้คนไว้ด้วยความรู้สึกแบบเดียวกัน ไม่ได้ช่วยใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นการเติบโตไปพร้อมกัน ก้าวพ้นอคติ มายาคติ และความแตกต่างทั้งหลาย เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน (ธัญลักษณ์ ศรีสง่า, 2560)

การพัฒนาจิตอาสาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะและความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ได้ พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และช่วยเสริมสร้างสังคมที่ดีขึ้นด้วยการทำงานอย่างเป็นส่วนตัวหรือร่วมกับผู้อื่นเพื่อสังคม ประโยชน์จากการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้าน ชุมชน

สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาจิตอาสาอาจเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร องค์กรที่ดำเนินงานด้วยจิตอาสาจะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมในหลากหลายด้าน

นอกจากนี้ การพัฒนาจิตอาสายังส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพบวก เช่น ความอดทน ความเสียสละ ความกระตือรือร้น ความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์ที่ซับซ้อน และความรับผิดชอบ จิตอาสาที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสังคมโดยตรงไปตรงมา การทำงานอาสาช่วยให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ช่วยเพิ่มโอกาสในการศึกษา สนับสนุนการเดินทาง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม อีกทั้งยังส่งเสริมสังคมและการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และเสริมสร้างเครือข่ายสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาจิตอาสายังช่วยสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในชุมชน สร้างความเข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยการทำงานร่วมกันในโครงการอาสา การพัฒนาจิตอาสายังช่วยสร้างอารมณ์พวนผืนที่เชื่อมโยงกับองค์กรและชุมชน ซึ่งส่งผลให้บุคคลมีความสุขและความพึงพอใจในชีวิตราวกับพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเนื้อหาที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม ได้แก่ การฝึกอบรมและการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางจิตวิทยา การสร้างสรรค์และการแบ่งปันความรู้ และการสนับสนุนทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการพัฒนาจิตอาสา ที่จะชี้ให้เห็นกระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมและการเรียนรู้จิตอาสาเพื่อสังคม

การฝึกอบรมและการเรียนรู้ในด้านจิตอาสาเพื่อสังคม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถและความเข้าใจในการทำงานอาสาสำหรับสังคมในที่สูงขึ้น การฝึกอบรมและการเรียนรู้ในด้านนี้ช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการเป็นอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพ และมีผลกระทบในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมในด้านจิตอาสาเพื่อสังคมอาจมีรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการและประสบการณ์ของผู้รับการฝึกอบรม อาจมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล การแก้ไขปัญหาการทำงานเป็นทีม การนำเสนอและสื่อสารข้อมูล การนำเสนอแผนงานหรือการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ เป็นต้น

การฝึกอบรมเหล่านี้ช่วยให้อาสาสมัครสามารถใช้ทักษะที่ได้รับในการดำเนินงานอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุดในการช่วยเหลือชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้ในด้านจิตอาสาเพื่อสังคม อาจเป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาสาที่มีมาตรฐาน การศึกษาเหล่านี้ช่วยให้อาสาสมัครเข้าใจและทราบถึงหลักการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานอาสาและเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะและความรู้ของตนเอง นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือและเทคนิคที่มีไว้สำหรับการจัดการสถานการณ์ที่เป็นไปได้ในการทำงานอาสา ซึ่งรวมถึงการจัดการความเครียด การสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผนและการออกแบบโครงการ การประเมินผล และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น การฝึกอบรมและการเรียนรู้ในด้านจิตอาสา

เพื่อสังคม เป็นกระบวนการที่ต้องเกิดขึ้นเป็นระยะเวลา ควรมีการฝึกซ้ำซ้อนและการประเมินผล เพื่อให้อาสาสมัครสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ของตนเองได้ในทางที่ดีที่สุด

การสนับสนุนการเรียนรู้อาจเป็นเชิงกลุ่ม หรือเป็นรูปแบบการแนะนำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น และแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นที่มีความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง การใช้เทคโนโลยีออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ อาจเป็นทางเลือกที่ดีในการเพิ่มความสะดวกสบายและเข้าถึงข้อมูล การฝึกอบรม และการเรียนรู้อาสาเพื่อสังคม มีบทบาทสำคัญในการเตรียมบุคคลให้เป็นอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพ และสร้างผลกระทบในชุมชนของตน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในงานอาสาสมัคร และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม ประเด็นสำคัญของการฝึกอบรมและการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสา เป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาสา เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารร่วมกับการแก้ไขปัญหาหรือการนำเสนอในการอบรม และการเรียนรู้ (ศูนย์ศึกษาพุทธศาสตร์, 2562)

ข้างต้นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมและการเรียนรู้จิตอาสาเพื่อสังคมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถในการให้บริการหรืออาสาสมัครในชุมชน หรือสังคมที่อยู่อาศัย ด้วยความเสี่ยงที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ปัจจัยต่าง ๆ ที่มักจะเป็นที่สนใจในการฝึกอบรมและเรียนรู้จิตอาสาเพื่อสังคม ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ การเรียนรู้ทักษะ ส่งเสริมความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม สร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชน สร้างสัมพันธภาพ และเชื่อมโยงพัฒนาส่วนตัว สร้างความสุขและความสำเร็จ

2. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลเพื่อเป็นจิตอาสา

การพัฒนาตนเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ และความเข้าใจที่ช่วยให้เราเติบโตและพัฒนาเป็นคนที่ดีขึ้น ทั้งในด้านบุคลิกภาพและความเชี่ยวชาญ กระบวนการพัฒนาดนเป็นเรื่องส่วนตัว และมีความหลากหลายในเชิงเนื้อหา การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลเพื่อเป็นจิตอาสาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนเตรียมความพร้อม และเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในการให้บริการ และช่วยเหลือผู้อื่นหรือชุมชน โดยไม่คาดหวังและไม่ได้รับค่าตอบแทน (พีรพัฒน์ พันศิริ, ศานติกร พินยงค์, 2566) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลเหล่านี้ ช่วยให้เราเป็นอาสาสมัครที่มีความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ และให้บริการที่มีคุณภาพดีขึ้น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลเพื่อเป็นจิตอาสาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้บุคคลเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเป็นอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพและสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นและสังคมได้ดีขึ้น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลในการเป็นจิตอาสาสามารถทำได้โดยการฝึกฝนและปรับปรุงทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญเช่น

2.1 การพัฒนาทักษะการสื่อสาร

การเป็นอาสาสมัครต้องมีการสื่อสารที่เป็นระเบียบ และเข้าใจในการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะการสื่อสารอาจรวมถึงการฟัง การพูด และการเขียน เพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน และเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทักษะการสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญ

และมีความสำคัญในการเกิดความเข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยเฉพาะในบทบาทของจิตอาสา ทักษะการสื่อสารที่ดีช่วยให้คุณสื่อสารได้อย่างชัดเจนและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น (DeVito, J. A., 2016)

ดังนั้น การสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างกัน สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร และที่สำคัญ คือ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กรในทางบวก พนักงานทุกคนดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรม และการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดความร่วมมือ และการประสานงานที่ดี เพื่อให้งานขององค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จหากคุณต้องการฝึกและพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในบางครั้งเราต้องเป็นคนใจเย็นเพื่อรับฟังข้อมูลข่าวสารเพราะการฟังจะช่วยให้เกิดข้อคิดและเกิดการรับรู้สารได้เป็นอย่างดี

1) การฟัง เป็นการให้ความสำคัญและใส่ใจในสิ่งที่คนอื่นกำลังพูด การฟังอย่างใกล้ชิดช่วยให้เข้าใจในเรื่องราวและความคิดของผู้อื่นได้ดีขึ้น การเป็นผู้ฟังที่ดียังช่วยส่งเสริมความรู้และเห็นภาพรวมของสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น การเริ่มต้นจากการรับฟังเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเป็นจิตอาสาที่ดี การรับฟังช่วยให้เข้าใจความต้องการและความเป็นอยู่ของผู้อื่น รวมถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องการช่วยเหลือ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ได้รับข้อมูลที่สำคัญและความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมหรือโครงการที่คุณมีไว้เพื่อช่วยเหลือสังคม การรับฟังที่ดีแสดงให้คนรู้ว่า เป็นการให้ความสำคัญกับเสียงของประชาสังคม และสามารถให้ความสำคัญแก่ความคิดเห็นและรายละเอียดที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังช่วยให้คุณเข้าใจในภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่คุณต้องการช่วยเหลือ การรับฟังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งกับผู้อื่นที่คุณจะให้ความช่วยเหลือ นอกจากการรับฟังควรเริ่มต้นจากความยินยอมในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ควรให้ความสำคัญกับการฝึกฝนและปรับปรุงทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นจิตอาสาที่ดี เช่น ทักษะการสื่อสาร การแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกัน ความเข้าใจและความเห็นใจ ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้คุณสามารถช่วยเหลือและให้ความสำคัญในทำงานอาสานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพูด การสื่อสารโดยใช้คำพูดที่ชัดเจนและสามารถสื่อสารความคิดและอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ควรให้ความสำคัญกับตัวอักษร และพยางค์ในคำพูดเพื่อให้ความหมายเป็นที่ชัดเจน การรู้จักและมีทักษะในการพูดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการเป็นจิตอาสาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถให้ความช่วยเหลือในสังคมได้ดี การพูดให้ความสำคัญกับความชัดเจน ความเข้าใจ และความเหมาะสมในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจกับผู้อื่น ความชัดเจนในการพูด การพูดให้ชัดเจนช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจความหมายและเนื้อหาของสิ่งที่คุณกำลังพูดอย่างชัดเจน และเข้าใจได้อย่างถูกต้อง การใช้ภาษาที่เหมาะสมควรให้ความสำคัญในการเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมและไม่น่าสับสน หลีกเลี่ยงภาษาที่เสียหยาบ หยาดคาย หรือไม่เหมาะสม การให้คำแนะนำและคำชี้แนะให้เกิดประโยชน์ในเชิงบวก และช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการแก้ไขปัญหา

การเข้าใจผู้ฟังควรให้ความสำคัญกับการเข้าใจความคิดเห็นและความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งช่วยให้คุณสามารถปรับทัศนคติและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้อื่น การนำเสนอและพูดหน้าผู้ฟังควรให้ความสำคัญในการเน้น หรือเน้นเรื่องที่สำคัญในขณะพูด และเน้นความสำคัญในแต่ละส่วนของข้อความที่กำลังพูดการพูดอย่างเปิดเผยและซื่อสัตย์ช่วยสร้างความไว้วางใจกับผู้อื่น และเสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมโยงการพูดในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงควรมีความยืดหยุ่นในการพูด เช่น การปรับรูปแบบการพูดในสถานการณ์ที่ต้องการช่วยเหลือผู้คนที่อาศัยอยู่ในสภาพที่ต้องการความช่วยเหลือเสมอกัน การพูดเป็นทักษะที่สำคัญในการเป็นจิตอาสาที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจ และความตั้งใจในการพัฒนาทักษะการพูดจะช่วยให้คุณสื่อสารและแสดงความสามารถในการเป็นอาสาได้ดีขึ้น

3) การเขียน การเขียนให้เข้าใจง่ายและชัดเจน เป็นทักษะที่สำคัญในการสื่อสารทางเขียน ควรให้ความสำคัญกับการใช้คำศัพท์ที่เหมาะสม การใช้ไวยากรณ์ที่ถูกต้อง และการสร้างโครงสร้างเนื้อหาให้มีความเป็นระเบียบ การเป็นจิตอาสาสื่อสารด้วยการเขียนเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญและมีประโยชน์ในกระบวนการอาสาสมัครและสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชน การเขียนในบทบาทของจิตอาสาสามารถช่วยเสริมสร้างและสื่อสารข้อมูล การเขียนเป็นวิธีที่ดีในการสื่อสารกิจกรรมและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอาสาสมัคร นอกจากการใช้สื่อสารผ่านอีเมลหรือแชทออนไลน์ การสร้างแผ่นพับหรือป้ายประกาศที่มีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของอาสาสมัครก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง การเขียนบทความหรือประกาศที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในการเป็นอาสาสมัคร และผลการกระทำที่ดีของอาสาสมัครสามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นของการเป็นอาสาสมัครในชุมชน การเขียนข้อความหรือสร้างสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการระดมทุนหรือการส่งเสริมการบริจาคเพื่อสนับสนุนโครงการของอาสาสมัคร สามารถช่วยเพิ่มโอกาสในการระดมทุนและทำให้ผู้คนสามารถรับรู้ถึงความสำคัญของโครงการ การส่งเสริมการเรียนรู้และการส่งเสริมสิ่งดีในชุมชน การเขียนบทความหรือบทความเกี่ยวกับการเรียนรู้และการส่งเสริมสิ่งดีในชุมชน สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนในชุมชนในการเริ่มต้นทำสิ่งดีและเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น การเก็บบันทึกและการดัดแปลงการเขียนบันทึกของกิจกรรมและประสบการณ์ของอาสาสมัคร ที่สำคัญสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถเก็บข้อมูลและทำการปรับปรุงกิจกรรมให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต การเป็นจิตอาสาสื่อสารด้วยการเขียนเป็นอีกหนึ่งทักษะที่จำเป็นในการช่วยส่งเสริมการเป็นอาสาสมัครและสร้างสัมพันธ์ภาพในชุมชน การใช้การเขียนให้เกิดประโยชน์ทั้งสำหรับอาสาสมัครเองและชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมอาสาสมัครดังกล่าว

4) การใช้ภาษาสัมพันธ์ ภาษาสัมพันธ์เป็นทักษะที่ช่วยให้คุณสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ภาษาสัมพันธ์อาจแสดงออกทางพูด ท่าที การกระตุ้นความสนใจของผู้อื่น และการให้คำชี้แนะที่เหมาะสม การใช้ภาษาสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ภาษาสัมพันธ์เป็นภาษาที่ใช้ในการแสดงความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี สร้างความเข้าใจ และส่งเสริมการเชื่อมโยงใจระหว่างบุคคล นอกจากนี้ยังช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งหรือข้อความที่เกิดความเสียหายได้ดีขึ้น ด้วยการใช้ภาษาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีสามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจ

และความสามัคคีในกลุ่มอาสาสมัครและชุมชนที่คุณเข้าร่วมในการเป็นอาสาสมัคร (ประจักษ์ ประภาพิทยากร และคณะ, 2539)

5) การสื่อสารทางออนไลน์ ในยุคที่เทคโนโลยีออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญ ควรพัฒนาทักษะในการสื่อสารทางออนไลน์ การสื่อสารทางออนไลน์เป็นส่วนสำคัญในการทำงานของจิตอาสาในปัจจุบัน เนื่องจากเทคโนโลยีและโลกออนไลน์ก่อนหน้านี้ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารของเรา การใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมโยงคนกับคนได้ในทุกที่ ทุกเวลา สื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่เหมาะสมในการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอาสาสมัคร คุณสามารถเผยแพร่ความรู้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่คุณกำลังทำ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มคนที่มีความสนใจเดียวกัน การสื่อสารทางออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสัมพันธ์และส่งเสริมการทำงานของจิตอาสาในชุมชน อย่างไรก็ตาม การใช้งานควรมีความระมัดระวังในการสื่อสารและใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันความขัดแย้งและความเข้าใจผิดในการเลือกใช้ช่องทาง

2.2 การพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหา

อาสาสมัครควรพัฒนาทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล และการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ต้องการความคิดสร้างสรรค์ การฝึกฝนทักษะนี้ช่วยให้อาสาสมัครสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่ซับซ้อน และช่วยเหลือผู้อื่นได้ การพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาเป็นสิ่งสำคัญที่อาสาสมัครควรเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน การแก้ไขปัญหาเป็นทักษะที่ช่วยให้อาสาสมัครสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบและความเป็นเลิศในการดำเนินกิจกรรมอาสาสมัครด้วยจิตอาสา สามารถเริ่มต้นพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาโดยการฝึกฝนในการฝึกฝนนี้ควรเน้นการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีต่าง ๆ และการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา เช่น การใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การสร้างแผนการแก้ไขปัญหา และการใช้การฝึกสมอง เช่น การเล่นเกม หรือกิจกรรมที่ช่วยในการเสริมสร้างการคิดเชิงความสามารถการเรียนรู้

จากประสบการณ์ สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาของตนเองและของคนอื่น ๆ ในชุมชน หากเจอกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน ควรสร้างโอกาสให้ตนเองในการสำรวจและค้นหาทางแก้ไข การสนับสนุนและแบ่งปันประสบการณ์กับคนอื่นในชุมชน ย่อมเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาการทำโครงการและกิจกรรม ในการเริ่มต้นการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหา จิตอาสาสมัครควรมีโอกาสในการทำโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในชุมชน การดำเนินกิจกรรมนี้จะช่วยในการฝึกฝนและทดสอบทักษะการแก้ไขปัญหาของคุณ นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบและความคิดเชิงบวกในการทำงานกับกลุ่ม การเข้าร่วมการอบรมและสัมมนา อาจมีอบรมหรือสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหา การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ช่วยในการเสริมสร้างความรู้และความชำนาญในการแก้ไขปัญหา การแบ่งปันและสนับสนุนอาจมีกลุ่มสนับสนุนหรือชุมชนที่มีคนที่มีความสนใจเดียวกันในการแก้ปัญหา (Sternberg, R. J., 2003)

2.3 การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการเป็นทีม

การเป็นจิตอาสาควรเรียนรู้ทักษะในการทำงานร่วมกัน และการสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในทีมอาสา หรือกับกลุ่มคนที่ต้องการความช่วยเหลือ การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน และการเป็นทีมเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและความสำเร็จในกิจกรรมของจิตอาสาสมัคร การทำงานเป็นทีมช่วยให้จิตอาสาสมัครสามารถมีประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมและเพิ่มโอกาสในการสร้างผลลัพธ์ที่ดีขึ้น เนื่องจากการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัคร และส่งเสริมความเข้าใจและความอ่อนน้อมในทีมงานด้วยกัน การสร้างเครือข่ายและสัมมนาอาจมีการจัดกิจกรรมสัมมนาหรือการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการทำงานเป็นทีม เช่น การฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการส่งเสริมความร่วมมือ

การส่งเสริมการสื่อสารควรส่งเสริมและสนับสนุนในการสื่อสารที่มีความโปร่งใส ตรงไปตรงมา และรับฟังความคิดเห็น การสื่อสารที่ดีช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมโยงในทีมงาน การแบ่งงานและกำหนดหน้าที่ การแบ่งหน้าที่และกำหนดหน้าที่ที่ชัดเจนช่วยให้อาสาสมัครสามารถทำงานร่วมกันได้ตามเป้าหมาย และผลการงานที่ต้องการสร้างความเข้าใจและรับฟังในทีม การสร้างความเข้าใจและความเห็นใจต่อกันช่วยให้อาสาสมัครรู้จักกัน และรู้จักความคิดเห็นและมุมมองของคนอื่นในทีม นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน ควรสร้างพื้นที่ส่วนตัวในทีมที่ช่วยให้อาสาสมัครสามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อกันได้อย่างเปิดเผย ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในทีมได้ ในขั้นตอนต้น ๆ การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการเป็นทีมของจิตอาสาสมัครเป็นกระบวนการที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้กิจกรรมของคุณมีประสิทธิภาพและสำเร็จในการส่งเสริมความเป็นเลิศและพัฒนาความสัมพันธ์ในทีมงาน (Johnson, D. W., & Johnson, R. T., 2009)

2.4 การพัฒนาทักษะการวางแผนและการจัดการเวลา

อาสาสมัครควรพัฒนาทักษะในการวางแผนและการจัดการเวลาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดีและมีผลสำเร็จ การพัฒนาทักษะการวางแผนและการจัดการเวลาเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จในกิจกรรมของจิตอาสาสมัคร การวางแผนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้อาสาสมัครกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินกิจกรรมให้เป็นระเบียบ ส่วนการจัดการเวลาช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรม ควรกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของกิจกรรมให้ชัดเจน ทำให้ทราบว่า ต้องการให้กิจกรรมมีผลผลิตอย่างไร และมีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายนั้น ๆ การกำหนดลำดับความสำคัญหากมีกิจกรรมหลายอย่างที่ต้องทำ ควรกำหนดลำดับความสำคัญของกิจกรรมเหล่านั้น โดยการให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีความเร่งด่วนและสำคัญที่สุดก่อน โดยมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น แอปพลิเคชันจัดการเวลาต่อไป

Todoist เป็นแอปพลิเคชันที่ช่วยจัดลิสต์สิ่งที่เราต้องทำนั่นเอง โดยเราจะสามารถเซตเวลาที่ต้องทำให้เสร็จ เป็นการตั้งเตือนกันลืมได้ค่ะ นอกจากนั้นยังสามารถส่งงานที่ต้องทำให้คนอื่นได้อีกด้วย ทำงาน

แบบเป็นทีมได้สบาย ๆ อีกทั้งแอปพลิเคชันนี้ยังสามารถเชื่อมกับอีเมลของเราได้อีก ถือเป็นอีกหนึ่งแอปพลิเคชันที่ช่วยจัดการกับงานที่มีได้อย่างดีมาก ๆ

Google Calendar แอปนี้หลายคนคุ้นเคยกันอยู่แล้ว ซึ่ง Google Calendar จะสะดวกสำหรับการนัดหมาย นัดประชุม ฯลฯ เป็นแพลตฟอร์มสากลที่ใคร ๆ ก็ใช้ได้ ส่งคำเชิญไปให้เพื่อน หรือแม้แต่แชร์ทั้งปฏิทินงานของเราให้เพื่อนเห็นก็ได้ว่า สล็อตเวลาตรงไหนว่างบ้างและเมื่อมีคำเชิญอีเวนต์ในอีเมล ก็สามารถกดเพิ่มเข้าไปใน Calendar ได้เลย แถมมีการแจ้งเตือนก่อนถึงเวลาด้วย สะดวกจริง ๆ

Trello แอปที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โครงการ หรือโปรเจกต์ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนมอบหมายงาน กำลังดำเนินงาน ติดตามงาน ไปจนถึงเสร็จสิ้นกระบวนการ สุดยอดแอปที่บริษัทหรือหัวหน้างานควรให้ทีมงานโหลดติดเครื่องโดยแอปฯ นี้มีรูปแบบการจัดการแบบ “การ์ด (Cards)” ที่สามารถลากและวาง (Drag&Drop) บนกระดาน (Taskboard) ได้อย่างง่ายดาย ทุกที่ทุกเวลา ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรือที่ทำงาน ช่วยให้การงานร่วมกันเป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น สมาชิกทุกคนในทีมสามารถมองเห็นมุมมองทั้งหมดของโครงการได้ภายในไม่กี่วินาที

Slack ถูกสร้างมาเป็นสื่อกลางในการทำงาน โดยสามารถใช้แทน Email, Chat ฯลฯ เพื่อความสะดวก บริการเดียวเอาไว้สำหรับการทำงานเป็นทีม ไม่ว่าจะเป็นการแชท, การรับส่งไฟล์ ตลอดจนการค้นหาไฟล์หรือแชทที่ผ่าน ๆ มา ก็ทำได้ง่ายดายอีกทั้ง Slack มีทั้งบนเว็บไซต์, โปรแกรมบน PC/Mac และบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ทั้ง iOS และ Android Slack และไม่ต้องใช้เบอร์โทรในการใช้งาน ทำให้ไม่ยุ่งยากเวลาเปลี่ยนเครื่องที่ใช้งาน หรือจะใช้กี่เครื่องก็ได้ ส่วนสมาชิกที่เข้ามาใหม่ สามารถเข้าไปอ่านแชทเก่า ๆ และเปิดดูไฟล์เก่า ๆ ก่อนหน้าจะเข้าร่วมได้ด้วย

Remember the Milk แอปพลิเคชันไอเดียเก๋ Remember the Milk ที่เปรียบสิ่งที่เราต้องทำกับนมคะ โดยในแต่ละวันเราต้องไม่ลืมเก็บนมคะ แอปพลิเคชันนี้จะช่วยเตือนว่า สิ่งที่เราต้องทำในแต่ละวันนั้นมีอะไรบ้างแถมยังสามารถแชร์ลิสต์งานที่ต้องทำให้คนอื่นได้อีกด้วยคะ เหมาะสำหรับการทำงานเป็นทีมมาก ๆ ที่สำคัญยังสามารถเชื่อมกับอีเมลของเราได้อีกด้วย ทำให้จัดการงานต่าง ๆ ได้ในแอปพลิเคชันเดียว ไม่ต้องเปิดหลายแอปพลิเคชันให้วุ่นวายเลย

Planner Pro พูดถึงแอปพลิเคชัน Planner จะขาดแอปพลิเคชันนี้ไปไม่ได้เลย! เพราะนี่คือหนึ่งในแอปฯ ที่แนะนำให้ต้องลองดาวน์โหลดมาใช้งานดูสักครั้ง โดยจุดเด่นที่น่าสนใจของแอปฯ นี้ คือ มีหน้าตาแอปฯ ที่เรียบง่าย ฟังก์ชันไม่ซับซ้อน ใช้งานง่าย สบายตา โดยในแอปฯ จะแบ่งเป็น 3 หมวดให้คุณใช้งาน คือ อีเวนต์ จะช่วยเตือนความจำคุณในการนัดหมาย เช่น มีประชุมตอนกี่โมง, นัดทานข้าวกับลูกค้า หรืองานแต่งงานเพื่อนสนิทงานจะช่วยให้คุณเรียงลำดับความสำคัญและช่วยทำเช็กลิสต์สิ่งที่ต้องทำในแต่ละวันให้อย่างลงตัว ไม่มีพลาดนัดสามารถใช้จัดบันทึกแทนสมุดไดอารี่ เก็บเรื่องต่าง ๆ พร้อมกับแนบรูปภาพประทับใจได้เต็มที่

Rescue Time เคยไหม ที่หยิบสมาร์ตโฟนขึ้นมาเพื่อเช็คข่าวสารแต่กลับกลายเป็นว่า ต้องเสียเวลาไปเปล่าประโยชน์เป็นชั่วโมง ๆ โดย Rescue Time คือ ตัวช่วยดี ๆ ที่จะทำให้เรารู้ว่า ในแต่ละวันเราเสียเวลาไปกับแอปฯ พวกนี้นานเท่าไรไม่ว่าจะเป็นการคุ้ยโทรศัพท์ การเข้าเว็บไซต์ หรือเล่นโซเชียลมีเดียต่าง ๆ

ซึ่งเจ้า RescueTime จะสรุปผลการใช้งานแต่ละวันออกมาเป็นกราฟแท่งที่เข้าใจได้ง่ายเพื่อให้เราได้รับรู้ว่าเสียเวลาไปกับอะไรมากที่สุดในแต่ละวันนั่นเอง

เครื่องมือการวางแผนออนไลน์ จะช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเวลาและแสดงผลผลิตของกิจกรรม การกำหนดเวลาในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมควรกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมแต่ละอย่างให้ครบกำหนดเวลา และไม่เกินเวลาที่กำหนด การติดตามและประเมินผลติดตามความคืบหน้าของกิจกรรมและประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรม เพื่อให้สามารถปรับปรุงและปรับแก้การวางแผนในครั้งต่อไป ดังนั้น การพัฒนาทักษะการวางแผนและการจัดการเวลาจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2.5 การพัฒนาทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว

อาสาสมัครควรพัฒนาทักษะในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ความยืดหยุ่นและความเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยให้อาสาสมัครสามารถเรียนรู้และปรับตัวตามความต้องการของผู้อื่น และสิ่งที่ต้องการช่วยเหลือ การพัฒนาทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัวเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานของจิตอาสาสมัคร เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม การควบคุมและทำความเข้าใจในทักษะเหล่านี้ จะช่วยให้อาสาสมัครเติบโตและพัฒนาในการทำงานและการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ควรหาโอกาสในการทำงานในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำความเข้าใจในสถานการณ์ และหาทางในการปรับตัวให้เหมาะสม เช่น การทำงานในโครงการที่มีระยะเวลายากกำหนดสั้นหรือในสถานการณ์ฉุกเฉิน

การฝึกฝนความยืดหยุ่นให้กับจิตอาสาสมัคร จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งควรฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เช่น การวางแผนการเปลี่ยนแปลงแผนงาน และการปรับเปลี่ยนเมื่อมีสิ่งที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น การทำสิ่งที่แตกต่าง การลองทำสิ่งที่ไม่คุ้นเคย และอยู่นอกเหนือจากความสะดวกในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะใหม่ ๆ ที่ท้าทายตัวเอง จะช่วยให้คุณเสริมทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัวในการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งการทำงานร่วมกับคนอื่นจะช่วยให้คุณเรียนรู้จากประสบการณ์และความคิดเห็นของคนอื่น ควรฟังความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับความแตกต่างในการทำงานร่วมกับคนอื่น การรับฟังและการเรียนรู้ หรือการรับฟังความคิดเห็น และเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะช่วยให้คุณปรับตัวและปรับปรุงการทำงานในอนาคต การพัฒนาทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัวจึงเป็นกระบวนการที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมของจิตอาสาสมัคร

3. การสร้างความตระหนักและการบริหารจัดการความรู้สึก

กระบวนการนี้เริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักให้แก่บุคคล เกี่ยวกับความสำคัญของการอยู่ร่วมกับสังคมและช่วยเหลือผู้อื่น และต้องทำให้คนเข้าใจและรับรู้ถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมอาสาเพื่อสังคม การสร้างความตระหนักและการบริหารจัดการความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสุขภาพจิตใจและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับจิตอาสาสมัคร การมีความตระหนักและการบริหารจัดการความรู้สึกช่วยให้

สามารถตอบสนองกับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ทำให้สามารถทำงานและให้การช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 การรับรู้และติดตามความรู้สึก

ควรรับรู้และติดตามความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น เช่น ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บป่วย การตั้งคำถามให้กับตนเองเมื่อมีความรู้สึกบางอย่างที่ซับซ้อน ช่วยให้เรามีความเข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง การรับรู้และติดตามความรู้สึกเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เรามีความตระหนักในอารมณ์และความรู้สึกของเราเองและของผู้อื่น การเข้าใจความรู้สึกเหล่านี้ช่วยให้เราสามารถตอบสนองและปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การรับรู้และติดตามความรู้สึกยังช่วยให้เราเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และสร้างสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ และสนับสนุนกิจกรรมของจิตอาสาสมัครการรับรู้และติดตามความรู้สึกเป็นกระบวนการที่มนุษย์มีเพื่อรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเองและคนอื่น ๆ รวมถึงพยายามเห็นความรู้สึกที่ซับซ้อนของคนอื่น ๆ และสนับสนุนในกระบวนการตัดสินใจ การรับรู้และติดตามความรู้สึกเป็นทักษะที่สำคัญในการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์อย่างเหมาะสม และการพัฒนาความรู้สึกทางสมองที่สำคัญในการจัดการความเครียดและปัญหาทางอารมณ์ (Barrett, L. F., 2017)

การรับรู้ความรู้สึกของตนเอง การสำรวจและรับรู้ความรู้สึกของตนเองนั้น เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในกระบวนการนี้ การเข้าใจความรู้สึกของตนเองจะช่วยให้เราเข้าใจความต้องการ ความสุข ความไม่พอใจและอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ การรับรู้ความรู้สึกของคนอื่น การสังเกตและการฟังเพื่อรับรู้ความรู้สึกของคนอื่นเป็นทักษะที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่มีความสุขกับผู้อื่น การเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นช่วยให้เราให้ความสำคัญและรับฟังในสัมพันธ์ระหว่างกัน การเข้าใจและกลุ่มความรู้สึกของเรา มีความซับซ้อน และมักเกิดขึ้นกับเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ สถานการณ์การรับรู้และกลุ่มความรู้สึกช่วยให้เราสามารถระบุและแยกแยะความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ได้ รวมไปถึงการตัดสินใจการรับรู้และติดตามความรู้สึกมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ ความรู้สึกอาจเป็นตัวบ่งชี้ที่ช่วยให้ตัดสินใจในเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและคนอื่นช่วยให้เราทำความเข้าใจกับความต้องการและเป้าหมายที่เกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจ ดังนั้น การรับรู้และติดตามความรู้สึกเป็นทักษะที่สำคัญที่สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนและความตั้งใจในการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกของตนเองและคนอื่น ๆ และสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในทุก ๆ ด้าน

3.2 การฝึกฝนทักษะในการบริหารจัดการความรู้สึก

การฝึกฝนทักษะในการบริหารจัดการความรู้สึก เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาความเข้าใจและควบคุมความรู้สึก การบริหารจัดการความรู้สึกช่วยเสริมสร้างความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิต และในการจัดการกับสถานการณ์ที่ท้าทายหรือเครียดในชีวิตประจำวัน การตระหนักถึงความรู้สึกเริ่มต้นด้วยการตระหนักถึงความรู้สึกที่คุณมีในปัจจุบันอย่างชัดเจนว่า คุณรู้สึกอย่างไร ตั้งใจศึกษาตัวคุณเอง และไม่ปฏิเสธความรู้สึกที่เกิดขึ้น ยอมรับความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ไม่ต้องการปิดกั้นหรือซ่อนอารมณ์ที่คุณมี การทำความเข้าใจความรู้สึก พยายามทำความเข้าใจถึงสาเหตุและผลที่ทำให้คุณรู้สึกอย่างนั้น การเข้าใจความรู้สึกจะช่วยให้คุณมีความรู้สึกที่นำเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา

หากความรู้สึกของคุณเป็นลบ หรือเกิดขึ้นเนื่องจากสถานการณ์ที่น่าเปลี่ยนแปลง ลองคิดให้มีการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ความรู้สึกดีขึ้น (มณฑรา ธรรมบุศย์, 2566)

การให้ความสำคัญกับความรู้สึกไม่ใช่การระงับความรู้สึก แต่การให้ความสำคัญในการจัดการกับมันอย่างสงบและไม่ต่อสู้กับมัน การฝึกฝนในการโฟกัสควรใช้สติในการโฟกัสที่จุดประสงค์ ซึ่งสติในปัจจุบันจะช่วยให้คุณสามารถใช้สติเพื่อตระหนักถึงความรู้สึกและไม่ติดสติดกับความคิด การฝึกฝนในการหายใจลึก ๆ ช่วยลดความเครียดและช่วยให้คุณควบคุมความรู้สึกได้ดียิ่งขึ้น การฝึกสมาธิเพราะสมาธิช่วยเพิ่มความสัมพันธ์และการเข้าใจตัวเอง ช่วยให้ความรู้สึกอยู่ในช่วงที่ผ่านมาและในปัจจุบันการฝึกในการตั้งเป้าหมายและการวางแผนตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้สึกและวางแผนวิธีการที่จะบริหารจัดการความรู้สึกในเวลาที่ตั้งเป้าหมาย การฝึกฝนในการรับรู้และให้ค่าในความรู้สึกของผู้อื่น ฝึกฝนในการเห็นความรู้สึกของผู้อื่น ควรฝึกฝนทักษะในการบริหารจัดการความรู้สึก เช่น การใช้เทคนิคการหายใจหรือการฝึกโยคะ เพื่อช่วยลดความเครียดและควบคุมอารมณ์ (LeDoux, J. E., 1996) เมื่อเรารับรู้อารมณ์ความรู้สึกของเราเองแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนในการฝึกควบคุมและจัดการกับอารมณ์ตัวเอง เพราะว่าไม่มีใครสามารถใจดีใจเย็นได้ในทุกสถานการณ์ เมื่อรู้แล้วว่าอารมณ์ขึ้นในเหตุการณ์แบบนี้ ก็ต้องเริ่มฝึกตัวเองในมีสติในการแสดงออก เช่น ผู้นำเก่ง ๆ ในเวลาที่ต้องเจอกับภาวะวิกฤต มักจะมีท่าทีที่นิ่งและมีสติมาก ๆ เพราะมีพฤติกรรมควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดี ซึ่งได้มาจากการฝึกฝนการควบคุมอารมณ์ของตัวเองจากเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในแต่ละวันมาอย่างยาวนาน

ดังนั้น การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง คือ การรู้เท่าทันว่า อารมณ์ของตนเองในแต่ละขณะนั้นเป็นอย่างไร ตนเองรู้สึกอย่างไร รู้เท่าทันอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มองอารมณ์ของตนเองออกกว่า เป็นอย่างไร ข้อนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด เพราะจะเป็นการยับยั้งกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งผิด ในการทางตรงกันข้ามอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือตามสัญชาตญาณนี้ ได้มีส่วนไม่มากนักน้อยในการช่วยปกป้องหรือทำให้เราอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ เพียงแต่เราจะมีพัฒนาการขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง คือ จะให้อารมณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมตอบสนองของเราเท่านั้น การยอมรับอารมณ์ของตนเองในขั้นตอนนี้เป็นการมองอารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างยอมรับตามที่จริง ยอมรับว่า เรามีความรู้สึกนั้นอยู่ เช่น เรามีความกลัว ความโกรธ ความคับข้องใจ หรือความดีใจ สุขใจ เป็นการมองอย่างไม่ตัดสินถูกผิด จะเห็นว่าการยอมรับอารมณ์ทางบวกเป็นเรื่องไม่ยาก แต่การยอมรับว่า ตนเองมีอารมณ์ทางลบเป็นเรื่องไม่ง่าย เช่น เรามีความอิจฉาเพื่อน เวลาเห็นเพื่อนมีความสำเร็จ เราไม่สามารถทำจิตใจให้ยินดีไปกับเพื่อนได้ ถ้าเราไม่สามารถยอมรับอารมณ์ตนเองได้ อาจเบี่ยงเบนไปว่า ไม่เห็นจะเป็นความสำเร็จอะไร แต่ในใจจริง ๆ ของเราเป็นทุกข์กับความอิจฉาที่เกิดขึ้น หากเป็นเช่นนี้จะทำให้ไม่เข้าใจตนเองว่า ทำไมเรามีความกดดันอยู่ลึก ๆ ในใจ ซึ่งที่จริงเป็นเพราะกดดันอารมณ์ทางลบเอาไว้ ไม่กล้ายอมรับว่า เราอิจฉาการยอมรับอารมณ์จะนำไปสู่การหาวิธีในการจัดการกับอารมณ์ให้เหมาะสมขึ้น

4. การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในสังคมเพื่อการเป็นจิตอาสา

มนุษย์ถือเป็นสัตว์สังคมที่มีความต้องการพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน สังคมการทำงานก็ถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยสังคมของมนุษย์ ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตไม่แพ้สังคมอื่น ๆ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขก็คือ การมี “มนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน (Human Relation)” สังคมในการทำงานก็เช่นกัน ไม่ว่าจะสาขาอาชีพใดก็ตาม ต่างย่อมต้องการส่งเสริมให้ทุกคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะนั่นหมายถึงความรักใคร่ปรองดอง ความร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูล สามัคคี และร่วมหัวจมท้ายกันในการเผชิญกับทุกสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จ ท้ายที่สุดแล้วองค์กรที่มีทีมงานที่ทุกคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ย่อมทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ดีกว่าองค์กรที่บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ที่แย่อต่อกันแน่นอน องค์กรส่วนใหญ่ไม่ใช่ระบบการทำงานแบบคนเดียว แต่เป็นการร่วมมือกันทำงานหลายคน ตลอดจนหลายภาคส่วน เมื่อมีคนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากแน่นอนว่า ย่อมเกิดปัญหาตามมามากมาย เพราะบุคคลแต่ละคนนั้นต่างก็มีความแตกต่างกัน แต่องค์กรจะอย่างไรให้ความแตกต่างนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรนั้นจึงเปรียบเสมือนกาวที่จะเชื่อมประสานให้ทุกคนทำงานร่วมกันได้อย่างดี มีความเข้าใจอันดีต่อกัน ตามความหมายของคำนี้ โดยใช้ความแตกต่างให้เป็นประโยชน์ มากกว่าที่จะส่งเสริมความแตกต่างให้เกิดความแตกแยก ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนี้ จึงเป็นสิ่งที่ทุกองค์กรควรใส่ใจและให้ความสำคัญเป็นที่สุด ดังนั้น มนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นบ่อเกิดของการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ

ดังนั้น การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในสังคมเพื่อการเป็นจิตอาสาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสังคมที่แข็งแรง และเชื่อมโยงกันอย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จ การเป็นจิตอาสา หมายถึง การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและช่วยเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างในการทำกิจกรรมนั้น นอกจากประโยชน์ที่ได้รับกับสังคมและผู้อื่น ยังส่งเสริมความเป็นอยู่และความพึงพอใจในตนเองอีกด้วย การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในสังคมเพื่อการเป็นจิตอาสาจึงมีบทบาทที่สำคัญในหลายด้าน เช่น ส่งเสริมความรับผิดชอบ และเสริมสร้างคุณธรรมการเป็นจิตอาสา ช่วยให้คนมีโอกาสเจริญเติบโตในด้านความรับผิดชอบ และเสริมสร้างความซื่อสัตย์และความเป็นธรรมในการกระทำที่ดีต่อสังคม ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและการทำงานร่วมกัน การทำกิจกรรมอาสาช่วยส่งเสริมความเข้าใจในทุกฝ่าย รวมถึงส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คน และช่วยสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างความสุขและความพึงพอใจในตนเอง การเป็นจิตอาสาให้ความรู้สึที่ดีในตัวเอง เนื่องจากทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ส่งเสริมความเป็นส่วนตัวและพัฒนาสังคม การเป็นจิตอาสาช่วยส่งเสริมพัฒนาและสร้างสรรค์ในสังคม โดยช่วยให้คนมีโอกาสพัฒนาทักษะและความสามารถต่าง ๆ การเป็นจิตอาสาสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่และมีความสุขอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การเป็นจิตอาสาต้องมีการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมที่เป็นระเบียบเพื่อให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสมและสมดุล

สรุป

กระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาความเป็นอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลแต่ละคน ซึ่งสามารถสร้างผลกระทบที่ดีให้กับสังคมและชุมชน กระบวนการนี้มุ่งเน้นให้คนเรียนรู้และพัฒนาทั้งในด้านของทักษะและมุมมองในการช่วยเหลือของคนอื่น ๆ การทำงานร่วมกับสังคม และอยู่ร่วมกับความต้องการและเป้าหมายของชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือ การรู้คุณค่าของการอาสา กระบวนการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคมเริ่มต้นด้วยการรู้คุณค่าของการอาสาและส่วนแบ่งต่อสังคม ในการตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมที่ดีขึ้น การพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคมต้องส่งเสริมให้คนมีทักษะที่เหมาะสมในการช่วยเหลือ เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา และการให้ความช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมทางใจและร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคม เพื่อให้มีพลังใจและพลังกำลังในการเริ่มต้นและต่อเรื่องราวต่าง ๆ ในการร่วมกิจกรรมกับชุมชน กระบวนการนี้เป็นการส่งเสริมให้คนเข้าร่วม กับชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของสังคม การร่วมกับชุมชนจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างความเข้าใจกับความต้องการของชุมชน การพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคมเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาและความเข้าใจในการเรียนรู้และพัฒนา เพื่อส่งเสริมความเป็นอาสาที่ดีในกิจกรรมที่ตนเองเห็นชอบและตรงกับความต้องการของสังคมและชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือ การพัฒนาจิตอาสาเพื่อสังคมจึงมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,
- ัญญลักษณ์ ศรีสง่า. (14 ตุลาคม 2560). จิตวิวัฒน์: จิตอาสาข้ามพรมแดน. *มติชน*, 11.
- ประจักษ์ ประภาพิตยากร และคณะ. (2539). *ภาษากับวัฒนธรรม ท051*. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: ไทยร่มเกล้า.
- พีรพัฒน์ พันศิริ, ศานติกร พินยงค์. *การพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นผู้มีจิตอาสา*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2566, จาก <https://pws.npru.ac.th/pheerathano/data/filesf>.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. *การจัดการกับอารมณ์*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.novabizz.com/NovaAce/Emotional/Emotional.html>.
- ศูนย์ศึกษาพุทธศาสตร์. (2562). *จิตอาสากับการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ,
- Barrett, L. F. (2017). *How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- DeVito, J. A. (2016). *The Interpersonal Communication Book*. 14th Edition. Boston, MA: Pearson.

- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher*, 38(5), 365-379.
- LeDoux, J. E. (1996). *The Emotional Brain: The Mysterious Underpinnings of Emotional Life*. New York: Simon & Schuster.
- Sternberg, R. J. (2003). *Wisdom, Intelligence, and Creativity Synthesized*. Cambridge University Press.